

Länsi-Turunmaa (ent. Nauvo), Seili
Kiinteiden muinaisjäännösten inventointi ja Seilin Kirkkoniemen koetutkimukset 2010
Mikko Helminen 2010

Seilin arkeologia –hanke,
Arkeologian oppiaine ja Saaristomeren tutkimuslaitos

Turun yliopisto
University of Turku

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohteet

Seilin saari, Lehmäsaaret, Lammasluoto ja Nurminen (inventointi) ja Seili Kirkkoniemi (koekai-vaus)

Paikkakunta

Länsi-Turunmaa (ent. Nauvo) Seili

Tutkimuksen laji

Kiinteiden muinaisjännösten inventointi ja koe-kaivaukset

Kohteiden ajoitus

Rautakautinen ja/tai historiallinen (Seili Lammasluoto ja Seili Sandviks bergen 3) sekä 1600- ja 1700-luku (Seili Kirkkoniemi)

Peruskarttalehti

1043 04 AASLALUOTO

Kohteiden sijainti

Seili Sandviks bergen 3: pkoo = 6691887, ikoo = 3221005 (YKJ), zkoo = noin 20–22 m mpy
Seili Lammasluoto: pkoo = 6690945, ikoo = 3220223 (YKJ), zkoo = noin 7–10 m mpy
Seili Kirkkoniemi: pkoo = 6691730, ikoo = 3221517 (YKJ), zkoo = 1–4 m mpy

Kohteiden maanomistajat

Seili Sandviks bergen 3: Metsähallitus, Suomen valtio
Seili Lammasluoto: Metsähallitus, Suomen valtio
Seili Kirkkoniemi: Museovirasto, Suomen valtio

Tutkimuksen suorittaja

Seilin arkeologia -hanke, Arkeologian oppiaine ja Saaristomeren tutkimuslaitos, Turun yliopisto

Tutkijat

HuK Mikko Helminen ja fil. yo Anne-Mari Liira, koetutkimusten vastuullinen valvoja professori Jussi-Pekka Taavitsainen

Kenttättyöaika

19. – 30.7.2010

Inventoidun alueen laajuus

0,5 km²

Koekuopituksessa tutkitun alueen laajuus

4,5 m²

Tutkimusten kustantaja

Turun yliopistosäätiö, Svenska litteratursällskapet i Finland, Arkeologian oppiaine (TY) ja Saaristomeren tutkimuslaitos (TY)

Tutkimusten kustannukset

6 792 euroa

Löydöt

TYA 862:1–88, diar. 27.8.2010, Turun yliopiston arkeologian oppiaineen esinekokoelma (TYA), Turku.

Mustavalkonegatiivit

TYA 25336–25391, diar. 27.8.2010, Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkisto (TYA), Turku.

Digitaaliset kuvatallenteet

TYA 20:1–100, Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkisto (TYA), Turku.

Aikaisemmat tutkimukset ja tarkastuskäynnit

Georg Mickelson. Nauvon kunnan inventointi 1955.

Timo Sepänmaa ja Tapani Tuovinen. Lounais-Suomen rannikon metallikautisten hautaröykkiöiden inventointi 1983

Marianna Niukkanen. Tarkastusmatka Seilin saarelle 25.10.2007.

Seilin saaren arkeologia –hankkeen ohjausryhmä. Tarkastusmatka Seilin saarelle 6.-7.4.2009.

Mikko Helminen ja Juhana Ahlamo. Seilin saaren arkeologinen kiinteiden muinaisjännösten inventointi ja koetutkimukset 2009.

Tutkimuskohdetta koskevat julkaisut

Helminen, Mikko ja Ahlamo, Juhana 2009. Länsi-Turunmaa (ent. Nauvo), Seili. Kiinteiden muinaisjännösten inventointi ja koetutkimukset 2009. Turun yliopisto, arkeologian oppiaineen arkisto, Turku.

Tutkimuskertomuksen sivumäärä

31 sivua

Liitteet

Liite 1. Luettelo mustavalkonegatiiveista (TYA 25336–25391).

Liite 2. Luettelo luetteloiduista digitaalisista valokuvista (TYA 20:1–100).

Liite 3. Luettelo talletetuista esinelöydöistä (TYA 862:1–88).

Liite 4. Seili Kirkkoniemi. Alueen yleiskartta.

Liite 5. Seili Kirkkoniemi. Vuonna 2010 tutkitun alueen yleiskartta.

Liite 6. Osteologinen raportti Seilin Kirkkoniemen vuosien 2009–2010 kaivausten luuaineistosta. Auli Tourunen.

dvd-r –levy

Alkuperäisen kertomuksen säilytyspaikka

Turun yliopiston arkeologian oppiaineen arkisto, Turku.

Kopiot: Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto, Helsinki; Museovirasto, Arkeologian osaston arkisto, Helsinki; Turun maakuntamuseon arkisto, Turku; Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitos, Turku.

Tiivistelmä

Turun yliopiston arkeologian oppiaine suoritti kiinteiden muinaisjäännösten arkeologisen inventoinnin ja arkeologisia koetutkimuksia Saaristomerellä, Länsi-Turunmaan (ent. Nauvon) Seilin saarella ja lähisaarissa heinäkuussa 2010. Työ on osa oppiaineen yhteistyössä Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitoksen kanssa toteutettavaa Seilin arkeologia –hanketta ja sen rahoittajina toimivat arkeologian oppiaine, Saaristomeren tutkimuslaitos, Turun yliopistosäätiö ja Svenska litteratursällskapet i Finland.

Inventointi ja koetutkimukset täydentävät hankkeen vuonna 2009 aloittamia inventointi- ja koetutkimuksia sekä alueella aiemmin suoritettuja arkeologisia inventointeja ja tutkimuksia. Inventoinnin toteuttamisesta maastossa sekä esi- että jälkitöiden osalta vastasivat HuK Mikko Helminen ja fil. yo Anne-Mari Liira.

Inventoinnin aikana Seilin saaren länsipuolella sijaitsevia arkeologisesta näkökulmasta mielenkiintoisina pidettyjä lähisaaria kuljettiin läpi ja

saaren keskiosissa tarkastettiin siellä aiemmin havaittu uhrikuppi. Tutkimusalueelta todettiin kaksi kohdetta, Seili Lammasluoto ja Seili Sandviksbergen 3, jotka ehdotetaan luettavaksi muinaismuistolain (295/1963) nojalla rauhoitetuiksi, sekä luettaviksi Museoviraston rauhoitusluokkaan 1.

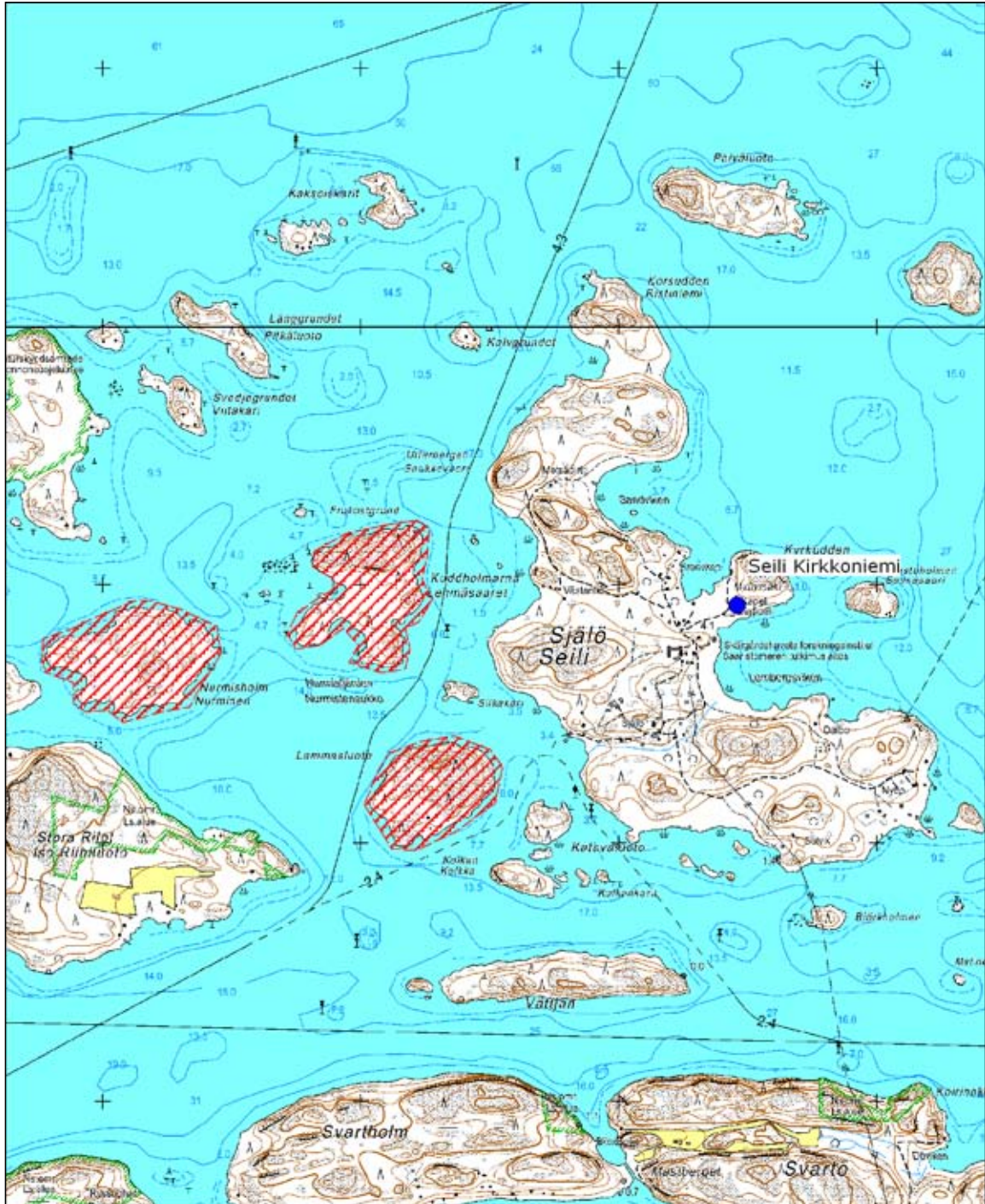
Arkeologiset koetutkimukset kohdistettiin Seilin Kirkkoniemeen, jossa tutkittiin aiemmin Kirkon eteishuoneen itäpuolelta ja kirkon runkokuoneen itäpäädyn eteläpuolella sijaitsevaa maakumpua koekuopituksella kohteen luonteen tarkentamiseksi. Paikalle avattiin neljä uutta koekuoppaa näiden käsittäen pinta-alaltaan yhteensä 4,5 neliometriä. Koekuopituksen, sekä luulöydöistä teetetyn osteologisen analyysin avulla voitiin tarkentaa vuonna 2009 muodostettua käsitystä kohteen maakerroksista ja kiinteistä rakenteista.

Paikalla on sijainnut todennäköisesti asuinkäytössä ollut rakennus, joka ajoittuu uudelle ajalle ja joka on purettu tai tuhoutunut ennen 1800-luvun alkua.

Peruskarttaote

Peruskarttalehti 1043 04 AASLALUOTO. Mittakaava 1:25 000.

Karttaotteeseen on merkitty inventoinnin yhteydessä tarkastetut alueet (vinoviivoitus), sekä koekuopiituksen avulla tutkittu kohde Seili Kirkkoniemi.

© Maanmittauslaitos 2010.

Sisällysluettelo

Arkisto- ja rekisteritiedot	1
Tiivistelmä	2
Peruskarttaote	3
1. Johdanto	5
2. Seilin kulttuuriympäristöstä	6
2.1. Tutkimusalueen luonne	6
2.2. Alueen asutushistoriallinen kehitys	6
2.3. Aiemmat tutkimukset	7
3. Inventointi	8
3.1. Yleistä	8
3.2. Käytetty aineisto ja menetelmät	8
3.3. Inventoinnin yhteydessä tarkastetut kohteet	10
3.3.1. LÄNSI-TURUNMAA Seili Sandviks bergen 3	10
3.3.2. LÄNSI-TURUNMAA Seili Lammasluoto	12
3.4. Peruskarttaote rauhoitetuiksi esitettävistä kohteista	14
4. Koetutkimukset Seilin Kirkkoniemessä	15
4.1. Tutkimuskohteen luonne	15
4.2. Aiemmat tutkimukset	16
4.3. Vuoden 2010 koetutkimukset	17
4.3.1. Tutkimuskysymykset ja menetelmät	17
4.3.2. Koekuoppa 12	18
4.3.3. Koekuoppa 13	20
4.3.4. Koekuoppa 14	21
4.3.5. Koekuoppa 15	23
4.4. Yleiset havainnot ja tulkinat	24
5. Saavutettavuus	27
6. Yhteenveto	29
Lähteet	31

Kansilehden valokuvat

Kuva 1. Seili Lammasluoto. Arkeologisen inventoinnin yhteydessä todetut kehämäiset kivilatomukset kuvattuna luoteesta. Kuva: Mikko Helminen. TYA 20:96.

Kuva 2. Tutkija Anne-Mari Liira kaivaa koekuoppaa 13 Saaristomeren tutkimuslaitoksen Avoimien ovien päivänä 22.7.2010. Kuva: Mikko Helminen. TYA 20:17.

1. Johdanto

Turun yliopiston arkeologian oppiaine suoritti kiinteiden muinaisjäännösten arkeologisen inventoinnin ja koetutkimuksia Länsi-Turunmaan (ent. Nauvon) kunnassa Seilin saarella vuonna 2010. Tutkimukset olivat osa Turun yliopiston arkeologian oppiaineen yhdessä Saaristomeren tutkimuslaitoksen kanssa keväällä 2009 käynnistämää Seilin saaren arkeologisen kulttuuri-perinnön tutkimushanketta, sekä jatkoa kesä- ja heinäkuussa 2009 suoritetuille saaren kiinteiden muinaisjäännösten inventoinnille ja koetutkimuksille. Hankkeen taustaryhmänä toimii konsortio, jossa ovat edustettuina Turun yliopiston arkeologian oppiaine, Saaristomeren tutkimuslaitos, maanomistajat (Suomen yliopistokiinteistöt, Metsähallitus ja Museovirasto) ja Turun maakunta-arkisto.

Inventoinnin ja koetutkimusten maastotyöt suoritettiin 12 päivän aikana 19.–30.7.2010. Työ toteutettiin Turun yliopistosäätiön ja Svenska litteratursällskapet i Finlandin hankkeelle myöntämien apurahojen turvin, sekä Turun yliopiston arkeologian oppiaineen ja Saaristomeren tutkimuslaitoksen tarjoamin resurssein. Koetutkimusten ja inventoinnin toteuttamisesta maastossa ja esijälkitöiden osalta vastasivat HuK Mikko Helminen (1.7.–30.8., 13.–24.9.2009 sekä 1.–29.10.2010) ja fil. yo Anne-Mari Liira (19.7.–30.8.2009).

Alueella on tehty aiemmin lukuisia muita kulttuuriperintöä ja luonnonympäristöä koskevia perusselvityksiä. Saaren keskiosassa paikalla sijainnutta hospitaalia seuranneen mielisairaalan ajalta periytyvä rakennuskanta kuuluu vanhoine viljelymaisematiloineen valtakunnallisesti merkittävään Airisto-Seili -maisema-alueeseen ja Museoviraston rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen luetteloon (RKY1993). Seilin vuonna 1733 valmistunut, kulttuurihistoriallisesti merkittävä puukirkko, sekä Seilin hospitaalin rakennuskanta on suojeltu rakennussuojelulain asetuksella 480/85. Saari kuuluu valtakunnallisten alueidenkäyttövoitteiden (VAT) suunnittelujärjestelmään. Leif Lindgrenin laatima Seilin pääsaaren luonnonhoitosuunnitelma valmistui vuonna 2007.

Kiinteät muinaisjäännökset ovat kulttuuriympäristön vanhimpana osana muinaismuistolain (295/1963) nojalla rauhoitettuja. Asianmukaiset ja

ajantasaiset tiedot suojelukohteista ovat tärkeitä myös maankäyttöä suunniteltaessa. Vuosina 2009 ja 2010 suoritettujen inventoinnin päätavoitteena oli täydentää alueella aiemmin suoritettuja arkeologisia tutkimuksia. Lisäksi työn yhteydessä kirjattiin ylös havaintoja myös sellaisista kohteista, jotka eivät kuulu muinaismuistolain piiriin, mutta jotka tässä valtakunnallisesti merkittävässä kulttuuriympäristössä ansaitsevat tulla huomioiduksi merkkeinä ihmisen toiminnasta alueella.

Inventoinnin tuloksena alueelta todettiin kaksi muinaismuistolain rauhoittamaksi esitettävää kiinteää muinaisjäännöstä (ks. luku 3). Kohteet ajoittuvat rautakaudelle ja/tai historialliselle ajalle ja niitä ehdotetaan laskettavaksi Museoviraston rauhoitusluokkaan 1. Pääosa tutkimuksista kohdistettiin Seilin Kirkkoniemessä sijainneen leprasiirtolan paikalle, jonne avattiin neljä koekuoppaa aiemmin vuonna 2009 tutkitulle paikalle Seilin kirkon vieressä. Koekuopista talletetusta luuaineistosta teetettiin osteologinen analyysi. Vuosina 2009 ja 2010 tehtyjen koekuoppien löydöksiä ja luuanalyysin avulla paikalla tutkitun maakunnan kulttuurikerroksista sekä kiinteistä rakenteista kyettiin muodostamaan entistä tarkempi näkemys. Koetutkimusten tavoitteena oli lisätä käsitystä paikalla sijainneen mahdollisen asuinrakennuksen luonteesta, jossa myös onnistuttiin.

Hankkeen Seilissä suorittamien tutkimusten pyrkimyksenä oli myös tuottaa aktiivisen työskentelyn aikana hankkeen tavoitteita, tutkimuskysymyksiä, sekä löydöksiä koskevaa tulkintaa, joka olisi laajemmin saavutettavissa. Pohdintoja ja tuloksia esiteltiin kenttätöiden aikana päivittäin hankkeen omassa blogissa ja tutkimuksia esiteltiin Kirkkoniemessä koekaiivauksen yhteydessä muun muassa Saaristomeren tutkimuslaitoksen avoimien ovien päivänä 22.7.2010.

Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitos tarjosi Seilissä kenttätöiden majoitus-, ruokailupalvelut, työhuoneen, veneen ja muuta välineistöä, sekä apuvoimaa ja aluetta koskevaa tietoa. Esitän suuret kiitokset tutkimuslaitokselle ja sen henkilökunnalle palkitsevasta yhteistyöstä.

2. Seilin kulttuuriympäristöstä

2.1. Tutkimusalueen luonne

Seilin saaristoalue sijaitsee Länsi-Turunmaan kunnassa, aiemmin Nauvon kuntaan kuuluneella alueella. Alue sijaitsee saaristomerellä Nauvon pääsaarten ja Rymättylän Aaslaluodon välisellä merialueella, Turusta Itämerelle johtavan merireitin eteläpuolella. Seilin saaren ja sen lähisaarten maaperästä suurin osa on Geologian tutkimuslaitoksen maaperäkartta-aineiston¹ ja kentällä tehtyjen havaintojen perusteella avokalliota tai ohuen savi- tai hiekkamoreenin peittämää kalliota. Saaren pohjoisosassa, Kirkkoniemellä ja saaren eteläosassa sijaitsee hiekka- ja hiekkamoreenialueita ja saarta halkoo pohjois-, keski- ja eteläosissa vuonomaiset savikkoalueet, jotka ovat pääosin olleet niittyinä, sekä lähinnä 1800- ja 1900-lukujen aikana viljelykäytössä.

Seilin saaristoalue on oletettavasti viimeistään 1600-luvulta 1900-luvun alkuun ollut maisemaltaan varsin avoin ja puuton. Nykyisin saarten korkeimmat kohdat (noin 20–35 m mpy) ovat havupuumetsää kasvavia kalliokohoumia. Seilin saaren keskialueelle leimallista ovat avoimet, viljelykäytöstä 1900-luvun puolivälissä jääneet niitty- ja peltoalueet ja 1800-luvulta paikoin aina 2000-luvulle ajoittuva asemaltaan väljä rakennuskanta. Saaren keskialueen maanomistaja on Suomen yliopistokiinteistöt Oy (ent. Senaattikiinteistöt) ja sen haltijana on Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitos. Seilin Kirkkoniemi on Museoviraston omistuksessa. Saaren pohjois- ja eteläpään pääosin metsää ja kallioaluetta olevat alueet ovat Metsähallituksen omistuksessa. Tämän lisäksi pääosin saaren ranta-alueilla sijaitsee yksityisessä omistuksessa olevia alueita².

2.2. Alueen asutushistoriallinen kehitys

Varhaisimmat merkit ihmistoiminnasta Seilin saarella ovat ajoitettavissa pronssi- tai rautakaudelle. Saaren eteläosassa sijaitseva Ängesnäs bergenin rautakautiseksi ajoitettu hautaröykkiö tutkittiin Turun yliopiston arkeologian oppiaineen opetuskavauksissa vuonna 1993³, ja se todettiin tuolloin löydettömäksi.

Ensimmäinen asiakirjalähde, jossa Seilin saari mainitaan, on vuonna 1540 laadittu Varsinais-

Suomen maakirja⁴. Seilissä on vuoden 1540 maakirjan mukaan sijainnut yksi kylä (*Seliöö*)⁵, jossa on ollut vuonna 1540 viisi taloa ja vuonna 1566⁶ kolme taloa. Kylä kuului yhdessä kuuden muun kylän kanssa Prostvikin pyöliin eli ruotsalaisen oikeuden mukaiseen verotusalueeseen (ruots. bol). Prostvikin pyöli mainitaan keskiaikaisissa asiakirjalähteissä vuonna 1463⁷. Vaikka asiakirjamaininnat Seilin saaresta alkavat vuoden 1540 maakirjasta, on mahdollista, että saaren kyläasutus polveutuu jo keskiajalle. Tähän viittaa muun muassa vuoden 2009 inventoinnin yhteydessä dokumentoitu kuppikallio, joka muinaisjään-
nöstötyypinä liitetään etenkin Lounais-Suomessa yleisesti rautakautiseen asutukseen.

Saaren yhteiskunnallinen merkitys muuttui olennaisesti 1600-luvun alussa. Ahvenanmaalla ja Varsinais-Suomen rannikkoalueilla puhjennut lepraepidemia johdosta kuningas Kustaa II Adolf perusti Seiliin leprahospitaalin 16.7.1619 päivätyllä käskykirjeellä. Hospitaalin sijainti valittiin käskykirjeessä eriteltyjen perustelujen mukaan riittävän etäälle Turun kaupungista sijaitsevalle jopa satojen sairastuneiden asuttamiseen kelvolliselle paikalle⁸. Epidemian leviämisen pelossa etäälle Turun kaupungista perustettu hospitaali oli tällaisena eristyskohteena nykyisen Suomen alueella ensimmäinen laatuaan. Lepraan sairastuneiden lisäksi saarelle alettiin jo heti 1600-luvulla eristää myös muihin sosiaalisesti leimaaviin tauteihin kuten kuppiaan sairastuneita, köyhiä, vammaisia, vanhuksia ja psyykkisesti sairaita. Myöhemmin saarelle sijoitettiin myös poliittisesti vainottuja henkilöitä⁹.

Hospitaalitoiminnan alkaessa saarelle määrättiin rakennettavaksi neljä asuintupaa, leivintupa ja sauna. Rakennusten valmistuttua vuonna 1622 Turussa toiminut Pyhän Yrjänän hospitaali lakautettiin ja sen potilaat siirrettiin Seiliin¹⁰. Turun Pyhän Yrjänän hospitaalin kirkko purettiin ja kasattiin uudelleen Kirkkoniemeen vuonna 1624¹¹. Hospitaalin rakennukset sijaitsivat aluksi erillisenä pienenä saarena olleella Kirkkoniemellä (1600- ja 1700-luvuilla Sjukholm, 1800-luvulla

1 Geologian tutkimuslaitoksen maaperäkartta 2010, karttalehti 1043 04

2 Lindgren 2007

3 Tuovinen 1993.

4 Fagerlund 1992, 20-22.

5 Suomen vanhimmat maakirjat I. Varsinais-Suomen maakirja w:lta 1540.

6 Suomen asutus 1560-luvulla: Kyläluettelot.

7 Fagerlund 1992, 21-22.

8 Haltia 1963. 1-2.

9 Ahlbeck-Rehn 2006, 105; Granström 1992, 207.

10 Granström 1992, 206.

11 Nikula 1992, 57.

Holmudden¹²), jolle on viimeistään 1700-luvun lopulta asti päässyt kapeaa maakannasta pitkin. Spitaalittomien kuten kirkkoherran, taloudenhoitajan ja ”sairastumattomien” karkotettujen rakennukset sijaitsivat 1600- ja 1700-luvuilla salmen länsipuolella pääsaaren rannassa.¹³

Kirkko ja muut saarelle 1600-luvulla rakennetut hospitaalin rakennukset rapistuivat lopullisesti isovihan aiheuttaman perikadon seurauksena. Vanha kirkko todettiin purkukuntoiseksi vuonna 1731 ja uusi, yhä olemassa oleva puinen Seilin kirkko pystytettiin entisen paikalle vuonna 1733. Samalla kirkon kellotornista luovuttiin ja kellotapuli rakennettiin ilmeisesti nykyisen tapulin paikalle kirkon eteläpuolelle¹⁴.

Viimeisen lepraa sairastaneen potilaan kuoltua vuonna 1784 hospitaali alkoi toimia erityisesti houruinhuoneena (ruots. *dårhus*). Seilistä on maininta pääsaaren puolella sijainneesta, neljä selliä käsittäneestä houruinhuoneesta jo vuodelta 1689¹⁵. Houruinhuoneet sijaitsivat oletettavasti viimeistään isovihan jälkeen aivan Kirkkoniemeä vastapäätä olevalla kalliolla, jolla sijaitsi vielä 1800-luvun alussa neljä ”ikivanhaa ja käytöstä poistunutta sairashuonetta”¹⁶.

Vuonna 1803 aiemman houruinhuoneen kaakkoispuolella sijaitsevalle korkeammalle mäenharjanteelle rakennettiin kivinen sairastupa, keittiörakennus ja makasiinirakennus täällä jo aiemmin sijainneen puisen houruinhuonerakennuksen yhteyteen¹⁷. Myöhemmin 1800-luvun mittaan osa myöhäisemmän sairaalan paikalta purettiin tai sieltä tuhoutui tulipalojen seurauksena rakennuskantaa ja pihapiiri muuttui kivisten uudisrakennusten ja näiden laajennusten seurauksena umpinaisemmaksi. 1700- ja 1800-lukujen taitteessa saaren keskiosissa sijaitsi sairaahuoneiden lisäksi muun muassa hospitaalin taloudenhoitajan ja työväen, kuten valvojan, sepän ja renkien tontit. Seilin maatila toimi hospitaalin perustamisesta 1619 aina vuoteen 1962 sairaalan muonittajana¹⁸.

1800-luvun puolivälissä Seilin sairaalan merkitys muuttui Helsingin Lapinlahteen vuonna 1840 pe-

rustetun mielisairaalan ja psykiatrian kehittymisen seurauksena. Seilistä muodostui 1880-luvun lopulla kroonisista mielenterveyshäiriöistä kärsivien naisten kroonikkosiirtola, kun taas vastaavasti kroonikkomiehet sijoitettiin Käkisalmeen perustettuun mielisairaalaan.¹⁹

Seilin mielisairaala lakkautettiin vuonna 1962, jonka jälkeen valtion omistuksessa olevien tiluksien ja kiinteistöjen haltijoiksi tulivat Metsähallitus ja Turun yliopiston Saaristomeren tutkimuslaitos. Mielisairaalan viimevaiheen rakennuskokonaisuus on vuodesta 1962 toiminut tutkimuslaitoksen tutkimusasemana ja hospitaalin 1800-luvun alusta 1900-luvun alkuun ajoittuva rakennuskanta toimii laitoksen tutkijoiden ja opiskelijoiden majoitustilana. 1900- ja 2000-lukujen aikana saarella on toteutettu varsin vähän rakennushankkeita²⁰.

2.3. Aiemmat tutkimukset

Seilin ympäristössä on ennen vuonna 2009 aloitettua Seilin arkeologia -hanketta suoritettu kaksi arkeologista inventointia, joista ensimmäisen, tuolloisen Nauvon kunnan alueen käsittäneen inventoinnin toteutti Georg Mickelson vuonna 1955²¹ ja toisen Lounais-Suomen rannikon metallikautisten hautaröykkiöiden inventoinnin Timo Sepänmaa ja Tapani Tuovinen vuonna 1983²². Lisäksi Museoviraston rakennushistorian osaston intendentti Marianna Niukkanen totesi vuonna 2007 saarelta kaksi historiallisen ajan muinaisjäännöstä, Seilin Kirkkoniemen leprasiirtolan paikan ja historiallisen ajan tuotantopaikan sekä Sjalön (Sjalö/Fogdeby) historiallisen ajan kylätontin²³.

Vuoden 2009 inventoinnin ja aiempien tutkimusten seurauksena Seilin saarelta ja sen välittömästä läheisyydestä tunnettiin ennalta kymmenen lain rauhoittamaa kiinteätä muinaisjäännöstä:

- Mj 533010021, Korsgrund, ryssänuuni Seilin saaren luoteispuolella Kaksoiskareilla
- Mj 533010056, Sjalö, Ängesnäs bergen, esihistoriallinen hautaröykkiö
- Mj 1000009155, Seili Kirkkoniemi, leprasiirtolan paikka ja historiallisen ajan tuotantopaikka
- Mj 1000009291, Seili (Sjalö/Fogdeby), historiallisen ajan kylätontti
- Mj 1000014655, Seili Saukkovuori, kolme ajoittamatonta kivilatomusta

12 *Charta öfver Sjählö Hospitals Hemmans Ägor uti Nagu Sokn Wirmo Härad och Åbo Län*. Piirtänyt Johan Tillberg 1811.

13 Aminoff-Winberg 2001, 271.

14 Granström 1992, 206-207.

15 Haltia 1963, 4.

16 ”4:a urgamla obrukbara dårhus”, *Charta öfver Sjählö Hospitals Hemmans Ägor uti Nagu Sokn Wirmo Härad och Åbo Län*. Piirtänyt Johan Tillberg 1811. Kohde on luetteloita muinaisjäännöskohteena *Seili Dårhusen* (Mj 1000015369).

17 Joutsalmi 2008, 143.

18 *ibid.*

19 esim. Ahlbeck-Rehn 2006, 109.

20 Joutsalmi 2008.

21 Mickelson 1955.

22 Tuovinen 1993.

23 Niukkanen et al. 2007.

- Mj 1000014659, Seili Verstaantaka, rautakautinen ja/tai historiallisen ajan kuppikallio
- Mj 1000015353, Seili Utridarens tomt, historiallisen ajan yksinäistalo
- Mj 1000015354, Seili Smedens tomt, historiallisen ajan yksinäistalo
- Mj 1000015369, Seili Därhusen, 1600- ja 1700-luvuille ajoittuva houruinhuoneen paikka
- Mj 1000015370, Seili Tutkimusasema, 1800-luvulle ajoittuvan houruinhuoneen ruokamakasiinin perustus
- Mj 1000015371, Seili Utridars gårdan, historiallisen ajan viljely- tai raivausryökyöalue

Lisäksi vuoden 2009 arkeologisen inventointityön tuloksena todettiin seitsemän muuta kohdetta, jotka ovat luetteloitu mahdollisina muinaisjäänneksinä:

- Mj 1000014656, Seili Sandviks bergen, ajoittamaton kiviröykkiö
- Mj 1000015372, Seili Tyttökallio, II maailmansodan ilmavalvontatornin perustus
- Mj 1000015373, Seili Tutkimuslaitoksen metsä 1, historiallisen ajan rakennuksenperustus
- Mj 1000015374, Seili Tutkimuslaitoksen metsä 2, historiallisen ajan rakennuksenperustus
- Mj 1000015375, Seili Röykkiömäki, ajoittamaton kivilatomuskohde
- Mj 1000015376, Seili Sandviksbergen 2, historiallisen ajan latomus
- Mj 1000015378, Seili Södra åkern, historiallisen ajan viljelyryökyökohde

3. Inventointi

3.1. Yleistä

Vuonna 2010 suoritettu, edellisen vuoden arkeologista kiinteiden muinaisjäänneiden inventointia täydentävät maastotyöt suoritettiin kolmen päivän aikana 23., 26. ja 29.7.2010. Hankkeen yhteydessä suoritettujen inventointien päätavoitteena on ollut täydentää alueella aiemmin suoritettuja arkeologisia tutkimuksia.

Inventoitu alue käsitti Seilin pääsaarta lännessä reunustavan lähisaariston. Tutkimusalueen maa-ala on laajuudeltaan noin 0,47 km² ja se käsitti Lehmäsaaret (ruots. Kuddholmarna), Nurmisen (Nurmisholm) ja Lammassuodon. Saaret sijaitsevat Riihiluotojen ja Seilin pääsaaren välisellä suojausalueella, Nurmistenaukon (Nurmisjärden) ympärillä (ks. peruskarttaote, s. 4). Saarten maaperästä suurin osa on Geologian tutkimuslaitoksen maaperäkarta-aineiston²⁴ ja kentällä tehtyjen havaintojen perusteella Seilin pääsaaren tavoin avokalliota tai ohuen savi- tai hiekkamoreenin peittämää kalliota ovat pääosin avokalliota. Saarilla sijaitsevat savikkoalueet ovat

pääosin olleet niittyinä, sekä lähinnä 1800- ja 1900-lukujen aikana viljelykäytössä. Nurmisen etelälaidalla on myös sijainnut kaskimaita.

Saarilla suoritettujen inventointien lisäksi tarkastettiin Seilin pääsaaren pohjoispuolen kallioalueella, lähellä vuonna 2009 todettuja kohteita Seili Sandviks bergen 1 ja 2 sijaitseva kuppikalliokohde Seili Sandviks bergen 3.

3.2. Käytetty aineisto ja menetelmät

Inventoinnin suunnittelussa ja esitöissä käytettiin apuna Saaristomeren aluetta käsittelevää historianantutkimusta ja Nauvon pitäjänhistoriaa, sekä erityisesti Seilin saarta ja saarella sijainnutta spitaalihospitaalia ja mielisairaala käsittelevää kirjallisuutta²⁵. Muinaisjäänneiden tulkinta, luokittelu ja aluerajaukset perustuvat Museoviraston rakennushistorian osaston historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäänneiden määrittelyä ja suojeleminen käsittelevään oppaaseen²⁶.

²⁴ Geologian tutkimuslaitoksen maaperäkarta 2009, karttalehti 1043 04

²⁵ esim. Ahlbeck-Rehn 2006, Granström 1992, Haltia 1963, Joutsalmi 2008, Lindgren 2007, Nikula 1992
²⁶ Niukkanen 2009.

Vuosi	Tekijä	Selite	Arkistolaitos, -yksikkö ja sijoitus
1811	Joh. Tillberg genom C.J.Ezelius	Charta öfver Sjählö Hospitals Hemmans Ägor uti Nagu Sockn, Virmo Härad och Åbo Län	Kansallisarkisto, Helsinki. Metla, Solböle la.* 7
1811	Joh. Tillberg genom C.J.Ezelius	Charta öfver Sjählö Hospital Hemmans Ägor jämte Maiholm och Wallmo utbytskatter uti Nagu Sockn Virmo Härad och Åbo Län.	Kansallisarkisto, Helsinki. Metla, Solböle la.* 9 56M 06/pääll

Taulukko 1. Vuoden 2010 inventointityössä käytetyt historialliset arkistoaineistot.

Historiallisen ajan asutusjäännösten tulkinnan ja paikantamisen apuna käytettynä aineistona toimi keskeisesti Johan Tillbergin vuonna 1811 laatima Seilin hospitaalın tiluskartta, joka on vanhin tunnettu saarta kuvaava pienimittakaavainen karttadokumentti.

Lisäksi inventoinnin apuna käytettiin nuorempia Seilin maanjako- ja yleiskarttoja maastossa tehtyjen rakennusjäännösten ajoituksen tarkentamiseksi. Kartta-aineisto asemoitiin digitaalisesti valokuvattuna MapInfo Professional -paikkatietohjelmistoa käyttäen yhtenäiskoordinaatistossa olevalle paikalleen. Lisäksi apuna käytettiin Geologian tutkimuskeskuksen digitaalista maaperäkartta-aineistoa²⁷ ja Maanmittauslaitoksen peruskartta-aineistoa²⁸. Karttojen sisältämä informaatio, kuten viljelyalueita, niittyjä, teitä, tonttimaita, rakennuksia ja rantakaistoja sekä kosteikkoja tulkittiin eri karttojen tarjoamissa aikatasoissa, sekä

hyödynnettiin maastotyötä varten tehdyissä, eri aikatasoja kuvaavissa tulosteissa.

Inventointi suoritettiin maastossa kulkemalla tutkimusalue läpi etsien merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksistä. Osa Seiliä ympäröivistä saarista tarkastettiin mataluuden ja hyvän näkyvyyden ansiosta vain veneestä käsin. Inventoinnissa pyrittiin paikallistamalla vanhoista kartoista digitoituidut merkinnät nykymaastossa ja tämän kautta etsimään merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksistä. Kohteet dokumentoitiin käsin mittaamalla ja valokuvaamalla ne sekä mustavalkofilmille että digitaalisesti ja merkitsemällä ylös kohteiden maastossa havaittu tuhoutuneisuus. Kohteiden sijainti talletettiin GPS-paikanninta hyödyntäen yhtenäiskoordinaatistojärjestelmän (YKJ) mukaisin koordinaatein, jotka muunnettiin myöhemmin lisäksi ETRS-TM35FIN -koordinaattijärjestelmään.

27 Geologian tutkimuslaitoksen maaperäkartta 2010, karttalehti 1043 04, mittakaava 1:20 000

28 Maanmittauslaitoksen peruskartta 2010, karttalehti 1043 04, mittakaava 1:20 000

3.3. Inventoinnin yhteydessä tarkastetut kohteet

3.3.1. LÄNSI-TURUNMAA Seili Sandviks bergen 3

Perustiedot			
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäänös	<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen- ja/tai historiallinen
<i>MJ-tyyppi:</i>	kultti- ja tarinapaikat	<i>Alatyyppi:</i>	kuppikivet
<i>Rauhoitusluokka:</i>	1	<i>Lukumäärä:</i>	1
<i>Peruskartta:</i>	1043 04	<i>Peruskartan nimi:</i>	AASLALUOTO
<i>Koordinaatit:</i>	Pkoo = 6691887, Ikoo = 3221005 (YKJ); Pkoo = 6689077.359 , Ikoo = 220948.867 (ETRS-TM35FIN); Zkoo = noin 20–22 m mpy		
<i>Koordinaattiselite:</i>	keskikoordinaatti (GPS)	<i>Pinta-ala:</i>	noin 10 m ²
<i>Maastomerkintä:</i>	ei merkintää		
<i>Etäisyystieto:</i>	Kohde sijaitsee noin 0,5 kilometriä Seilin kirkosta länsiluoteeseen.		
Omistajatiedot			
<i>Alue tai rekisterikylä:</i>	Seili	<i>Tila:</i>	445-593-1-0, Sjalö
<i>Omistaja:</i>	Suomen valtio/ Metsähallitus	<i>Osoite:</i>	Metsähallitus PL 1058, 70101 KUOPIO
<i>Lisätiedot:</i>			
Tutkimukset 2010			
<i>Aika:</i>	26.7.2010	<i>Löydöt:</i>	–
<i>MV-kuvat:</i>	TYA 25353–25358	<i>Digikuvat:</i>	TYA 20:51–63
<i>Karttaotteet:</i>	Peruskarttaote rauhoitetuiksi esitettävistä kohteista, sivu 14.		
<i>Sijainti ja maasto:</i>	<p>Kohde sijaitsee pääsaaren keskiosassa, Sandvikenin lounaispuolella sekä Västanlidin talon koillispuolella sijaitsevan avokallioalueen lounaislaidalla. Alue on vuonna 1811 laaditussa kartassa merkitty mäntymetsää kasvaneeksi kallioalueeksi, joka on tuolloin sijainnut noin vailla erillistä merkintää kuvatulla kallioalueella, noin 100 metriä pohjoiskoilliseen Seilin hospitaalitilan niitty- ja laidunalueista.</p> <p>Uhrikuppi sijaitsee pystysuorassa luode-kaakkosuuntaisessa kallioseinämässä, lähellä läheisen kalliokohouman korkeinta kohtaa. Kallioseinä on paikalla noin 2,5–3,5 metriä korkea ja sitä reunustaa sen lounaispuolella noin 10 metriä syvä ja noin 20 metriä leveä kalliotasanne. Avokallioalueella kasvaa kangastyypin havumetsää.</p>		
<i>Kuvaus:</i>	Uhrikuppi (korkeus 5,5 cm, leveys 5 cm ja syvyys 1 cm) sijaitsee pystykalliolla. Kupin oikealla puolella sijaitsee luontainen, noin 0,5 cm syvä rapautumisjälki. Kuppi sijaitsee 135 cm korkeudella pintaturpeesta, lähes keskellä noin 4 m ² laajuisesta punertavan kiviaineksen värjäämää tasaista lohkeamispintaa.		
<i>Tutkimuskuvaus:</i>	Kohde tarkastettiin Saaristomeren tutkimuslaitoksen johtaja Ilppo Vuorisen tekemien havaintojen perusteella. Kohteen sijainti mitattiin GPS-paikantimen avulla ja kohde valokuvattiin.		
<i>Kunto:</i>	Hyvä.		
<i>Luokitusehdotus:</i>	Kohde on muinaismuistolain (295/1963) nojalla rauhoitettu kiinteä muinaisjäänös, joka hyvän säilyvyytensä ja edustavuutensa perusteella ehdotetaan luettavaksi rauhoitusluokkaan 1.		

Kuva 3. Seili Sandoiks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä. Kuvattuna lounaasta. Kuva: Mikko Helminen. TYA 20:54.

Kuva 4. Seili Sandoiks bergen 3. Uhrikuppi kuvattuna lähietäisyydeltä. Foto: Mikko Helminen. TYA 20:57.

3.3.2. LÄNSI-TURUNMAA Seili Lammasluoto

Perustiedot			
<i>Laji:</i>	kiinteä muinaisjäänös	<i>Ajoitus:</i>	rautakautinen ja/tai historiallinen
<i>MJ-tyyppi:</i>	kivirakenteet	<i>Alatyyppi:</i>	latomukset
<i>Rauhoitusluokka:</i>	1	<i>Lukumäärä:</i>	2
<i>Peruskartta:</i>	1043 04	<i>Peruskartan nimi:</i>	AASLALUOTO
<i>Koordinaatit:</i>	Pkoo = 6690945, Ikoo = 3220223 (YKJ); Pkoo = 6688135.737, Ikoo = 220167.191 (ETRS-TM35FIN); Zkoo= noin 7–10 m mpy		
<i>Koordinaattiselite:</i>	keskikoordinaatti (GPS)	<i>Pinta-ala:</i>	noin 40 m ²
<i>Maastomerkintä:</i>	ei merkintää		
<i>Etäisyystieto:</i>	Kohde sijaitsee noin 1,5 km Seilin kirkosta lounaaseen.		
Omistajatiedot			
<i>Alue tai rekisterikylä:</i>	Seili	<i>Tila:</i>	445-593-1-0, Sjalö
<i>Omistaja:</i>	Suomen valtio / Metsähallitus	<i>Osoite:</i>	Metsähallitus PL 1058, 70101 KUOPIO
<i>Lisätiedot:</i>	-		
Tutkimukset 2010			
<i>Aika:</i>	29.7.2010	<i>Löydöt:</i>	–
<i>MV-kuvat:</i>	TYA 25386–25391	<i>Digikuvat:</i>	TYA 20:91–96
<i>Karttaotteet:</i>	Peruskarttaote rauhoitetuiksi esitettävistä kohteista, sivu 14.		
<i>Sijainti ja maasto:</i>	Seili Lammasluoto sijaitsee Seilin pääsaaren länsipuolella Kolkan ja Katavaluodon luoteispuolella ja Nurmisen sekä Nurmistenaukon kaakkois- ja itäpuolella. Latomukset sijaitsevat saaren lounaislaidalla, noin 80 metriä nykyisestä lounaisrannasta koilliseen sijaitsevalla kuusi- ja mäntymetsän ympäröimällä kalliotasanteella.		
<i>Kuvaus:</i>	<p>Kaksi noin 4 metriä leveää kivilatomusta, jotka muodostuvat kookkaista, halkaisijaltaan noin 30–60 cm leveistä kivistä ladotuista kivikehistä. Kivikehien sisäpuolella sijaitsee arviolta yhdestä tai kahdesta kivikerrasta muodostuva, samansuuruisista kivistä muodostuva latomus. Kehämäiset latomukset sijaitsevat vierekkäin kalliotasanteella.</p> <p>Luoteispuoleinen latomus 1 (Pkoo = 6690949, Ikoo = 3220220 [YKJ]) on vain vähän pintakasvillisuuden peittämä ja ulkoisilta piirteiltään säännönmukaisempi.</p> <p>Kaakkoispuoleinen latomus 2 (Pkoo = 6690941, Ikoo = 3220227 [YKJ]) on luonteeltaan epäselvempi sekä osin kuolleen katajapensaan ja sammalen peittämä.</p>		
<i>Tutkimuskuvaus:</i>	Latomukset mitattiin käsin, jonka jälkeen niiden sijainti talletettiin GPS-paikantimella ja kohteet valokuvattiin.		
<i>Kunto:</i>	Hyvä.		
<i>Luokitusehdotus:</i>	Kohde on muinaismuistolain (295/1963) nojalla rauhoitettu kiinteä muinaisjäänös, joka hyvän säilyvyytensä ja edustavuutensa perusteella ehdotetaan luettavaksi rauhoitusluokkaan 1.		

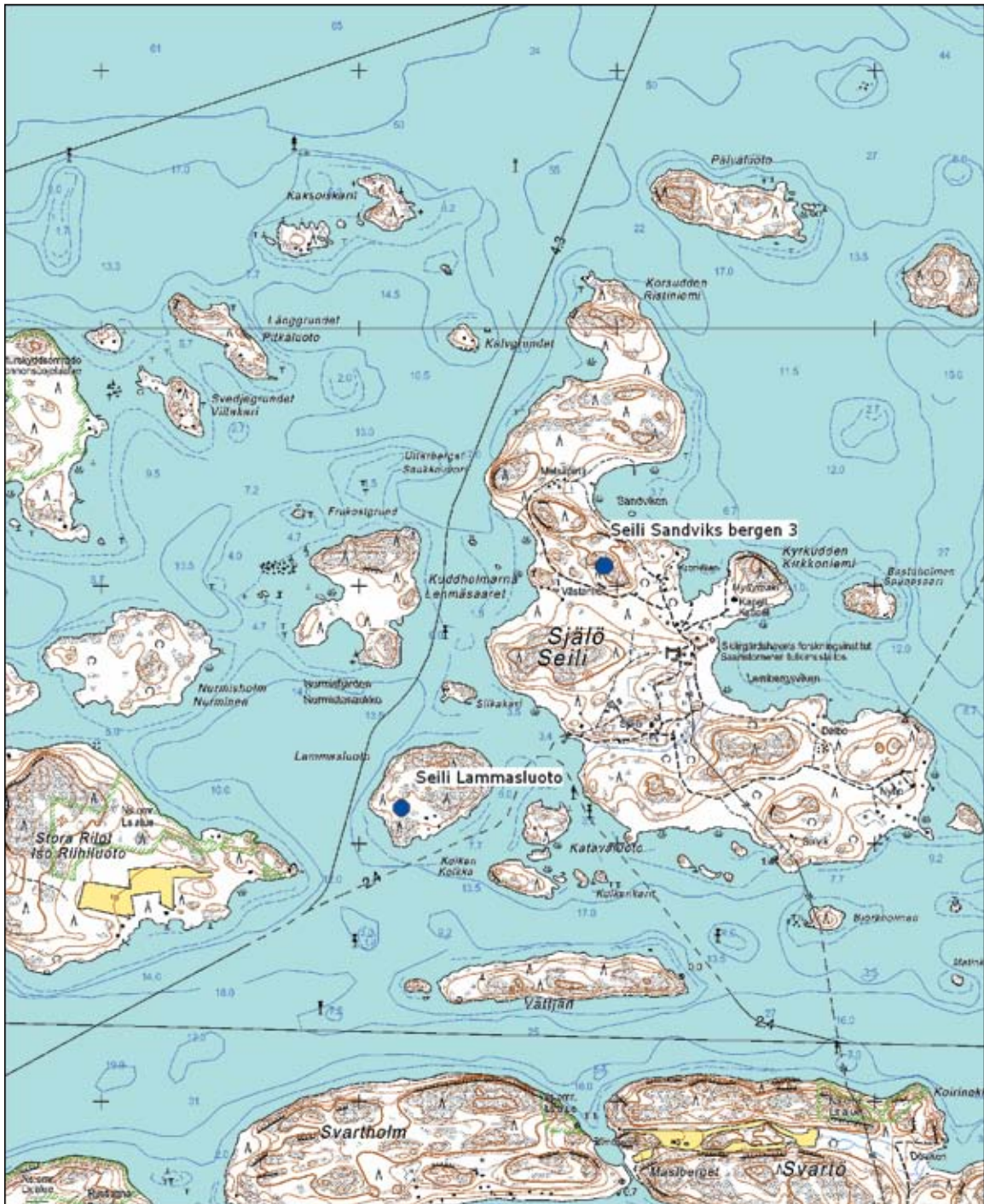
Kuva 5. Seili Lammasluoto. Latomukset 1 (kuvassa etualalla) ja 2 (kuvassa takana oikealla) kuvattuina lännestä. Foto: Mikko Helminen. TYA 20:96.

Kuva 6. Seili Lammasluoto. Latomus 2. Kuvattu etelästä. Foto: Mikko Helminen. TYA 20:94.

3.4. Peruskarttaote rauhoitetuiksi esitettävistä kohteista

Peruskarttalehti 1043 04 AASLALUOTO. Mittakaava 1:25 000.

© Maanmittauslaitos 2010.

4. Koetutkimukset Seilin Kirkkoniemessä

4.1. Tutkimuskohteen luonne

Seilin Kirkkoniemi sijaitsee pääsaaren keskiosassa, saaren itäpuolella. Niemi on maankohoamisen ja rannan maamassojen kerääntyessä yhdistynyt pääsaaren niemen länsipuolella sijaitsevalla kannaksella viimeistään 1700-luvun lopussa. Maaperä niemen pohjois- ja itäosissa (Myllymäellä) on hiekkamoreenin paikoin peittämää avokalliota. Alueen etelä ja lounaisosat ovat hiekkamaata. Kirkkoniemeä ja saarella sijaitsevaa puukirkkoa hallinnoi Museovirasto.

Seilin hospitaalityönnön alkaessa 1620-luvun alussa saarelle määrättiin rakennettavaksi neljä asuintupaa, leivintupa ja sauna. Nämä rakennukset sijaitsivat Kirkkoniemellä, joka mainitaan 1600- ja 1700-luvuilla nimellä Sjukholm ja myöhemmin 1800-luvulla nimellä Holmudden²⁹. Lepraan sairastuneita alettiin siirtää niemelle rakennusten valmistuttua vuonna 1622³⁰. Turun Pyhän Yrjänän hospitaalin kirkko purettiin ja kasattiin uudelleen Kirkkoniemeen vuonna 1624³¹. Vuonna 1695 kirkkomaan ympärille rakennettiin luuhuone ja aitaus, sekä tähän kaksi porttia³². Spitaalittomien kuten kirkkoherran, taloudenhoitajan ja "sairastumattomien" rakennukset sijaitsivat 1600- ja 1700-luvuilla salmen länsipuolella pääsaaren rannassa.³³

Kirkko ja muut saarelle 1600-luvulla rakennetut hospitaalin rakennukset rapistuivat lopullisesti isonvihan aiheuttaman perikadon seurauksena. Vanha kirkko todettiin purkukuntoiseksi vuonna 1731 ja uusi, yhä olemassa oleva puinen Seilin kirkko pystytettiin entisen paikalle vuonna 1733. Samalla kirkon kellotornista luovuttiin ja kellotapuli rakennettiin ilmeisesti nykyisen tapulin paikalle kirkon eteläpuolelle³⁴. Vuoden 1734 lähtien kellotapuli on entistetty oletettavasti useita kertoja samalle paikalle. Viimeisten lepraan sairastaneiden kuoltua 1700-luvun loppupuolella Kirkkoniemellä sijainneet rakennukset hävisivät kirkkoa, kellotapulua ja lähellä rantaa, niemen länsikulmassa sijainnutta makasiinia lukuun ot-

Kuva 7. Kirkkoniemi (Holmudden) kuvattuna Johan Tillbergin vuonna 1811 laatimassa koilliseen orientoidussa tiluskartassa. Karttaan on merkitty kirkko (ai), hautausmaa (43) kellotapuli (ak), makasiinirakennus (e), sekä tuulimylly ja myllärin tontti- ja viljelyalueet (42, 44–46). Kartta: Kansallisarkisto.

tamatta.

1600- ja 1700-luvuilla Kirkkoniemellä sijainneiden ja myöhemmin purettujen rakennusten tarkka paikka ei ole tiedossa, mutta Seilin nykyisen kirkon etelä- ja koillispuolella sijaitsevalla alueella sijaitsee vähintään kahden rakennuksen säilyneet perustukset, sekä asuintoimintaan liittyvä kulttuurimaa-alue, jotka saattavat liittyä varhaisiin hospitaalin rakennuksiin. Lisäksi Myllymäen rinteillä erottuu joitakin kivirivejä, jotka saattavat olla rakennusten perustuksia.

Suullisen perimätiedon mukaan lepraan sairastuneiden hautausmaan on arveltu sijainneen mahdollisesti jossakin nykyisen kirkon itä- tai eteläpuolella. Kirkon pohjoispuolella sijaitsee nykyisin mielisairaalan hautausmaa, jonne haudataan edelleen satunnaisesti. Hautausmaa on aidattu viimeistään 1800-luvun alussa poikkeuksellisella tavalla kokonaan kirkon pohjoispuolelle niin, että aita on rakennettu kiinni kirkon länsi- ja itä-päätyjen eteläkulmiin.

Hautausmaan luoteis- ja itäpuolella on Seilin hospitaalin vuonna 1811 laaditun tiluskartan perusteella sijainnut myllärin asumus ja viljelypals-

29 *Charta öfver Sjählö Hospitals Hemmans Ägor uti Nagu Sokn Wirmo Härad och Åbo Län*. Piirtänyt Johan Tillberg 1811.

30 Granström 1992, 206.

31 Nikula 1992, 57.

32 Nikula 1992, 58.

33 Aminoff-Winberg 2001, 271.

34 Granström 1992, 206–207.

toja. Kirkon itäpuolella on sijainnut peltotilkkuja, jotka paikannimen perusteella liittyvät Kirkkoniemellä perheineen 1700-luvun puolessavälissä arestissa asuneeseen separatisti Olof Normaniin. Alueella sijaitsee yhä kiviaitoja ja rakennuksen perustuksia. Myllymäellä on ollut tuulimyllyjä, ja sen laella on kallion päällä kaksi myllynkiveä. Viimeinen mylly on asukastietojen mukaan purettu 1930-luvulla.

4.2. Aiemmat tutkimukset

Seilin Kirkkoniemellä vuonna 2009 tehdyt koe-tutkimukset olivat ensimmäiset alueen menneisyyttä arkeologisin menetelmin käsitelleet tutkimukset. Tuolloin tehty koekuopitus kohdistettiin kirkon lounas-, etelä- ja itäpuolella avautuvalle piha- ja niittyalueelle, jonka lisäksi niemen alue inventoitiin ja alueella aiemmin havaitut kohteet tarkastettiin.³⁵

Kirkon lähistölle tehtiin yhdeksän pohjois–etelä-suuntaista koekuoppaa, joista koekuopat 3–9 avattiin kirkon lounas-, etelä- ja kaakkoispuolelle ja koekuopat 10 ja 11 kirkon länsipuolella sijaitsevalle niittyalueelle, etäämmälle kirkosta (ks. liite 4). Alue ja koekuoppien sijainti kartoitettiin paikallisessa, neulapohjoiseen orientoidussa koordinaatistossa takymetrin avulla. Koekuopista tehtyjen havaintojen ja niistä talletetun löytöaineiston perusteella kirkon ympäristöstä voitiin todeta kaksi myös topografisesti erottuvaa kumpua, joiden tulkittiin merkitsevän rakennusten jäännöksiä. Koekuopan 3 avulla tutkittu rakennuksen jäännös sijaitsee kirkon eteishuoneen lounaiskulmasta 19,5–21,5 metriä kohtisuoraan etelään. Koekuoppien 4 ja 7 perusteella tulkittu rakennuksenjäännös sijaitsee kirkon eteishuoneen itäpuolella ja runkokuoneen itäpäädyn eteläpuolella.

Kirkon eteishuoneen länsipuolelle avatusta koekuopasta 5 ja kirkon eteläpuolelle avatusta koekuopasta 9 ei havaittu rakenteisiin viittaavia löydöksiä, mutta niiden löytöaineisto tai niistä tehdyt kulttuurimaakerroksiin viittaavat havainnot antoivat viitteitä paikkojen välittömässä läheisyydessä tapahtuneesta ihmistoiminnasta. Kirkon kaakkoispuolelle, lepraan sairastuneiden hautamuistomerkin itä- ja länsipuolelle avatuissa koekuopissa 6 ja 8 turpeen ja humuksensekaisen hiekan alta paljastui koskematon hiekkamoreeni-maa.

Lisäksi kirkon itäpuolella sijaitsevan niittyalueen pohjoisrinteeseen, kirkon runkokuoneen itä-

päädyn seinälinjasta 41–56 metriä itäkoilliseen avattiin koekuopat 10 ja 11. Kuopat sijaitsivat paikalla, joka on vuoden 1811 kartassa merkitty mylläriin laitumeksi. Kauemmaksi kirkosta avatusta koekuopasta todettiin 30–40 cm syvä peltokerros, jonka alla sijaitsi vaalean hiekan kerros ja koskematon hiekkamoreeni-maa. Löytöinä vaalean hiekan kerroksesta talletettiin pronssinappi, tasolasia, lasitettujen punasaviastioiden paloja, fajanssiastianpala, liitupiipun varren katkelma, palanutta savea, palamatonta luuta, tiiltä ja mahdollista kattotiiltä (TYA 858:78–85). Lisäksi kuopasta otettiin kaivauksen yhteydessä talteen kaksi voimakkaasti ruostunutta rautanaulaa, palanutta savea ja tiiltä, jotka poistettiin dokumentoinnin jälkeen. Koekuopasta 11 paljastui ohuen peltokerroksen alta tiivis kajoamaton savimaan. Kuoppa oli löydötön.

Koekuoppa 4, kooltaan 1–1,5 x 2 metriä, avattiin kirkon eteishuoneen itä- ja itäkoillispuolella, sekä runkokuoneen länsipäädyn eteläpuolella sijaitsevalle maakummulle (ks. liite 5). Paikka sijaitsee 5,0–6,7 metriä eteishuoneen seinälinjasta itäkoilliseen ja 4,8–7,1 metriä runkokuoneen seinälinjasta eteläkaakkoon. Paikalla oli koekuopan 3 sijainnin tavoin aiemmin tavattu rakennukseen viittaavia löydöksiä.

Koekuopasta paljastui pintaturpeen ja ohuen humuskerroksen alta 5–10 cm syvyydestä, kuopan pohjoispäästä lukien 120 cm matkalla lähes itä-länsisuuntainen, oletettavasti luonnonkiviperustuksen päälle laastilla muurattu lattiamainen tiilirakenne. Rakenteen pinta oli sen vähäisen peitteisyyden seurauksena murskautunut voimakkaasti ja tiilien pintaa oli kaivettaessa haasteellista saada esiin rikkomatta itse rakennetta. Kuopan eteläpäästä noin 70–80 cm alalla pohjoiseen paljastui pintaturpeen alla sijainneen tiilimurskan ja soran sekaisen aineksen alta viereistä muurattua rakennetta syvemmällä, noin 30 cm syvyydessä pinnasta sijaitseva muuratun rakenteen jäännökseltä vaikuttava taso.

Muurirakenteen arveltiin jatkuvan mahdollisesti lähes koko paikalla sijaitsevan maakummun alalle. Lisäksi rakenteen luonteen tulkittiin muistuttavan järjestelmällisesti tiilestä muurattuna enemmän lattiatasoa, kuin esimerkiksi muuratun seinän pohjaosaa. Löytöinä rakenteen päältä talletettiin kaksi rautanaulan katkelmaa, rautaesineen katkelma, punasavisen kolmijalkapadan jalka, saviastian kylkipala, palamatonta luuta ja kasvipainannejälkisiä tiilenpaloja (TYA 858:45–52). Lisäksi kuopasta otettiin kaivauksen yhteydessä talteen ruostunut rautanaulan katkelma (leveys 5 mm, paksuus 3 mm), joka poistettiin

35 Helminen ja Ahlamo 2009, 39–53.

dokumentoinnin jälkeen.

Koekuoppa 7, kooltaan 1 x 1 metriä, avattiin pohjois-eteläsuuntaisessa linjalla 3,0 metriä koekuoppa 4 eteläreunasta etelään, kapeana niemekkeenä kirkon kaakkoispuolella sijaitsevasta kummusta niemekkeenä etelään kulkevan kohouman päälle (ks. liite 5). Kuopasta paljastui pintaturpeen alta koekuopan 4 eteläpään tiili- ja kivimurskakerrosta vastaava maa-aines, jonka alta 8–26 cm syvyydestä paljastettiin laastilla vahvistettua tiilirakennetta ja maahan ladottua kivirakennetta. Kuopan itäpuolella rakenteeseen liittyvän tason rajan löytäminen oli vaikeampaa, mutta tästäkin kohtaa tavattiin noin 26 cm syvyydessä ladotulta vaikuttava kiveys. Löytöinä kivi- ja tiilirakenteen päältä talletettiin palamatonta luuta ja kasvipainannejälkiä tiiltä (TYA 858:56–57).

Noin 19–25 metriä kirkon eteishuoneen lounaiskultmasta etelään todettiin kirkon eteishuoneen itäpuoleisen jäännöksen tavoin maakummulle maakairalla tehdyn piston perusteella toinen rakennuksenjäännös. Jäännöksen luonteen tarkentamiseksi kummun keskelle avattiin koekuoppa (3), josta paljastui pintaturpeen alta vaaleanruskea, humuksensekainen maakerros, jonka alla sijaitsi vaalean hiekan kerros. Hiekan alta paljastui 2–3 cm paksu mustan likamaan/hiekan kerros, joka tulkittiin kaivettaessa paikalta aiemmin todetun mahdollisen rakennuksenperustuksen pohjalla sijaitsevaksi kulttuurimaakerrokseksi. Koekuopassa 3 havaittu ohut, noin 3 cm paksu nokinen kulttuurimaakerros löytyi myös kirkon eteishuoneen länsipuolelle ja runkokuoneen länsipäädyen eteläpuolelle avatusta koekuopasta 5.

Tämän ohuehkon kerroksen päällä sijaitsi kuopan pohjoispään kohdalla lounas-koillisensuuntainen pääosin luonnonkivestä, mutta myös tiilestä ilman laastia ladottu kiveys. Kiveystä reuusti sen pohjois-, etelä- ja länsireunoilla kaksi hiiltymätön, noin 6–10 cm paksua puunrunkoa. Löytöinä koekuopasta talletettiin rautainen veitsi, vuolurauta, runsaasti saviastioiden paloja, liitupiipun katkelma, tiiltä, sarvea ja palamatonta luuta (TYA 858:12–44).

4.3. Vuoden 2010 koetutkimukset

4.3.1. Tutkimuskysymykset ja menetelmät

Seilin kiinteiden muinaisjäännösten inventoinnin lisäksi kesän 2010 kenttätöiden tavoitteena oli tehdä koetutkimuksia saarella sijaitsevien jo aiemmin tunnettujen historiallisen ajan maankäyttöön, hospitaaliin ja Seilin kirkkoon liittyvil-

lä kohteilla. Tutkimuskohteeksi valitulla Seilin Kirkkoniemellä päätettiin kuluttaa muuta kenttätöitä runsaammin aikaa, jonka ansiosta kohteilla oli mahdollista suorittaa koekuopitusta sekä toteuttaa takymetrin avulla maastokartoitusta sekä mittausdokumentointia. Tutkimuksilla pyrittiin selvittämään sekä vuonna 2009 kirkon eteishuoneen itä- ja kaakkoispuolella todetun rakenteen että tätä ympäröivän maakummun tarkempaa luonnetta ja rajoja.

Seilin Kirkkoniemellä Seilin kirkon eteishuoneen itä- ja kaakkoispuolelle kaivettiin neljä 0,5–1,5 m² suuruista koekuoppaa. Koekuopituksessa todetut rakenteet dokumentoitiin valokuvaamalla ja niiden sijainti talletettiin vuonna 2009 muodostettuun koordinaatistoon takymetrin avulla. Kaajomattomaan pohjamaahan kaivettua kuoppaa 14 lukuun ottamatta todetut rakenteet peitettiin paljastamisen jälkeen muovilla ja kuoppien kulmat merkittiin rautanaulojen avulla myöhemmän paikallistamisen helpottamiseksi.

Saarella ei sijaitse Maanmittauslaitoksen tai Länsi-Turunmaan kaupungin ylläpitämiä valtakunnalliseen karttakoordinaatistoon sidottuja kolmiomittauspisteitä. Näin ollen kohteen takymetrillä mittausdokumentointi suoritettiin paikalle vuonna 2009 tehtyjen tutkimusten yhteydessä erikseen luodussa paikallisessa koordinaatistossa (origo x 500, y 100), jonka suuntaus asetettiin bussolin avulla neulapohjoiseen. Samaten mitausten korkeusarvoina käytettiin ”kelluvaa” lukemaa, jonka arvo origopisteessä määriteltiin karkeasti kohteen sijainnin perusteella. Mittausdokumentoinnin yhteydessä kohteella täydennettiin vuonna 2009 luotua pintapisteverkkoa aiempaa tarkemman maastomallien luomiseksi.

Koekuopista talletetut löydöt (TYA 862:1–88) luetteloidiin Turun yliopiston arkeologian oppiaineen esinekokoelmaan, jonka lisäksi kuopista otettiin talteen säilyttämisen kannalta toisarvoisia löytöjä, jotka poistettiin dokumentoinnin jälkeen. Koekuopista talletettiin vuonna 2009 alueella kaivettujen koekuoppien tavoin runsaasti palamatonta luuta, josta tuotettiin osteologinen analyysi aineiston laji- ja ikämääritysten, sekä luissa ilmenevien edustavuuksien jakautumisen, sekä luissa todettujen kulumien tutkimiseksi. Osteologisen analyysin suoritti FT Auli Tourunen lokakuussa 2010 (ks. liite 6).

4.3.2. Koekuoppa 12

Koekuoppa 12 avattiin itä-länsisuuntaisena kirkon eteishuoneen länsipuolelle, rajautuen länsipäässä eteishuoneen kiviperustukseen ja itäpäässä perustusta reunustavan kaivannon ja maakummun rajalle. Kuopan pohjoisreuna oli yhdensuuntainen vuoden 2009 koekuopan 4 pohjoisreunan kanssa ja rajautui itäpäädyssään neljä metriä koekuopan 4 länsireunasta itään (ks. liite 5).

Vuonna 1733 uuden kirkon yhteydessä rakennetun eteishuoneen kiviperustuksen voitiin olettaa tuhonneen paikalla mahdollisesti aiemmasta ihmistoiminnasta jääneitä kulttuurikerroksia. Niin ikään myöhemmin kiviperustusta reunustavan maapenkin itäpuolelle tehdyn tai räystäältä ohjautuneen sadeveden myötä syntyneen kaivannon voitiin olettaa mahdollisesti läpäisseen paikalla sijainneet maakerrostumat. Koekuopan avulla pyrittiin tutkimaan eteishuoneen kiviperustukselle mahdollisesti tehdyn kaivannon raja ja myöhemmän, pintaturpeen läpäisevän kaivannon alta paljastuvan maaperän luonne.

Koekuopan länsipääty, eli kirkon eteishuoneen perustusta vasten sijaitsevat maapenkki ja seinälinjaa reunustavan kaivannon alue kaivettiin 0,5 metriä leveänä itä-länsisuuntaisena kaistaleena

niin, että eteishuoneen kiviperustus paljastettiin kaivannon pohjasta nousevan maapenkin korkeudelta. Maapenkin pinnasta talletettiin useita iridoituneen tasolasin paloja (TYA 862:3 ja 6), jotka saattavat olla peräisin nykyisen eteishuoneen itäpuolen ikkunasta, joka sijaitsee lähes suoraan tutkitun kohdan yläpuolella. Lisäksi maapenkin pintakarikkeen alta talletettiin pronssiseoksisen kolikon neljännes ja rautakuonaa (TYA 862:1 ja 2). Seinälinjaa reunustavan kaivannon pohjan alta paljastui pääosin sadeveden tummaksi värjäämä hieno hiekka. Vaalea hieno hiekka jatkui yhtenäisenä alueena eteishuoneen kiviperustukseen asti.

Kuopan itäpäädyssä, kiviperustusta reunustavan kaivannon itäpuolelta paljastui pintaturpeen alta humuksensekainen tummanharmaa hieno hiekka. Tämän kontekstin sisällä, melko lähellä maanpintaa, todettiin pitkittäisiä hiiltymättömiä puunjäännöksiä, jotka tulkittiin kahden erillisen hirren jäänteiksi (ks. kuvat 8 ja 9). Puunjäännökset sijaitsivat suhteessa toisiinsa lähes yhdensuuntaisesti, sekä kirkon eteishuoneen suuntaisesti (luodekaakko, 180/380 goonia). Eteläisempi, noin 25 cm leveä hirren jäännös sijaitsi kuopan eteläreunasta mitattuna viisi senttimetriä kuopan itäreunasta ja jatkui eteläreunasta noin 24 cm alalta luoteeseen. Paksuudeltaan hirren jäännös oli arviolta noin 5-10 cm.

Kuva 8. Koekuoppa 12 kuvattuna pohjoisesta. Eteishuonetta reunustava kaivanto näkyy kuvan oikeassa alalaidassa jatkuena tummana jälkenä koekuopassa. Kuva: Mikko Helminen. TYA 20:33.

Puujäännöksiä ympäröivä tummanharmaa hieno hiekka kaivettiin puhtaaseen hienoon hiekkaan, joka tulkittiin luontaiseksi. Puujäännökset ja kaivannon itäpuolinen osa peitettiin jätemuovilla ja kuoppa täytettiin.

Löytöinä koekuopan maakummun puoleiselta, kaivannon itäpuolella sijaitsevalta alalta talletettiin ikkunalasin paloja, lasia, lasipullon pala, mahdollinen punasaviastian pala, mahdollinen liitupiipun pesän kylkipala, palanutta ja palamatonta luuta, tiiltä ja laastia (TYA 862:3, 5 sekä 6–27). Lisäksi kuopasta otettiin kaivauksen yhteydessä talteen pintalöytöinä lankanauloja, takorautainen naula (pit. 201 mm, lev. 11 mm, kannan lev. 13 mm), tiiltä tai palanutta savea, sekä kuopan itäpuolelta noin 15–20 cm syvyydestä murtopintaista tiiltä tai palanutta savea. Nämä löydöt poistettiin dokumentoinnin jälkeen.

Luista tai luuframenteista 29 kappaleelle 78:sta voitiin määrittää lajitiedot. Aineistosta tunnistettiin naudan, lampaan, lampaan tai vuohen, suuren ja pienen ungulaatin, pienen eläimen, ahvenen ja tunnistamattoman kalan luita³⁶. Yhdessä

lampaasta peräisin olevasta luusta voitiin todeta jysimisjälkiä ja yhdestä suuren ungulaatin luusta todennäköisesti koiran tekemiä puremisjälkiä (TYA 862:17). Koekuopasta voitiin todeta myös yksi epifyysi-metafyysipari, jonka perusteella on todennäköistä, että nämä luut sijaitsivat sekoittumattomassa löytöyhteydessä.³⁷

Koekuopasta 12 tehtyjen havaintojen perusteella kirkon eteishuonetta sen perustuksen ja kaivannon välissä sijaitseva maapenkki lienee ollut ennen kaivannon muodostumista yhtenäinen suhteessa eteishuoneen itäpuolisen kummun pintamaakerrokseen. Tämä vain 10–30 cm leveänä kaistaleena perustusta paikoin seuraava kaistale maakaistale on kuitenkin kauttaaltaan sekoittunut. Sen sijaan kaivannon itäpuolella tutkittu, nykyisen nurmikentän peittämä maakaistale on todennäköisesti säilynyt hyvin. Tähän viittaavat yhtenäisessä linjassa todetut hirsijäännökset, sekä paikalta talletettu luulöydös, jossa sekä yhteen luutumaton epifyysi- että metafyysi ovat säilyneet yhdessä.

³⁶ Tourunen 2010, taulukko 1. Ks. liite 6.

³⁷ Tourunen 2010, 8 ja 9. Ks. liite 6.

Kuva 9. Koekuoppa 12 kuvattuna idästä. Kirkon eteishuoneen suuntainen hirsijäännös näkyy kuopan itälaidalla. Kuva: Mikko Helminen. TYA 25338.

4.3.3. Koekuoppa 13

Koekuoppa 13, leveydeltään 0,5 metriä ja pituudeltaan 3 metriä, avattiin pohjois-eteläsuuntaisena kirkon eteishuoneen länsipuolella sijaitsevan maakummun etelälaidalle (ks. liite 5). Koekuoppa rajautui pohjoispäässä vuonna 2009 tutkitun koekuopan 4 eteläpäättyyn ja eteläpäässä koekuopan 7 pohjoisreunaan.

Koekuopan 4 eteläreunasta vuonna 2009 todetun muuratun tiilirakenteen alla sijaitsevan luonnonkiviperustuksen tulkittiin tuolloin merkitsevän kiinteän muurirakenteen etelärajaa. Toisaalta koekuopassa 7 todettu ladotulta kivirakenteelta vaikuttava tiilestä ja luonnonkivistä koostuva taso viittasi maakummun etelälaidalla sijainneeseen muurirakenteeseen. Koekuopan 13 avulla pyrittiin selvittämään, onko koekuopista 3 ja 7 havaituilla rakenteilla stratigrafinen yhteys.

Kuopassa paljastui pintaturpeen poiston jälkeen väriltään lähes musta humuksensekainen tumma hieno hiekka, jonka seassa oli runsaasti halkaisijaltaan 2-5 cm kokoisia tiilen ja valkoisen laastin paloja. Kuoppa kaivettiin pohjoispäädystä noin 13 cm syvyyteen ja eteläpäädystä noin 10 cm syvyyteen, jossa laastista ja tiilestä, sekä tummasta hienosta hiekasta koostuva sekoittunut maaines osoittautui poikkeuksellisen tiiviiksi.

Noin 50 cm kuopan eteläpäädystä pohjoiseen kaivettiin erikseen koepisto, jolla haluttiin selvittää laastista ja tiilimurskasta koostuvan maakerroksen paksuus ja onko tämän alla säilyneitä kiinteitä rakenteita. Näitä ei kuitenkaan havaittu ja vaalea hiekka paljastui 56 cm syvyydessä maan pinnasta. Pistokuopan itäpuolen maaleikkauksessa erottui toinen tiiviimpi laastikerros noin 39–44 cm syvyydessä maan pinnasta. Kaivuun jälkeen koekuoppa peitettiin jätösäkeillä ja kuoppa täytettiin.

Löytöinä talletettiin mahdollisen rautanaulan katkelma, ikkunalasin paloja, punasaviastian paloja, liitupiipun pala, palanutta savea, kotiloita, palanutta ja palamatonta luuta, tiiltä ja laastia (TYA 862:28–59). Lisäksi kuopasta otettiin kaivauksen yhteydessä talteen pintalöytöinä laastia, murtopintaista tiiltä tai palanutta savea, kannastaan kolmiomainen takorautainen naula (pit. 12 mm, lev 9 mm ja paksuus 2 mm) ja rautalankaa. Nämä löydöt poistettiin dokumentoinnin jälkeen.

Palamatonta luuta talletettiin runsaasti ja luis-

Kuva 10. Koekuoppa 13 kaivettuna tutkittuun syvyyteensä. Kuuvattu pohjoisesta. Kuva: Mikko Helminen. TYA 25384.

ta tai luuframenteista 128 kappaleelle 172:sta voitiin määrittää lajitiedot. Luista suurin osa on peräisin naudasta, lampaasta tai vuohesta ja siasta. On oletettavaa, että suuren ja pienen kasvissyöjän luut ovat peräisin samoista lajeista, jolloin kuopasta talletetuista edellä mainittujen lajien luista 69,1 % kuuluisi naudalle, 17,4 % lampaalle tai vuohelle ja 14,5 % sialle. Tämän lisäksi edustettuina lajeina tunnistetuissa luissa ovat tunnistamaton lintu, hauki, turska, ahven ja tunnistamaton kalalaji.³⁸ Kuopasta talletetusta naudnan leukaluusta (TYA 862:49) voitiin todeta sen olevan peräisin nuoresta aikuisesta eläimestä ja kahdesta lampaan luusta (TYA 862:55) voitiin arvioida näiden yksilöiden säkäkorkeudeksi 54,9 ja 57,7 cm³⁹.

Osteologisen analyysin perusteella koekuopan luun säilymisolosuhteet voitiin myös arvioida osassa tutkittuja kerroksia hyvälaatuisiksi. Koe-

38 Tourunen 2010, taulukot 1 ja 2. Ks. liite 6.

39 Tourunen 2010, 6, 8 ja taulukko 5. Ks. liite 6.

kuopasta talletettu puolikas sian kallo, jonka saumat olivat avonaiset, viittaa löydöt sijainneen todennäköisesti sekoittumattomassa kontekstissa.⁴⁰

Koekuopasta 13 tehtyjen havaintojen perusteella kirkon eteishuoneen itäpuolella sijaitsevan maakummun kuoppaa ympäröivä, kohti etelää leveänä niemekkeenä loivasti laskeutuva alue koostuu valtaosin kookkaasta tiilen ja laastin, sekä tumman sekoittuneen hiekan muodostamasta maamassasta. Kuopan eteläosaan tehdyssä tarkastuspistossa havaittu tiivis laastikerros, sekä osteologisessa analyysissä esitetty tulokset luuaineiston luonteesta viittaavat siihen, että maamassa ei ole kuitenkaan kauttaaltaan sekoittunutta. Paikalla on erotettavissa eri muokkausvaiheista kertovia kerrosyksiköitä, jotka saattavat ajoittua yksittäistä tapahtumaketjua pidemmälle ajalle. Maa-aines sisältää runsaasti asuinpaikkajätteenä tulkittavaa palamatonta luuta ja vähäisiä määriä punasavikeramiikkaa.

⁴⁰ Tourunen 2010, 8 ja 9. Ks. liite 6.

4.3.4. Koekuoppa 14

Koekuoppa 14, pituudeltaan 1,0 m ja leveydeltään 0,5 metriä, avattiin pohjois-eteläsuuntaisena kirkon eteishuoneen länsipuolella sijaitsevan maakummun lounaislaidalle (ks. liite 5). Koekuopassa 12 oli aiemmin havaittu kirkon eteishuoneen suuntainen hirsijäänös, joka viittasi mahdollisesti säilyneeseen pohjoisluode-eteläkaakko-suuntaiseen seinälinjaan. Koekuoppa 14 sijoitettiin maakummun pinnassa kummun lounaiskulmassa erottuneen kynnyksen sisäpuolelle mahdollisen koekuopassa 12 todetun hirsilinjan havaitsemiseksi.

Kuopasta paljastui pintaturpeen alta hienosta humuksensekaisesta tummasta hiekasta koostuva maakerros, jonka alta noin 10–15 cm syvyydestä paljastui palamattomasta luuaineeseen-, laastin- ja tiilensekaisesta sekoittuneesta moreenimaasta koostuva maakerros (ks. kuva 11). Koekuoppa kaivettiin purkumassalta vaikuttaneen maakerroksen läpi 50 cm syvyyteen. Noin 44–50 cm syvyydessä maanpinnasta todettiin kuopan pohjoispäädyssä epämääräinen palamattomasta puusta koostuva kerrostuma (ks. kuva 12). Samassa nokisen tumman hiekan peittämässä hori-

Kuva 11. Koekuoppa 14. Laastin, tiilen ja palamattoman luun muodostamat kerrokset ovat selkeästi nähtävissä kuopan maaleikkauksissa. Kuvattu länsilounaasta. Kuva: Mikko Helminen. TYA 25368.

Kuva 12. Koekuopan 14 pohjoispääty kaivettuna vaalean luontaisen hiekkamaan päällä ja nokisen tumman hiekan alla sijainneeseen puujäännöskerrokseen. Kuvattu lännestä / ylhäältä. Kuva: Mikko Helminen. TYA 25382.

sontissa sijaitsi kuopan itäreunasta itään jatkuva hirren jäännös.

Kuopan itäisessä maaleikkauksesta mitaten maassa koostui pintaturpeen alla noin 12–16 cm syvyydessä sijaitsevasta laasti- ja tiilikerroksesta, jonka alla noin 16–28 cm syvyydessä sijaitsi tumman hiekan kerros. Hiekan alla noin 28–35 cm syvyydessä sijaitsi toinen tiivis laasti- ja tiilikkerros, jonka peittämän ohuen nokimaakerroksen alla noin 36–44 cm syvyydessä sijaitsi jälleen nokinen tumman hienon hiekan kerros. Tämän kerroksen alta paljastui noin 44–50 cm syvyydessä puujäännöksiä sisältänyt maakerros, jonka alta paljastui koskematon vaalea hiekka.

Löytöinä talletettiin punasaviastian paloja, liitupiipun pala, tiiltä, palanutta ja erityisen runsaasti palamatonta luuta (TYA 862:60–83). Lisäksi kuopasta otettiin kaivauksen yhteydessä talteen pintalöytöinä murtopintaista tiiltä tai palanutta savea, tulella rapautunutta kiveä, sekä kuopan pohjoispuolelta 25 cm syvyydestä takorautaisen naulan varren katkelma. Nämä löydöt poistettiin dokumentoinnin jälkeen.

Luista tai luuframenteista 152 kappaleelle 260:sta voitiin määrittää lajitiedot. Luista suurin osa on peräisin naudasta, lampaasta tai vuohes-

ta ja siasta. On oletettavaa, että suuren ja pienen kasvissyöjän luut ovat peräisin samoista lajeista, jolloin kuopasta talletetuista edellä mainittujen lajien luista 50 % kuuluisi naudalle, 28,3 % lampaalle tai vuohelle ja 21,7 % sialle. Tämän lisäksi edustettuina lajeina tunnistetuissa luissa ovat jänis, tunnistamaton lintu, hauki, turska, ahven ja ahvenkala ja tunnistamaton kalalaji. Lisäksi yksi koekuopasta talletetuista hampaista (TYA 862:75) tunnistettiin kuuluneen ihmiselle.⁴¹

Koekuopasta 14 tehtyjen havaintojen perusteella kirkon eteishuoneen itäpuolella sijaitsevan maakummun kuoppaa ympäröivä, lounaaseen loivasti laskeutuva reuna koostuu valtaosin vähintään kahdesta tiili- ja laastikerroksesta, sekä näiden välissä sijaitsevasta tumman sekoittuneen moreenimaan muodostamasta maakerroksesta. Tämä noin 30–40 cm paksu ja useita purkuvaiheita käsittävä aines sisältää runsaasti asuinpaikkajätteenä tulkittavaa palamatonta luuta ja vähäisiä määriä punasavikeramiikkaa. Maamassa on säilyttänyt allaan aiemmasta ihmistoiminnasta kertovan ohuen kulttuurimaakerroksen, jossa on säilynyt puujäännöksiä.

41 Tourunen 2010, taulukot 1 ja 2. Ks. liite 6.

4.3.5. Koekuoppa 15

Koekuoppa 15 avattiin itä-länsisuuntaisena kirkon eteishuoneen länsipuolella sijaitsevan maakummun itälaidalle (ks. liite 5). Kolme metriä pitkä ja puolimetriä leveä kaivanto rajautui lännessä vuonna 2009 tutkitun koekuopan 4 koilliskulmaan niin, että kuopan eteläpääty sijaitsi koekuopan 4 itäreunassa ja eteläpäädyn eteläpuoleinen reuna koekuopan laajennuksen pohjoisreunassa.

Koekuopan 4 eteläreunasta vuonna 2009 todettu muurattu tiilirakenne jatkui kuopan itä-, pohjois- ja länsisuuntaan, mutta vaikutti päättyvän kuopan etelälaidalla länsilounas-itäkoillinen-suuntaisen luonnonkiviperustuksen merkitsemään rajaan. Tämän tulkittiin tuolloin merkitsevän kiinteän muurirakenteen etelärajaa. Koekuopan 15 avulla pyrittiin selvittämään, millä tavoin koekuopasta 3 havaittu rakenne jatkuu kohti itää.

Kaivannon länsiosassa paljastui välittömästi pintaturpeen ja ohuen humuskerroksen alta 8–10 cm syvyydestä koekuopan 4 itäreunasta itään jatkuva kiinteä laasti- ja tiilikerros, joka päättyy noin 1,5 metriä kaivannon länsireunasta itään sijaitsevaan kookkaaseen luonnonkiveen. Kookkaan kiven todettiin kuuluvan laajempaan kiviriviin, joka jatkuu kiven molemmiin puolin pohjoisluode-eteläkaakko-suuntaisena (375/175 goonia). Kivirivin voitiin todeta kuopan eteläpuolella pinnassa näkyvän kiven perusteella jatkuvan samansuuntaisena myös koekuopan ulkopuolella.

Kuopan itäpäädyssä, luonnonkivilatomuksen itäpuolelta paljastui pintaturpeen alta hieno tumma hiekka, jonka alla sijaitsi vaalea koskematon hieno hiekka 15–25 cm syvyydessä. Vain vähän tiiltä ja laastia sisältänyt tumman hiekan kerros erottui värittään voimakkaampana välittömästi kivien muodostaman latomuksen itäpuolella sijaitsevalla alueella, noin 50 cm etäisyydellä kivilatomuksesta.

Koekuopan itäreunassa paljastunut laasti- ja tiilikerroksen pinta puhdistettiin ja dokumentoitiin valokuvaamalla.

Löytöinä talletettiin palanutta ja palamatonta luuta (TYA 862:84–86). Luista tai luufragmenteista 11 kappaleelle 24:sta voitiin määrittää lajitiedot ja tunnistetuista lajeista edustettuina ovat lam-

Kuva 13. Koekuoppa 15 kuvattuna idästä pääosin tutkitussa syvyydessään. Etualalla likamaaläikkien reunustama luontainen vaalea hiekka. Kuva: Mikko Helminen. TYA 20:87.

mas tai vuohi, sika, pieni ungulaatti ja turska⁴². Lisäksi kuopasta otettiin kaivauksen yhteydessä talteen palanutta savea, sekä rakenteen itäpuolelta sekoittuneesta tummasta hiekasta kaksi teollisesti valmistettua naulaa. Nämä löydöt poistettiin dokumentoinnin jälkeen.

Koekuopasta 15 tehtyjen havaintojen perusteella vuonna 2009 koekuopassa 4 todettu muurattu tiilirakenne jatkuu noin 1,5 metriä koekuopan 4 koilliskulmasta itään päättyen pohjoisluode-eteläkaakko-suuntaiseen luonnonkivistä ladottuun kiviriviin. On mahdollista, että luonnonkivilatomus jatkuu koekuopasta 4 tehtyjen tulkintojen tavoin laasti- ja tiilikerroksen alle muodostaen muurirakenteen alla sijaitsevan kerrosyksikön. Muurimaisen rakenteen pinta on nyt avatun kohdan länsipuolella, eli koekuopassa 4 dokumentoitua rakennetta epäselvempi ja siinä ei voitu havaita selkeästi muurattua ja jatkuvaa muotoa.

⁴² Tourunen 2010, taulukko 1. Ks. liite 6.

Kuva 14. Koekuopan 15 itäpäädyssä paljastettu muurirakenteen pinta ja kuopan pohjois- ja eteläpuolelle jatkuva kivilatomus. Kivilatomukseen liittyvä, kuopan eteläpuolella sijaitsevan maakivi on vahvistettu liidulla. Kuvattu kaakosta. Kuva: Mikko Helminen. TYA 20:88.

Rakenne jatkuu edelleen avatun alueen ulkopuolelle kohti luodetta, pohjoista ja etelää. Koekuopan 14 itäpuolelta todettu vähälöytöinen ja ohut humuksensekainen hiekka viittaisi siihen, että kivrivi rajaa kummalla säilynyttä rakennetta maakummun kohti itää loivasti laskevalla reunalla.

4.4. Yleiset havainnot ja tulkinnot

Vuosina 2009 ja 2010 Seilin Kirkkoniemelle, kirkon eteishuoneen itäpuolelle ja kirkon runkokuoneen itäpäädyn eteläpuolella sijaitsevalle maakummulle avattiin yhteensä kuusi koekaivaus-alueita, jotka käsittävät pinta-alassa yhteensä kahdeksan neliometriä. Vuonna 2009 maakairalla tehtyjen havaintojen perusteella maakummun keskelle avatusta koekuopasta 4 todettiin mahdolliselle luonnonkiviperustukselle tehty muurirakenne. Rakenne vaikutti päättyvän koekuopan etelälaidalla länsilounas-itäkoillinen-suuntaisen kivilatomuksen rajaamaan linjaan, mutta jatkuvan koekuopan ulkopuolelle kaikkiin muihin suuntiin. Niin ikään koekuopasta 4 leveänä niemekkeenä kohti etelää loivasti laskevan harjanteen kärkeen avatussa koekuopassa 7 havaittiin tiheä luonnonkivistä ja tiilestä muodostuva taso,

jonka tulkittiin liittyvän mahdollisesti kummun paikalla sijainneeseen ilmiöön.

Vuonna 2010 muurirakenteen luonnetta ja laajuutta pyrittiin selvittämään avaamalla koekuopan 4 eteläpuolelle ja koekuopan 7 pohjoispuolelle koekuoppa 13, sekä kuopan 4 koillisulmaan kohti itää avautuva koekuoppa 15. Koekuopista 13 ja 15 tehtyjen havaintojen perusteella voitiin todeta, että muurirakenne jatkuu oletettavasti koekuopan 4 länsi ja pohjoissuuntaan, sekä koekuopan 15 pohjoispuolelle. Muuri jatkuu koekuopan 4 itäpuolella päättyen idässä pohjoisluode-eteläkaakko-suuntaiseen luonnonkivilatomukseen noin 1,5 metriä koekuopan 15 länsireunasta kohti itää. Sen sijaan maakummun etelälaidalta koekuopasta 13 tehdyt havainnot tukivat aiempaa oletusta siitä, että muurirakenne päättyy koekuopan 4 etelälaidassa, noin 120 cm kuopan pohjoislaidasta kohti etelää.

Koekuopasta 15 paljastetun epäselvän muuratun tiilipinnan ja aiemman, koekuopasta 4 tehtyjen perusteella on syytä arvioida uudelleen vuonna 2009 esitettyä lattiapintaan viittaavaa tulkintaa. On todennäköisempää, että muurin säilyneet osat ovat jäänteitä paikalla sijainneesta korkeammas-

Kuva 15. Koekuopat 15 (etualalla) ja 13 (oikealla takana) kaivettuina tutkittuun syvyyteensä. Kuvattu pohjoisesta. Kuva: Mikko Helminen. TYA 20:70.

ta tiilirakenteesta, joka on myöhemmin pääosin tuhoutunut. Koekuopan 4 etelälaidalla, sekä koekuopan 15 keskellä todettu luonnonkivistä koostuva tiilimuuria rajaava latomus saattavat olla osia yhtenäisestä rakenneyksiköstä, joka jatkuu muurirakenteen alle muodostaen tälle alueen luontaiselle hiekalle tehdyn luonnonkiviperustuksen. Tällaisena tämä länsilounas-itäkoillinen ja pohjoisluode-eteläkaakko-suuntainen rakenne olisi laajuudeltaan vähintään noin 4 neliometriä. On kuitenkin todennäköistä, että rakenne jatkuu pidemmälle koekuoppien 4 ja 15 länsi- ja pohjoispuolelle, jolloin rakenne on tätä laajempi.

Maakummun kohti lounaista ja etelää loivasti laskevalle alueelle avatuista koekuopista 13 ja 14 paljastui tiivis laasti- ja tiilimurskaa sisältänyt hiekkamaamassa, jonka todettiin kummassakin kuopassa olevan paksuudeltaan noin 30–40 cm. Koekuopassa 13 todettiin muuta maa-ainesta tiiviimpi laastikerros noin 13 cm syvyydessä, sekä toinen tiivis laastikerros noin 39–44 cm syvyydessä maan pinnasta. Myös koekuopasta 14 havaittiin kaksi tiivistä laasti- ja tiilimassasta koostuvaa maakerrosta. Näistä ensimmäinen sijaitsi noin 12–16 cm syvyydessä, jonka alla sijainneen tumman hiekan alla sijaitsi toinen tiivis laasti- ja tiilikerros noin 28–35 cm syvyydessä. Koekuopista tehtyjen kerrosyhteyksiä koskevien havaintojen perusteella on todennäköistä, että näillä noin 3–4 metriä toisistaan sijaitsevilla laasti- ja tiilikerrostumilla on keskinäinen yhteys. Tällöin on mahdollista esittää, että koekuopista 4 ja 15 todetun kiinteän tiili- ja luonnonkivirakenteen eteläpuo-

lella sijaitseva, kohti lounaista ja etelää laskeva osa maakummusta koostuu pääosin koekuopista 13 ja 14 todetuista maakerroksista.

Kirkon eteishuoneen perustusta vasten ja maakummun länsireunalle avatusta koekuopasta 12 todettu luode-kaakko-suuntainen hirsijäänös jatkuu koekuopan ulkopuolelle sen etelä- ja pohjoispuolella. Samasta koekuopasta tutkitun, kirkon kiviperustusta myötäilevän kaivannon johdosta on kuitenkin todennäköistä, että tämä mahdollisesti laajempi hirsijäänös on tuhoutunut koekuopan luoteispuolella sijaitsevan kaivannon osalta. Sen sijaan koekuopasta 14 todettujen laasti- ja tiilimassasta koostuvien maakerrosten alta todettiin ohuen ja tumman kulttuurikerroksen peittämiä puujäänöksiä, jotka saattavat liittyä samaan hirsijäänökseen. Koekuopissa 12 ja 14 havaitut puujäänökset sijaitsevat toisistaan noin 3-4 metriä eteläkaakkoon ja pohjoisluoteeseen.

Koekuopan 14 eteläpäädyssä samasta kerroksesta todettiin myös kuopan itäpuolen maaleikkauksesta kohtisuoraan kuopan itäpuolelle jatkuva hirsijäänös. On mahdollista, että etenkin maakummun etelä- ja lounaislaidalla sijaitsevat paksut laasti- ja tiilikerrokset ovat säilyttäneet enemmänkin hirsijäänöksiä, jotka vaalean luontaiselta vaikuttavan hiekan päällä sijaitsevina ovat purkujätteeltä vaikuttavia maamassoja vanhempia.

Osteologisessa analyysissä esitetty arvio koekuopista 13 ja 14 talletettujen luulöytöjen osittaisesta hyvästä kunnosta ja toisiinsa liittyvien

luiden esiintymisestä yhdessä tukevat tulkintaa siitä, että maakunnan eteläpuolella sijaitsevat maakerrokset eivät koostu voimakkaasti sekoituneesta ja sekundäärisestä aineksesta. Vaalean luontaisen hiekan päälle muodostuneen ohuen kulttuurimaan päällä sijaitsevat tiivistä laasti- ja tiilimurskasta muodostuneet ja tumman hiekan erottamat kerrokset voivat olla siten eri-ikäisiä ja periytyä useammista paikalla tapahtuneista muokausprosesseista. Löytöaineiston sekä palamattomien puujäännösten hyvän säilyneisyyden perusteella on myös todennäköistä, että maakerrokset ovat suojanneet muutoin alueelle tyypillisen kuivan hiekkamaan tuhoamia kulttuurikerroksia.

FT Auli Tourusen luuaineiston osteologista analyysiä koskevissa johtopäätösten⁴³ mukaan Seilin Kirkkoniemessä kirkon eteläpuolelle vuosina 2009 ja 2010 avattujen koekuoppien luuaineiston laji- ja anatominen jakauma noudattaa pääpiirteittäin aikaisempia Varsinais-Suomesta tehtyjen analyysien tuloksia. Aineisto sisältää kotieläinten ruhojen kaikkia osia, jotka ovat peräisin sekä aikuisista että nuorista yksilöistä sulkien ulkopuolelle mahdolliset iäkkäiden eläinyksilöiden jään-

nökset. Luissa on leikkausjälkiä, jotka kertovat eläinten osien hyödyntämisestä ja ruhon pilkkomisesta ruoan laittoon varten. Tourusen mukaan on myös todennäköistä, että koekuopissa 12–14 edellä kuvattua luonnetta edustavat luut eivät ole kulkeutuneet paikalle esimerkiksi täyttömaan mukana, vaan liittyvät paikalla tapahtuneeseen toimintaan. Luiden perusteella maakunnasta tallennettu aineisto kuvastaa tällöin teuras- ja ruokajätettä.

Vuonna 2009 kaivetuista koekuopista 4 ja 7, sekä vuonna 2010 kaivetuista koekuopista 12–15 tehtyjen havaintojen perusteella kirkon eteishuoneen itäpuolella sijaitsevasta maakunnasta on kyetty erittelemään lukuisia ilmiöitä. Kunnan laella sijaitsee todennäköisesti kivilatomuksen reunustama tai perustama muurattu tiilirakenne, joka on todennäköisesti jatkunut ylöspäin korkeampana tiilimuurina, mutta se on myöhemmin tuhoutunut tai purettu. Muurirakenteen lounaispuolella, maakunnan loivasti kohti lounaista ja etelää laskevalla rinteellä sijaitsee koekuopissa 13 ja 14 havaittu noin 30–40 paksu tiili- ja laastimassasta ja tummasta hiekasta koostuva kulttuurimaakerros. Tässä maamassassa on erotettavissa vähintään kaksi tiivistä laasti- ja tiilikerrosta, jotka ovat todennäköisesti syntyneet eri aikoina ja sisältävät

43 Tourunen 2010, 9. Ks. liite 6.

Kuva 16. Seilin kirkon eteishuoneen itäpuolella ja kirkon runkokuoneen itäpäädyn eteläpuolella sijaitseva maakumpu koekuoppien peittämisen jälkeen. Kuvattu kaakosta. Kuva: Mikko Helminen. TYA 20:97.

muurirakenteesta peräisin olevaa ainesta.

Koekuopissa 12 ja 14 luontaisen hiekkakerroksen päältä todetut puu- ja hirsijäänökset saattavat olla ilmiönä samanaikaisia. Tällöin ne saattavat olla useissa vaiheissa kerrostunutta purkumassaa vanhempia, joka koekuopasta 14 tehtyjen maakerroksia koskevien havaintojen perusteella sijaitsevat ohuen kulttuurimaakerroksen erottamana puujäännösten päällä. Koska koekuoppien 12 ja 14 välillä sijaitsevia maakerroksia ei ole päästy tutkimaan, on pidettävä mahdollisena, että puujäännösten välillä ei ole selkeää yhteyttä. Niin ikään muurirakenteen ja puujäännösten keskinäisestä suhteesta ei tutkittujen kerrosten perusteella voida esittää näiden suhdetta koskevia oletuksia.

5. Saavutettavuus

Seilin saari on kesäisin suosittu matkailukohde. Saarelle on nykyisin helppo tehdä päivämatkoja joko Nauvon sataman ja Rymättylän Hangan välillä kulkevalla ja saarelle pysähtyvällä kulkevalla yhteysaluksella tai omalla veneellä Seilin Kirkkoniemellä sijaitsevalta nk. Kirkkolaiturilta käsin. Saaristomeren tutkimuslaitos ylläpitää Seilin kirkkoa ja saaren luonto- ja kulttuuriympäristöä esittelevää opastustoimintaa. Saaren menneisyyteen on mahdollista tutustua sekä kesäisin useana päivänä viikossa avoimena pidettävässä museokirkossa että erikseen sovittavien opastusten avulla. Lisäksi saaren keskiosassa on lukuisia saaren luonto- ja kulttuuriympäristöä käsitteleviä opastekylttejä.

Seilin arkeologia -hankkeen tavoitteena on ollut toteuttaa tutkimusta avoimesti ja mahdollisimman helposti saavutettavilla menetelmillä. Aluetta koskeva perustutkimus on menneisyyttä aktiivisesti tulkitsevaa ja informaatiota tuottavaa toimintaa, jonka saavutettavuus on riippuvaista siitä, miten ja millä keinoilla tieto tulkitaan ja välitetään eteenpäin kulttuuriperinnöstä osallisille toimijoille ja ihmisille. Vuonna 2010 Seiliä koskevaa tutkimuksen kysymyksiä ja löydöksiä pyrittiin välittämään Seilistä kiinnostuneille ja saarella vieraileville ihmisille usein eri tavoin. Koska kesän kenttätyöjakso sijoittui ajallisesti lomakaudelle ja säät olivat koko kenttätutkimusten ajan

Maakummulta talletettu luo- ja löytöaineisto, sekä paikalta todetut arkeologisten yksiköt viittaavat yhdessä siihen, että paikalla on sijainnut asuinkäytössä ollut rakennus. Se on suurella todennäköisyydellä hävinnyt ennen vuotta 1811, jolloin paikasta on laadittu vanhin säilynyt kartta. Välittömästi nykyisen kirkon vieressä sijainnut asuinkäytössä ollut rakennus ajoittune kirkkoa vanhemmaksi, jolloin se olisi ollut olemassa ennen vuonna 1733 rakennettua kirkkoa. Paikalla tapahtuneen ihmistoiminnan seurauksena syntynyt löytöalue sekä arkeologiset yksiköt sijaitsevat vähintään 7–8 metriä kirkon eteishuoneen itäseinää reunustavasta kaivannosta itään ja 10–12 metriä kirkon runkokuoneen itäpäädyn myötäisestä kaivannosta etelään.

suotuisat saarelle tehtäville matkoille, oli Kirkkoniemellä jopa suhteessa tavanomaiseen poikkeuksellista enemmän vierailijoita. Keskeisellä ja suositulla kulttuuriperintökohteella tehtävät kenttätutkimukset herättivät siten runsaasti kiinnostusta, joka entisestään lisäsi vaatimusta tätä aluetta käsittelevän prosessin välittämiseksi.

Tutkimuksia esittelevää ja refleктоivaa sisältöä tuotettiin internetiin perustettuun Seilin arkeologia -blogiin⁴⁴ kesän tutkimusten käynnistyessä ja päivittäin saarella tehtyjen kenttätöiden edistytessä. Sivustolle kirjattiin myös kenttätöiden jälkeen tapahtuvaa työskentelyä koskevia kuulumisia. Viestiminen itse tuotetun raportoinnin avulla vaikutti onnistuneen hyvin, sillä heinäkuussa 2010 sivustolla vieraili päivittäin keskimäärin yli 40 kävijää. Suosio jatkui myös elokuun puolelle, jolloin käyntejä tapahtui päivittäin keskimäärin yli 15 kappaletta.

Kenttätyöjakson aikana Saaristomeren tutkimuslaitos järjesti saarella vuosittaisen avoimien ovien päivän, jolloin tutkimuslaitoksen toimintaan ja saaren historiaan saattoi tutustua vapaasti joko omatoimisesti tai päivän aikana järjestettyjen lukuisten opastuskävelyjen avulla. Päivän tarjoama

44 Seilin arkeologia -verkkosivusto (URL: <http://seilinarkeologia.wordpress.com/>)

Kuva 17. Tutkija Mikko Helminen esittelee opastettavalle ryhmälle parhaillaan käynnissä olevaa tutkimushanketta ja sen löydöksiä koekuopan äärellä Saaristomeren tutkimuslaitoksen avoimien ovien päivänä Seilin Kirkkoniemessä. Kuva: Anne-Mari Liira. TYA 20:20.

mahdollisuus päätettiin yhdistää hankkeen ja saaren leprasiirtolaa koskevan arkeologisen tutkimuksen esittelylle. Kirkon eteishuoneen kaakkoispuolella sijainnut koekuoppa 13 toimi päivän ajan sananmukaisesti avoimena foorumina niemellä vierailleville ihmisille. Lyhyitä opastuksia tehtiin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Spontaaneja opastuksia paikalla vierailleille ihmisille jatkettiin myös avoimien ovien päivän jälkeen. Yhteensä kaksi viikkoa kestäneiden kenttätöiden aikana arvioitiin tehdyn noin 60 lyhyttä opastusta, joiden avulla saavutettiin satoja ihmisiä.

Tutkimuksia esiteltiin myös erikseen saaren nykyisistä kesäasukkaista ja Saaristomeren tutkimuslaitoksen henkilökunnasta muodostuvalle Pro-Seili-Själö -yhdistykselle. Monet yhdistyksen jäsenistä ovat Seilissä vuoteen 1962 toimineen mielisairaalan henkilökunnan jälkeläisiä ja asuneet saarella sairaalan yhä ollessa toiminnassa. Yhdistys muodostaa siten paikallisyhteisöä sito-

van toimijan, jolla on voimakas henkilökohtainen side saaren menneisyyteen ja sen kulttuuriperintöön. Yhteistyö yhdistyksen kanssa nähtiin tästä syystä ensiarvoisen tärkeäksi ja yhdistyksen aktiiveille järjestettiin Kirkkoniemen tutkimusalueen äärellä erillinen esittelytilaisuus. Tavoitteena oli esitellä hankkeen edistymistä ja sille asetettuja tavoitteita, sekä tutkimuksessa tehtyjä löydöksiä ja niistä esiinnousseita kysymyksiä. Toteutuneen tilaisuuden perusteella tässä tehtävässä onnistuttiin hyvin.

Tiedotusvälineet osoittivat laajalti kiinnostusta hankkeelle jo vuonna 2009. Tänä vuonna uutisointia täydensi Ylen Turun seudun ruotsinkielisen toimituksen kenttätöiden aikana Seilissä tallioima reportaasi, joka lähetettiin elokuun 2010 lopussa lyhyenä radion uutisjuttuna YLE Vega Åbolandissa, sekä YLE FST:n Närbild -makasiinohjelmassa.

6. Yhteenvedo

Turun yliopiston arkeologian oppiaine suoritti yhteistyössä Saaristomeren tutkimuslaitoksen kanssa arkeologisen inventoinnin ja koetutkimuksia Länsi-Turunmaan kunnassa, Seilin saarella heinäkuussa 2010. Tutkimukset olivat jatkoa alueella vuonna 2009 tehdylle arkeologiselle perusselvitykselle, jonka yhteydessä Seilin pääsaarella ja lähisaarilla suoritettiin arkeologinen kiinteiden muinaisjäännösten inventointi ja koetutkimuksia. Vuoden 2010 maastotyöt suoritettiin 12 päivän aikana 19. – 30.7.2010. Tutkimus oli osa Seilin arkeologia -hanketta ja sen rahoittajana toimivat Turun yliopiston arkeologian oppiaine, Saaristomeren tutkimuslaitos, Turun yliopisto-säätiö ja Svenska litteratursällskapet i Finland.

Inventoitu alue käsitti Seilin pääsaarta lännessä reunustavan lähisaariston. Tutkimusalueen maa-ala on laajuudeltaan noin 0,47 km² ja se käsitti Lehmäsaaret (ruots. Kuddholmarna), Nurmisen (Nurmisholm) ja Lammasluodon. Saarilla suoritettua inventoinnin lisäksi tarkastettiin Seilin pääsaaren pohjoispuolen kallioalueella, lähellä vuonna 2009 todettuja kohteita Seili Sandviks bergen 1 ja 2 sijaitseva kuppikalliokohde Seili Sandviks bergen 3. Inventointi täydentää alueella aiemmin suoritettuja arkeologisia inventointeja ja tutkimuksia, joiden tuloksena alueelta tunnettiin ennalta kymmenen lain muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamaa kiinteätä muinaisjäännöstä.

Inventoinnin tuloksena alueelta todettiin kaksi ennalta tuntematonta muinaismuistolain rauhoittamaksi esitettävää kiinteätä muinaisjäännöstä. Seilin saaren keskiosan pohjoispuolen kallioalueella sijaitseva Seili Sandviks bergen 3 on rautakaudelle ja/tai historialliselle ajalle ajoittuva kuppikivikohde, josta dokumentoitu uhrikuppi sijaitsee varsin poikkeuksellisesti kallion pystysuorassa seinämässä. Pääsaaren länsipuolella Lammasluodossa dokumentoidulla kohteella Seili Lammasluoto sijaitsee kaksi kookasta latomusta, jotka ajoittunevat korkeutensa ja luonteensa perusteella niin ikään rautakaudelle ja/tai historialliselle ajalle. Molempia kohteita ehdotetaan laskettaviksi Museoviraston rauhoitus-

luokkaan 1. Tällä tarkoitetaan valtakunnallisesti arvokkaita kohteita, joiden säilyminen on turvattava kaikissa olosuhteissa.

Pääosa tutkimuksista kohdistettiin Seilin Kirkkoniemessä sijainneen leprasiirtolan paikalle. Välittömästi nykyisen vuonna 1733 rakennetun kirkon eteishuoneen itäpuolella ja kirkon runkokuoneen itäpäädyn eteläpuolella sijaitsevalta maakummulta todettiin vuonna 2009 kiinteän muurirakenteen jäännökset. Paikalle avattiin vuonna 2010 neljä uutta koekuoppaa, jotka tutkittiin joko luontaiseen hiekkakerrokseen tai kuopissa kohdattuihin kiinteän rakenteen pintakerrokseen asti. Koekuopista talletettiin runsaasti uudelle ajalle ajoittuvaa asuinpaikkatoimintaan viittaavaa löytöaineistoa, sekä runsaasti palamantonta luuta, tiiltä ja laastia. Luuaineistosta teetettiin myös osteologinen analyysi.

Vuosina 2009 ja 2010 tehtyjen koekuoppien löydösten ja luuanalyysin avulla paikalla tutkitun maakummun kulttuurikerroksista sekä kiinteistä rakenteista kyettiin muodostamaan entistä tarkempi näkemys. Maakummulta talletetut löydökset, sekä paikalta todetut arkeologisten yksiköt viittaavat yhdessä siihen, että paikalla on sijainnut asuinkäytössä ollut rakennus. Rakennuksen keskellä sijainneen muurirakenteen tiili- ja laastiaines on levinnyt maakummun kohti lounaista etelää laskevan rinteen kohdalle muodostaen osan maakummusta. Rakennus on suurella todennäköisyydellä hävinnyt ennen vuotta 1811, jolloin paikasta on laadittu vanhin säilynyt kartta. Välittömästi nykyisen kirkon vieressä sijainnut asuinkäytössä ollut rakennus ajoittunee kuitenkin myös Seilin nykyistä vuonna kirkkoa vanhemmaksi.

Koetutkimusten avulla voitiin myös tarkentaa käsitystä paikalla tapahtuneen ihmistoiminnan seurauksena syntynyt löytöalue sekä arkeologiset yksikköjen laajuudesta. Säilyneen kulttuurikerroksia sisältävän alueen todettiin sijaitsevan vähintään 7–8 metriä kirkon eteishuoneen itäseinää reunustavasta kaivannosta itään ja 10–12 metriä kirkon runkokuoneen itäpäädyn myötä-

Kohteen nimi	MJ-tyyppi	alatyypit	ehdotus rauhoitusluokaksi
Seili Sandviks bergen 3	kultti- ja tarinapaikat	kuppikivet	1
Seili Lammasluoto	kivirakenteet	latomukset	1

Taulukko 2. Vuonna 2009 inventoinnin yhteydessä todetut muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamiksi kiinteiksi muinaisjäännöksiksi ehdotettavat kohteet.

sestä kaivannosta etelään. Tätä aluetta koskevat kaivauksin tehtäviä koetutkimuksia on vuosien 2009 ja 2010 aikana tehty yhteensä kahdeksan neliömetrin alalla. Työn tuloksena paikalla sijainneelle kohteelle on kyetty määrittämään sen säilyneisyys, laajuus ja luonne. Kattavan kuvan luominen kohteesta vaatii kuitenkin laajempia arkeologisia tutkimuksia, joiden avulla olisi mahdollista selvittää muun muassa paikalta todettujen muuri- ja puujäännösten keskinäinen suhde, sekä itse paikalla sijainneen mahdollisen asuinrakennuksen laajuus ja tarkempi luonne.

Hankkeen Seilissä suorittamien tutkimusten pyrkimyksenä oli myös tuottaa aktiivisen työskentelyn aikana hankkeen tavoitteita, tutkimuskysymyksiä, sekä löydöksiä koskevaa tulkintaa, joka olisi laajemmin saavutettavissa. Pohdintoja ja

tuloksia esiteltiin kenttätöiden aikana päivittäin hankkeen omassa blogissa ja tutkimuksia esiteltiin Kirkkoniemessä koekaivauksen yhteydessä muun muassa Saaristomeren tutkimuslaitoksen avoimien ovien päivänä 22.7.2010. Internetsivuston kävijämäärien, Kirkkoniemellä tehtyjen opastusten ja paikallisen asukasyhdistyksen kanssa tehty yhteistyön perusteella tälle työlle asetetuissa tavoitteissa onnistuttiin hyvin.

Turussa 29.10.2010

Mikko Helminen

Lähteet

Julkaisemattomat lähteet

- Lindgren, Leif 2007. Seili Pääsaari. Luonnonhoitosuunnitelma. Metsähallitus, luontopalvelut.
- Mickelson, Georg 1955. Inventarieförteckning över de fasta förlämningarna i Nagu Socken. Museovirasto, arkeologian osaston arkisto, Helsinki.
- Niukkanen, Marianna; Tirilä, Soile; Tuominen, Laura; Lehtinen, Pekka 2007. Matkakertomus, Seili 25.10.2007. Tekijöiden hallussa.
- Niukkanen, Marianna. 2007. Kylätonttien rajaaminen, luokittelu ja nimeäminen. Ohje inventoijalle. Museovirasto, rakennushistorian osasto.
- Salonius, Johan G. 1735. Nagu sochens beskrifning författad af Johan G:vi Salonius. Museovirasto, arkeologian osaston arkisto, Helsinki.
- Muinaisjäännösrekisteri. Museovirasto. Rekisteriportaali [url: <http://kulttuuriymparisto.nba.fi/> luettu 29.10.2010]
- Seilin saaren arkeologia –hankkeen ohjausryhmän matkakertomus Seilistä 6.-7.4.2009. Tekijöiden hallussa.

Julkaistut lähteet

- Ahlbeck-Rehn, Jutta 2006. Diagnostisering och disciplinering. Medicinsk diskurs och kvinnligt vainsinne på Sjalö hospital 1889-1944. Åbo.
- Aminoff-Winberg, Johanna 2001. Nagu sockens historia II. Åbo.

- Fagerlund, Rainer 1992. Förhistorisk tid och medeltid. Christine Bång och Rainer Fagerlund (red.) Nagu Sockens historia I: 9-27. Åbo.
- Granström, Thor 1992. Nagu församling och prästerskap. Christine Bång och Rainer Fagerlund (red.) Nagu Sockens historia I: 63-216. Åbo.
- Haltia, Matti 1963. Sjalö hospital 1619-1962. I Medicinhistorisk årsbok. Stockholm.
- Joutsalmi, Sinikka 2008. Seili, Turunmaan saariston helmi. Katsaus kulttuurimaiseman historiaan. Marja-Leena Ikkala (toim.) Museoviraston rakennushistorian osaston aikauskirja 2: 141-155.
- Jutikkala, Eino (toim.) 1973. Suomen asutus 1560-luvulla: Kyläluettelot. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 4.
- Naert, Aino 1992. By- och gårdnamn i Nagu. Christine Bång och Rainer Fagerlund (red.) Nagu Sockens historia I: 217-243. Åbo.
- Nikula, Sigrid 1992. Kyrkorna i Nagu. Christine Bång och Rainer Fagerlund (red.) Nagu Sockens historia I: 28-62. Åbo.
- Niukkanen, M. 2009. Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojele. Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3. Museovirasto, rakennushistorian osasto.
- Suomen historiallinen seura 1930. Suomen vanhimmat maakirjat 1. Warsinais-Suomen maakirja v:lta 1540. Helsinki.

Liite 1. Luettelo mustavalkonegatiiveista (TYA 25336–25391).

TYA	Aihe	Kuvaussuunta	Kuvaaja	Aika
25336	Tutkija Anne-Mari Liira istumassa Seilin kirkon rappusilla.		Mikko Helminen	25.7.2010
25337	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 12 kuvattuna kohtisuoraan kirkon eteishuoneen seinää vasten.	itäkoillisesta	MH	25.7.2010
25338	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 12.	idästä / ylhäältä	MH	25.7.2010
25339	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 12. Yksityiskohta puujäänteestä.	pohjoisesta	MH	25.7.2010
25340	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13.	etelästä	MH	25.7.2010
25341	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13.	pohjoisesta	MH	25.7.2010
25342	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13 kuvattuna ylhäältä, pohjoisimman metrin alan kohdalta.	idästä / ylhäältä	MH	25.7.2010
25343	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13 kuvattuna ylhäältä, pohjoisimman metrin alan kohdalta.	idästä / ylhäältä	MH	25.7.2010
25344	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13 kuvattuna ylhäältä, keskimmäisen metrin alan kohdalta.	idästä / ylhäältä	MH	25.7.2010
25345	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13 kuvattuna ylhäältä, keskimmäisen metrin alan kohdalta.	idästä / ylhäältä	MH	25.7.2010
25346	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13 kuvattuna ylhäältä, eteläisimmän metrin alan kohdalta.	idästä / ylhäältä	MH	25.7.2010
25347	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13 kuvattuna ylhäältä, eteläisimmän metrin alan kohdalta.	idästä	MH	25.7.2010
25348	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 turpeenpoiston jälkeen, kuvattuna kohti kirkon eteishuoneen nurkkaa. Huomaa koekuoppa 12 taustalla.	etelä-kaakosta	MH	25.7.2010
25349	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 pintaturpeen poiston jälkeen.	etelästä	MH	25.7.2010
25350	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 pintaturpeen poiston jälkeen.	idästä / ylhäältä	MH	25.7.2010
25351	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 puhdistettuna pohjoispäädyssä purkukerroksen pintaan (13 cm) ja eteläpäädyssä 20 cm syvyyteen.	etelästä	MH	25.7.2010
25352	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 puhdistettuna pohjoispäädyssä purkukerroksen pintaan (13cm) ja eteläpäädyssä 20 cm syvyyteen.	idästä / ylhäältä	MH	25.7.2010
25353	Seili Sandviks bergen 3. Pystysuorassa seinässä oleva kuppilahkaus, kuvattuna merkitsemättömänä.	lounaasta	MH	26.7.2010
25354	Seili Sandviks bergen 3. Pystysuorassa seinässä oleva kuppilahkaus, kuvattuna merkitsemättömänä.	lounaasta	MH	26.7.2010
25355	Seili Sandviks bergen 3. Pystysuorassa seinässä oleva kuppilahkaus, kuvattuna merkitsemättömänä.	lounaasta	MH	26.7.2010
25356	Seili Sandviks bergen 3. Kallio ja liidulla merkitty kuppi kuvattuna eri etäisyydeltä.	lounaasta	MH	26.7.2010
25357	Seili Sandviks bergen 3. Kallio ja liidulla merkitty kuppi kuvattuna eri etäisyydeltä.	lounaasta	MH	26.7.2010
25358	Seili Sandviks bergen 3. Kallio ja liidulla merkitty kuppi kuvattuna eri etäisyydeltä.	lounaasta	MH	26.7.2010
25359	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 14. Purkujätteen kentällä tulkittu taso, jossa runsaasti luuta, hiiltä ja laastia.	etelästä	MH	26.7.2010
25360	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 14. Purkujätteen kentällä tulkittu taso, jossa runsaasti luuta, hiiltä ja laastia.	idästä / ylhäältä	MH	26.7.2010
25361	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 merkittynä koekuopan 4 itäpuolella ennen turpeen poistoa.	idästä	MH	26.7.2010
25362	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 merkittynä koekuopan 4 itäpuolella ennen turpeen poistoa.	etelästä	MH	26.7.2010
25363	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopan 15 lähinnä koekuoppaa 4 avattu metrin pituinen alue pintaturpeen poiston ja puhdistuksen jälkeen.	idästä	MH	26.7.2010
25364	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopan 15 lähinnä koekuoppaa 4 avattu metrin pituinen alue pintaturpeen poiston ja puhdistuksen jälkeen.	lännestä	MH	26.7.2010
25365	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopan 14 itäreunan maaleikkaus.	lännestä	MH	27.7.2010
25366	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopan 14 itäreunan pohjoisosan maaleikkaus. Yksityiskohta.	lännestä	MH	27.7.2010
25367	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopan 14 itäreunan pohjoisosan maaleikkaus. Yksityiskohta.	lounaasta	MH	27.7.2010
25368	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopan 14 itä- ja pohjoisreunojen maaleikkaukset.	lounaasta	MH	27.7.2010
25369	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kaivettuna tumman hiekan ja puhtaan hiekan rajaan kuopan itäpäässä, sekä tilien ja laastirakenteen pinnan tuntumaan kuopan länsipäässä.	lännestä	MH	27.7.2010
25370	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kaivettuna tumman hiekan ja puhtaan hiekan rajaan kuopan itäpäässä, sekä tilien ja laastirakenteen pinnan tuntumaan kuopan länsipäässä.	idästä	MH	27.7.2010
25371	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kuvattuna kuopan länsipään puhdistuksen jälkeen.	lännestä	MH	28.7.2010
25372	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kuvattuna kuopan länsipään puhdistuksen jälkeen.	lännestä	MH	28.7.2010
25373	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kuvattuna kuopan länsipään puhdistuksen jälkeen.	idästä	MH	28.7.2010
25374	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kuvattuna kuopan länsipään puhdistuksen jälkeen.	idästä	MH	28.7.2010

TYA	Aihe	Kuvaussuunta	Kuvaaja	Aika
25375	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopasta 15 paljastunut luonnonkivi ja muuripinta.	kaakosta	MH	28.7.2010
25376	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopasta 15 paljastunut muurirakenne kuopan länsipäädystä.	etelästä / ylhäältä	MH	28.7.2010
25377	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopasta 15 paljastunut muurirakenne kuopan länsipäädystä, kuvattuna kuopan keskivaiheilta.	etelästä / ylhäältä	MH	28.7.2010
25378	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopasta 15 paljastunut muurirakenne kuopan länsipäädystä kuvattuna mitan kanssa.	etelästä / ylhäältä	MH	28.7.2010
25379	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopasta 15 paljastunut muurirakenne kuopan länsipäädystä kuvattuna mitan kanssa.	etelästä / ylhäältä	MH	28.7.2010
25380	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopassa 15 paljastuneen muurirakenteen itäreunassa erottuva kivirivi.	kaakosta	MH	28.7.2010
25381	Seili, Kirkkoniemi. Tutkija Anne-Mari Liira kaivamassa koekuoppaa 13.		MH	28.7.2010
25382	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopassa 14 vaalean puhtaan hiekan päältä paljastettu puunjäänöskerros.	länneestä / ylhäältä	MH	28.7.2010
25383	Seili, Kirkkoniemi. Koekuopan 14. itäreunan maaleikkausta kuopan eteläpuolella. Yksityiskohta.	länneestä	MH	28.7.2010
25384	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13 kuvattu tutkitussa syvyydessä.	pohjoisesta	MH	28.7.2010
25385	Seili, Kirkkoniemi. Koekuoppa 13 kuvattu tutkitussa syvyydessä.	pohjoisesta	MH	28.7.2010
25386	Seili Lammasluoto. Latomus 1.	länneestä	MH	29.7.2010
25387	Seili Lammasluoto. Latomus 1.	länneestä	MH	29.7.2010
25388	Seili Lammasluoto. Latomus 1.	länneestä	MH	29.7.2010
25389	Seili Lammasluoto. Latomus 1.	etelästä	MH	29.7.2010
25390	Seili Lammasluoto. Latomus 2.	etelästä	MH	29.7.2010
25391	Seili Lammasluoto. Latomukset 1 ja 2.	luoteesta	MH	29.7.2010

Liite 2. Luettelo luetteloiduista digitaalisista valokuvista (TYA 20:1–100).

TYA 20	Aihe	Kuvausuunta	Kuvaaja	Aika	Originaali
1	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12 ennen pintamaan poistoa merkittynä linjanarulla.	idästä	Mikko Helminen	21.7.2010	DSC_3352.JPG
2	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12 ennen pintamaan poistoa merkittynä linjanarulla.	kaakosta	MH	21.7.2010	DSC_3353.JPG
3	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12 ennen pintamaan poistoa merkittynä linjanarulla.	etelästä	MH	21.7.2010	DSC_3354.JPG
4	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12 ennen pintamaan poistoa merkittynä linjanarulla.	etelästä	MH	21.7.2010	DSC_3356.JPG
5	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12 ennen pintamaan poistoa merkittynä linjanarulla.	etelästä / ylhäältä	MH	21.7.2010	DSC_3357.JPG
6	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12 pintamaan poiston jälkeen.	etelästä / ylhäältä	MH	21.7.2010	DSC_3372.JPG
7	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12 pintamaan poiston jälkeen	idästä	MH	21.7.2010	DSC_3373.JPG
8	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 12 itäpäädyssä esiin tulleet nikama kuvattuna löytöpaikallaan.	etelästä	MH	21.7.2010	DSC_3379.JPG
9	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12. Lähes kirkon eteishuoneen suuntainen (SE-NW) puujäänös ja kaivettua tasoa kuopan itäpäädyssä.	etelästä / ylhäältä	MH	21.7.2010	DSC_3384.JPG
10	Seili Kirkkoniemi. Koeoja 13 ennen pintamaan poistoa merkittynä linjanarulla.	etelästä	MH	22.7.2010	DSC_3385.JPG
11	Seili Kirkkoniemi. Koeoja 13 ennen pintamaan poistoa merkittynä linjanarulla.	kaakosta?	MH	22.7.2010	DSC_3386.JPG
12	Seili Kirkkoniemi. Koeoja 13 pintamaan poiston ja siistimisen jälkeen.	etelästä	MH	22.7.2010	DSC_3388.JPG
13	Seili Kirkkoniemi. Koeojan 13 pohjoispäädyssä erottuva tiili- ja laastimurskataso noin 13 cm syvyydessä.	etelästä	MH	22.7.2010	DSC_3389.JPG
14	Seili Kirkkoniemi. Koeojan 13 pohjoispäädyssä erottuva tiili- ja laastimurskataso noin 13 cm syvyydessä. Yksityiskohta.	etelästä	MH	22.7.2010	DSC_3393.JPG
15	Seili Kirkkoniemi. Koeojan 13 pohjoispäädyssä erottuva tiili- ja laastimurskataso noin 13 cm syvyydessä. Yksityiskohta.	idästä / ylhäältä	MH	22.7.2010	DSC_3394.JPG
16	Seili Kirkkoniemi. Koeojan 13 pohjoispäädyssä erottuva tiili- ja laastimurskataso noin 13 cm syvyydessä. Yksityiskohta.	idästä / ylhäältä	MH	22.7.2010	DSC_3408.JPG
17	Seili Kirkkoniemi. Tutkija Anne-Mari Liira kaivaa koekuoppaa 13 Seilin avoimien ovien päivänä.		MH	23.7.2010	DSC_3396.JPG
18	Seili Kirkkoniemi. Tutkija Mikko Helminen esittelee kaivauksia yleisölle Seilin avoimien ovien päivänä.		Anne-Mari Liira	22.7.2010	IMG_8809.JPG
19	Seili Kirkkoniemi. Tutkija Mikko Helminen esittelee löytöjä Seilin avoimien ovien päivänä.		AML	22.7.2010	IMG_8812.JPG
20	Seili Kirkkoniemi. Tutkija Mikko Helminen esittelee kaivauksia yleisölle Seilin avoimien ovien päivänä.		AML	22.7.2010	IMG_8815.JPG
21	Seili Kirkkoniemi. Tutkija Mikko Helminen esittelee hanketta Pro Seili-Själö-yhdistyksen jäsenille.		AML	22.7.2010	IMG_8828.JPG
22	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 12 itäpäädyssä sijaitseva puujäänös. Kuoppa kaivettu puujäänöksen ulkopuolelta kajoamattomaan vaaleaan hiekkään asti.	etelästä / ylhäältä.	MH	23.7.2010	DSC_3416.JPG
23	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 12 itäpäädyssä sijaitseva puujäänös. Yksityiskohta.	länneestä	MH	23.7.2010	DSC_3418.JPG
24	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 12 eteläosan laajennus puhdistettuna pintaturpeen poiston jälkeen. Yksityiskohta.	etelästä	MH	23.7.2010	DSC_3428.JPG
25	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 12 eteläisessä laajennusosassa näkyvä puujäänös.	idästä	MH	24.7.2010	DSC_3495.JPG
26	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 12 eteläisessä laajennusosassa näkyvä puujäänös.	länneestä	MH	24.7.2010	DSC_3499.JPG
27	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 12 eteläisessä laajennusosassa näkyvä puujäänös. Yksityiskohta.	länneestä	MH	24.7.2010	DSC_3500.JPG
28	Seili Kirkkoniemi. Koekuopassa 12 näkyvä puujäänös. Yksityiskohta.	länneestä	MH	24.7.2010	DSC_3501.JPG
29	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 12 eteläisen laajennusosan alalla näkyvää osaa puujäänöksestä. Yksityiskohta.	idästä?	MH	24.7.2010	DSC_3502.JPG
30	Seili Kirkkoniemi. Koeojan 13 pohjoispäädyssä kahden metrin mittainen ala kaivettuna laastin-, tiilen- ja kivensekaiseen tasoon.	etelästä / ylhäältä	MH	24.7.2010	DSC_3509.JPG
31	Seili Kirkkoniemi. Koeojan 13 pohjoispäädyssä kahden metrin mittainen ala kaivettuna laastin-, tiilen- ja kivensekaiseen tasoon.	idästä	MH	24.7.2010	DSC_3510.JPG
32	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12.	idästä	MH	24.7.2010	DSC_3522.JPG
33	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12.	pohjoisesta	MH	24.7.2010	DSC_3524.JPG

TYA 20	Aihe	Kuvaus- unta	Kuvaaja	Aika	Originaali
34	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 12. Yksityiskohta.	pohjoisesta	MH	24.7.2010	DSC_3525.JPG
35	Seili Kirkkoniemi. Koekuopassa 12 näkyvä puujäänös. Yksityiskohta.	idästä?	MH	24.7.2010	DSC_3531.JPG
36	Seili Kirkkoniemi. Koekuopassa 12 näkyvä puujäänös.	pohjoisesta	MH	24.7.2010	DSC_3534.JPG
37	Seili Kirkkoniemi. Koekuopassa 12 näkyvä puujäänös.	lännestä	MH	24.7.2010	DSC_3537.JPG
38	Seili Kirkkoniemi. Koeojan 13 eteläisin metrin mittainen ala kuvattuna pintaturpeen poiston jälkeen.	etelästä	MH	24.7.2010	DSC_3546.JPG
39	Seili Kirkkoniemi. Koeojan 13 eteläisin metrin mittainen ala kuvattuna pintaturpeen poiston jälkeen.	idästä	MH	24.7.2010	DSC_3548.JPG
40	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 ennen pintamaan poistoa merkittynä linjanarulla.	etelästä	MH	25.7.2010	DSC_3555.JPG
41	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 ennen pintamaan poistoa merkittynä linjanarulla.	etelästä	MH	25.7.2010	DSC_3557.JPG
42	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 13 eteläisin osa kaivettuna noin 10 cm syvyyteen. Yksityiskohta.	etelästä	MH	25.7.2010	DSC_3560.JPG
43	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 13 eteläisin osa kaivettuna noin 10 cm syvyyteen.	idästä	MH	25.7.2010	DSC_3562.JPG
44	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 pintamaan poiston jälkeen.	lännestä	MH	25.7.2010	DSC_3564.JPG
45	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 puhdistettuna kuopan pohjoispäädystä purkukeroksen pintaan (13 cm syvyyteen) ja kuopan eteläpäädystä 20 cm syvyyteen.	lännestä / ylhäältä	MH	25.7.2010	DSC_3566.JPG
46	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 14 eteläpäätty. Yksityiskohta.	etelästä / ylhäältä	MH	25.7.2010	DSC_3568.JPG
47	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 14 pohjoispäätty. Yksityiskohta.	etelästä / ylhäältä	MH	25.7.2010	DSC_3569.JPG
48	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 14 kuvattuna 20 cm syvyyteen kaivettuna.	lännestä / ylhäältä	MH	25.7.2010	DSC_3583.JPG
49	Seili Kirkkoniemi. Tutkija Mikko Helminen kaivamassa koekuoppaa 14.		AML	25.7.2010	IMG_9105.JPG
50	Seili Kirkkoniemi. Tutkija Mikko Helminen valokuvaamassa koekuoppaa 14.		AML	25.7.2010	IMG_9083.JPG
51	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä.	lounaasta	MH	26.7.2010	DSC_3614.JPG
52	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä.	lounaasta	MH	26.7.2010	DSC_3613.JPG
53	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä.	lounaasta	MH	26.7.2010	DSC_3601.JPG
54	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä.	lounaasta	MH	26.7.2010	DSC_3618.JPG
55	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä.	lounaasta	MH	26.7.2010	DSC_3617.JPG
56	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä. Kuvattu liidulla merkittynä.	lounaasta	MH	26.7.2010	DSC_3616.JPG
57	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä. Kuvattuna lähietäisyydeltä.	lounaasta	MH	26.7.2010	DSC_3608.JPG
58	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä. Kuvattu liidulla merkittynä ja lähietäisyydeltä.	lounaasta	MH	26.7.2010	DSC_3620.JPG
59	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä. Kuvattuna lähietäisyydeltä.		MH	26.7.2010	DSC_3604.JPG
60	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä. Kuvattu liidulla merkittynä ja lähietäisyydeltä.		MH	26.7.2010	DSC_3622.JPG
61	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä. Kuvattu liidulla merkittynä ja lähietäisyydeltä.		MH	26.7.2010	DSC_3623.JPG
62	Seili Sandviks bergen 3. Kuppihakkaus pystysuorassa kallioseinämässä. Kuvattu liidulla merkittynä ja lähietäisyydeltä.		MH	26.7.2010	DSC_3626.JPG
63	Seili Sandviks bergen 3. Tutkija Mikko Helminen kuvaamassa mahdollista kuppikiveä.		AML	26.7.2010	IMG_9168.JPG
64	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 merkittynä koekuopan 4 itäpuolella ennen turpeen poistoa.	idästä	MH	26.7.2010	DSC_3631.JPG
65	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 merkittynä koekuopan 4 itäpuolella ennen turpeen poistoa.	lännestä	MH	26.7.2010	DSC_3632.JPG
66	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 15 lähinnä koekuoppaa 4 avattu metrin pituinen alue pintaturpeen poiston ja puhdistuksen jälkeen.	idästä	MH	26.7.2010	DSC_3633.JPG
67	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 15 lähinnä koekuoppaa 4 avattu metrin pituinen alue pintaturpeen poiston ja puhdistuksen jälkeen.	lännestä	MH	26.7.2010	DSC_3634.JPG
68	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kaivettuna tumman hiekan ja puhtaan hiekan rajaan kuopan itäpäädssä, sekä tiilen ja laastirakenteen pinnan tuntu- maan kuopan länsipäädssä.	idästä	MH	27.7.2010	DSC_3640.JPG

TYA 20	Aihe	Kuvaussuunta	Kuvaaja	Aika	Originaali
69	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kaivettuna tumman hiekan ja puhtaan hiekan rajaan kuopan itäpäässä, sekä tiilen ja laastirakenteen pinnan tuntuun kuopan länsipäässä.	lännestä	MH	27.7.2010	DSC_3641.JPG
70	Seili Kirkkoniemi. Koekuopat 15 (etualalla) ja 13 (oikealla takana) kaivettuina tutkittuun syvyyteensä.	pohjoisesta	MH	27.7.2010	DSC_3643.JPG
71	Seili Kirkkoniemi. Koekuopasta 15 paljastunut luonnonkivi ja muuripinta.	kaakosta	MH	27.7.2010	DSC_3644.JPG
72	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 14 itäreunan maaleikkaus.	lännestä	MH	27.7.2010	DSC_3647.JPG
73	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 14 itäreunan maaleikkaus kuopan pohjoispäädystä.	lännestä	MH	27.7.2010	DSC_3650.JPG
74	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 14 itäreunan maaleikkaus kuopan eteläpäädystä.	lännestä	MH	27.7.2010	DSC_3652.JPG
75	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 14 itä- ja pohjoisreunojen maaleikkaukset.	lounaasta	MH	27.7.2010	DSC_3654.JPG
76	Seili Kirkkoniemi. Näkymä maakummun lounaisosalle. Tutkija Anne-Mari Liira kaivaa koekuoppaa 15. Kuvan oikeassa laidassa koekuoppa 13.	luoteesta	MH	28.7.2010	DSC_3673.JPG
77	Seili Kirkkoniemi. Tilannekuva palamatonta luuta täynnä olevasta löytöpussista.		MH	28.7.2010	DSC_3684.JPG
78	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kuvattuna puhdistuksen jälkeen.	lännestä	MH	28.7.2010	DSC_3686.JPG
79	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kuvattuna puhdistuksen jälkeen.	idästä	MH	28.7.2010	DSC_3693.JPG
80	Seili Kirkkoniemi. Koekuopasta 15 paljastunut luonnonkivi ja muuripinta.	kaakosta	MH	28.7.2010	DSC_3698.JPG
81	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 15 muurirakenne.	etelästä / ylhäältä	MH	28.7.2010	DSC_3689.JPG
82	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 13.	pohjoisesta	MH	28.7.2010	DSC_3728.JPG
83	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 13 eteläisimmän metrin mittaisen alan pohjoispuolelle tehty koepisto kaivettuna lähes vaaleaan kajoamattomaan hiekkaan.	lännestä / ylhäältä	MH	28.7.2010	DSC_3702.JPG
84	Seili Kirkkoniemi. Koekuopasta 14 paljastunut puujäännskeros.	lännestä	MH	28.7.2010	DSC_3706.JPG
85	Seili Kirkkoniemi. Koekuopasta 14 paljastunut puujäännskeros. Yksityiskohta.	lännestä / ylhäältä	MH	28.7.2010	DSC_3709.JPG
86	Seili Kirkkoniemi. Koekuopasta 14 paljastunut puujäännskeros. Yksityiskohta.	lännestä / ylhäältä	MH	28.7.2010	DSC_3711.JPG
87	Seili Kirkkoniemi. Koekuoppa 15 kuvattuna idästä pääosin tutkitussa syvyydessään. Etualalla likamaaläikkien reunustama luonaiainen vaalea hiekka.	idästä	MH	29.7.2010	DSC_3718.JPG
88	Seili Kirkkoniemi. Koekuopan 15 itäpäädyssä paljastettu muurirakenteen pinta ja kuopan pohjois- ja eteläpuolelle jatkuva kivilatomus.	kaakosta	MH	30.7.2010	DSC_3720.JPG
89	Seili Kirkkoniemi. Lähikuva koekuopan 15 kookkaan maakiven läntisen puolen tiili- ja laastikerroksesta	pohjoisesta	AML	29.7.2010	IMG_9345.JPG
90	Seili Kirkkoniemi. Lähikuva koeoja 15 maakiven läntisen puolentiili- ja laastikerroksesta.	pohjoisesta	AML	27.9.2010	IMG_9349.JPG
91	Seili Lammassuoto. Latomus 1.	lännestä	MH	29.7.2010	DSC_3742.JPG
92	Seili Lammassuoto. Latomus 1.	lännestä	MH	29.7.2010	DSC_3743.JPG
93	Seili Lammassuoto. Latomus 1.	etelästä	MH	29.7.2010	DSC_3745.JPG
94	Seili Lammassuoto. Latomus 2.	etelästä	MH	29.7.2010	DSC_3749.JPG
95	Seili Lammassuoto. Latomus 1.	etelästä	MH	29.7.2010	DSC_3751.JPG
96	Seili Lammassuoto. Latomukset 1 ja 2.	lännestä	MH	29.7.2010	DSC_3754.JPG
97	Seili Kirkkoniemi. Koekuopat entistämisen jälkeen.	kaakosta	MH	30.7.2010	DSC_3771.JPG
98	Seili Kirkkoniemi. Koekuopat entistämisen jälkeen.	kaakosta	MH	30.7.2010	DSC_3772.JPG
99	Tutkija Mikko Helminen Yle Turunmaan ruotsinkielisen toimituksen haastattelutavara.		AML	30.7.2010	IMG_9390.JPG
100	Tavarat pakattuina kahden viikon kaivausten päättyessä.		AML	30.7.2010	IMG_9404.JPG

Liite 3. Luettelo talletetuista esinelöydöistä (TYA 862:1-89)

TYA 862	Koe-kuoppa	Nimeke	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Huomautus
1	12	Raha	Pronssiseoksisen kuparikolikon neljännes, jonka molemmat pinnat ovat syöpyneet. Toisen pinnan ulkoreunassa on erotettavissa noin 2 mm leveän kirjoituksen jäänteitä. Kolikon ulkoreuna on koristeltu mekaanisesti hammastetuilla viirinvivooilla.	1	19 14 2	1,8	Koekuopan länsipäädyistä, kirkon perustan vierestä noin 20 cm syvyydestä.
2	12	Rautakuonaa	Tummanruskeaksi palanutta rautakuonaa.	1	26,4 17 7	4	Koekuopan länsipäädyistä, kirkon perustan vierestä noin 20 cm syvyydestä.
3	12	Ikkunalasin pala	Vaaleanvihreä ikkunalasin pala.	1	21 7 1	0,4	Koekuopan itäpäädyistä, noin 15 cm syvyydestä.
4	12	Ikkunalasin paloja	Pinnoiltaan hopeiseen väriin vivahtaen irisoituneita ikkunalasin paloja.	5	32 15 2	4,5	Pintaturpeesta.
5	12	Ikkunalasin paloja	Vaaleanvihreitä ikkunalasin paloja.	3	29 11 1	1,5	Pintaturpeesta.
6	12	Ikkunalasin paloja	Pinnoiltaan hopeiseen väriin vivahtaen irisoituneita ikkunalasin paloja.	2	16 14 2	1,3	Koekuopan itäpäädyistä, noin 15 cm syvyydestä.
7	12	Lasia	Mahdollisesti sulanut tasolasin pala. Lasi on läpinäkymätön ja väriltään maidonvalkoinen tai vaaleanharmaa.	1	13 11 1,5	0,3	Koekuopan itäpäädyistä, noin 15-20 cm syvyydestä.
8	12	Lasipullon pala	Tummanvihreä lasipullon pala, jossa pieniä ilmakuplia.	1	27 26	5,2	Pintaturpeesta.
9	12	Punasaviastian pala	Mahdollinen punasaviastian pala. Sekoitteettoman palan sekä sisä- että ulkopinnat ovat murtumattomia ja koristeettomia.	1	14 10 4	0,6	Koekuopan itäpäädyistä, noin 15 cm syvyydestä.
10	12	Litupipun pala?	Mahdollinen liitupipun pesän kylkipala. Palan sekä sisä- että ulkopinta ovat murtumattomia.	1	12 8 2	0,4	Pintaturpeesta.
11	12	Palanutta luuta		1		0,2	Pintaturpeesta.
12	12	Palanutta luuta		10		0,8	Koekuopan itäpäädyistä, noin 15-20 cm syvyydestä.
13	12	Palamatonta luuta	Eläimen hammas.	1		0,7	Pintaturpeesta.
14	12	Palamatonta luuta		3		8	Pintaturpeesta.
15	12	Palamatonta luuta		1		3,9	Koekuopan laajennuksen kaakoiskulmasta, 5-15 cm syvyydestä.
16	12	Palamatonta luuta		3		30,5	Koekuopan itäpäädyistä, noin 15 cm syvyydestä.
17	12	Palamatonta luuta		4		12,8	Koekuopan itäpäädyistä, puukerroksen päältä noin 15 cm syvyydestä.
18	12	Palamatonta luuta	Kaksi eläimen hampasta. Toinen hampaista on huomattavasti kookkaampi.	2		3,3	Koekuopan itäpäädyistä, noin 15-20 cm syvyydestä.
19	12	Palamatonta luuta	Eläinten luuta.	53		41,5	Koekuopan itäpäädyistä, noin 15-20 cm syvyydestä.
20	12	Palamatonta luuta		3		8,2	Koekuopan itäpuolelta/hirren itäpuolelta, tumman maakerroksen pohjasta.
21	12	Tiiltä	Tiilen kulmapala.	1	36 34 24	24,4	Pintaturpeesta.
22	12	Tiiltä	Tiilenpala, jonka murtumattomassa pinnassa näkyy uramaisia painanteita.	1	44 33 14	5,6	Koekuopan laajennuksen kaakoiskulmasta, 5-15 cm syvyydestä.
23	12	Tiiltä	Palanutta savea tai tiiltä, jonka murtumattomassa pinnassa kasvipainannetta.	1	23 15 8	1,5	Koekuopan itäpäädyistä, noin 15 cm syvyydestä.

TYA 862	Koe- kuoppa	Nimeke	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Huomautus
24	12	Tiilitä	Kaksi tiilienpalaan, joissa laastin värjäämä murtumatonta pintaa.	2	39 19 9	10,5	Koekuopan itäpäädyistä, puukerroksen päältä noin 15 cm syvyydestä.
25	12	Laastia	Tasapintaisia murske- ja hiekkasekoitteen rappaustaastin? paloja. Pienemmän palan pinnassa on yhdensuuntaisia ohuita uria.	2	22 21 9	6,4	Pintaturpeesta.
26	12	Laastia	Kuonaantunutta laastia, jonka voimakkaimmin kuonaantuneessa pinnassa on pieniä ilmakuplia.	1		0,8	Pintaturpeesta.
27	12	Laastia		5	31 28 16	12,9	Koekuopan laajennuksen kaakoiskulmasta, 5-15 cm syvyydestä.
28	13	Rautaesineen katkelma	Litteen pituussuunnassa levenevä rautaesineen katkelma. Esine saattaa olla rautanaulan katkelma, jonka kanta on katkennut.	1	32 9 3,5	3,5	Koerajan eteläpäädyn ruudun pohjoisimman 50 cm osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, 36-50 cm syvyydestä.
29	13	Ikkunalasin pala	Pinnoltaan hopeiseen väriin vivahtaen irisoitunut ikkunalaasin pala.	1	7 7 2	0,1	10 cm syvyydestä.
30	13	Ikkunalasin paloja	Pinnoltaan hopeiseen väriin vivahtaen irisoituneita ikkunalaasin paloja.	5	16 12 1	0,9	Pintaturpeesta, koekuopan pohjoisosasta.
31	13	Punasaviastian pala	Punertavanruskeaa kolmijalkapadan jalan katkelma.	11	26 23 22	13	Koerajan eteläpäädyn ruudun pohjoisimman 50 cm osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, yli 15 cm syvyydestä
32	13	Punasaviastian pala	Astian kylki- tai pohjapala, jonka lasittamaton ulkopinta on noen karsoittama ja jossa erottuu pieniä ohuita lasiteollisuuden jättämiä roiskeita. Astian sisäpinnassa on osittain murtunut tummanvihreä lasitus.	1	46 38 5	7,8	10 cm syvyydestä.
33	13	Punasaviastian pala	Asian kylkipala, jonka lasittamaton ulkopinta on noen karsoittama ja jossa on ennen polttoa syntynyttä hankausjälkiä ja näitä leikkaavia viiruja. Palan sisäpinnassa on hankaamalla voimakkaasti kulunut tummanvihreä lasitus.	1	67 40 5,5	21	Koerajan eteläpäädyistä, noin 10 cm syvyydestä.
34	13	Punasaviastian pala	Astian kylkipala, jonka sisäpinnassa keltainen punaisilla laiskilla koristeltu lasite. Palan sisäpinnassa, sekä lasittamattomassa ulkopinnassa on dreijattessa tehtyä pitkäsuuntaista kohokoristetta.	1		5,4	Koerajan eteläpäädyn ruudun eteläisimmän 50 cm osuudelta, 15 cm syvyydestä.
35	13	Litupiipun pala	Litupiipun varren katkelma, joka on toisessa päässä alkavan levenemän perusteella katkennut aivan piipun pesän juuresta.	1	12 9	1	Pintaturpeesta, koekuopan pohjoisosasta.
36	13	Palanutta savea	Pinnoltaan noenvärjäämää palanutta savea.	1	19 14 10	2,2	Pintaturpeesta, koekuopan pohjoisosasta.
37	13	Palanutta savea	Vaaleanruskeaa palanutta savea tai tiiliä, jonka murtumatossa pinnassa on kasvipainannetta.	1	33 25 6	4,1	Koerajan eteläpäädyn ruudun pohjoisimman 50 cm osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, 36-50 cm syvyydestä.
38	13	Palanutta luuta		1		0	Koerajan eteläpäädyn ruudun pohjoisimman 50 cm osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, yli 15 cm syvyydestä
39	13	Kotiloita		1		0,2	Pintaturpeesta, koekuopan pohjoisosasta.
40	13	Kotiloita		2		0,5	Pintaturpeesta, koerajan eteläpäädyistä.
41	13	Palanutta luuta	Noen värjäämää palaneen luun pala.	1		0,9	Koerajan eteläpäädyistä, noin 10 cm syvyydestä.
42	13	Palamatonta luuta	Eläinten leukaluita.	3		52,4	Koerajan eteläpäädyn ruudun pohjoisimman 50 cm osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, yli 15 cm syvyydestä
43	13	Palamatonta luuta	Luiden joukossa myös kalansuomuja.	11		7,6	Pintaturpeesta, koekuopan pohjoisosasta.
44	13	Palamatonta luuta		1		2,3	Pintaturpeesta, koerajan keskiosasta.
45	13	Palamatonta luuta	luiden joukossa mm. kalansuomuja.	17		3,9	Pintaturpeesta, koerajan eteläpäädyistä.

TYA 862	Koe- kuoppa	Nimeke	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Huomautus
46	13	Palamatonta luuta	eläinten luuta.	3		14,9	Koeojan keskiosasta, 10 cm syvyydestä.
47	13	Palamatonta luuta	Eläinten luuta, joiden joukossa mm. kalansuomuja	7		1,3	10 cm syvyydestä.
48	13	Palamatonta luuta	Eläinten hampaita.	3		2,8	Koeojan eteläpäädyistä, noin 10 cm syvyydestä.
49	13	Palamatonta luuta	Eläimen leukaluu.	1		147,1	Koeojan eteläpäädyistä, noin 10 cm syvyydestä.
50	13	Palamatonta luuta	Eläinten luuta.	12		87,7	Koeojan eteläpäädyistä, noin 10 cm syvyydestä.
51	13	Palamatonta luuta		9		20,5	Koeojan pohjoispäädyistä ja osasta keskiosaa, sekoituneesta tummasta hiekasta, 10-15 cm syvyydestä.
52	13	Palamatonta luuta	Puolikas sian kallo.			133,5	Koeojan eteläpäädyistä, sekoituneesta tummasta hiekasta, 15 cm syvyydestä.
53	13	Palamatonta luuta		2		58,1	Koeojan eteläpäädyn ruudun eteläisimmän 50 cm osuudelta, 15 cm syvyydestä.
54	13	Palamatonta luuta	Eläinten hampaita.	4		2,5	Koeojan eteläpäädyn ruudun pohjoisimman 50 cm osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, yli 15 cm syvyydestä
55	13	Palamatonta luuta	Eläinten luuta.	127		707,5	Koeojan eteläpäädyn ruudun pohjoisimman 50 cm osuudelta, yli 15 cm syvyydestä. Löydöt on jaettu kolmeen pussiin, niiden suuren lukumäärän ja koon vuoksi.
56	13	Palamatonta luuta		6		11,2	Koeojan eteläpäädyn ruudun pohjoisimman 50 cm osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, 36-50 cm syvyydestä.
57	13	Tiiltä	Tiilenpala, jonka murtumatmassa pinnassa kasvipainanteita.	1	23 16 7	2,2	Pintaturpeesta, koeuopan pohjoisosasta.
58	13	Tiiltä	Tiilenpala, jonka murtumatmassa pinnassa kasvipainanteita.	1	32 19 9	3,6	Koeojan pohjoispäädyistä ja osasta keskiosaa, sekoituneesta tummasta hiekasta, 10-15 cm syvyydestä.
59	13	Laastia	Kaksi kookasta noen tai nokisen maan värjäämää laastinpalaa, joista toisessa palassa seassa palanuffasavea. Paloissa on näkyvissä murtumatomia, ehjiä pintoja.	2	51 40 34	81	Pintaturpeesta, koeojan keskiosasta.
60	14	Punasaviastian pala	Asian kylkipala, jonka lasittamaton ulkopinta on noen karstoitama. Palan sisäpinnassa on hankaamalla voimakkaasti kulunut tummanruskea lasitus.	1	30,5 30 6	6,9	Koeuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, pintaturpeesta 20 cm syvyyteen.
61	14	Punasaviastian pala	Asian kylkipala, jonka lasittamaton ja karstoitunut ulkopinta on osittain murtunut. Palan sisäpinnassa on ohut mustanharmaa lasitus.	1	16 9 3,5	0,7	Koeuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, 20-25 cm syvyydestä.
62	14	Litupiipun pala	Litupiipun varren katkelma.	1	44 10 10	5,6	Koeuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, pintaturpeesta 20 cm syvyyteen.
63	14	Palanuffa luuta		1		0,2	Koeuopan pohjoispuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, pintaturpeesta 20 cm syvyyteen.
64	14	Palanuffa luuta		1		0,4	Koeuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, yli 25 cm syvyydestä.
65	14	Palamatonta luuta	Osa eläimen leukaluuta ja erillinen hammas.	2		12,3	Koeuopan pohjoispuolen (50 cm) osuudelta, pintaturpeesta 20 cm syvyyteen.
66	14	Palamatonta luuta		66		80,9	Koeuopan pohjoispuolen (50 cm) osuudelta, pintaturpeesta 20 cm syvyyteen.

TYA 862	Koe- kuoppa	Nimeke	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Huomautus
67	14	Palamatonta luuta	Eläimen hammas.	1		0,4	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, pintaturpeesta 20 cm syvyyteen.
68	14	Palamatonta luuta	Eläimen luuta.	12		35,3	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, pintaturpeesta 20 cm syvyyteen.
69	14	Palamatonta luuta	Eläinten luita.	76		322,5	Koekuopan pohjoispuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, 20-25 cm syvyydestä.
70	14	Palamatonta luuta	Eläinten hampaita.	4		5,2	Koekuopan pohjoispuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, 20-25 cm syvyydestä.
71	14	Palamatonta luuta	Eläimen leukaluu ja hampaita.	3		26,4	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, 20-25 cm syvyydestä.
72	14	Palamatonta luuta	Eläimen hampaita	2			Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, 20-25 cm syvyydestä.
73	14	Palamatonta luuta	Eläimen kallonosa.	4		19,4	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, 20-25 cm syvyydestä.
74	14	Palamatonta luuta	Eläinten luita.	23		4,8	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, 20-25 cm syvyydestä.
75	14	Palamatonta luuta	Eläimen hammas.	1		0,8	Koekuopan pohjoispuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, yli 25 cm syvyydestä.
76	14	Palamatonta luuta	Eläimen leukaluu.	1		43,1	Koekuopan pohjoispuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, yli 25 cm syvyydestä.
77	14	Palamatonta luuta	Eläinten luita.	38		162,3	Koekuopan pohjoispuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tummasta hiekasta, yli 25 cm syvyydestä.
78	14	Palamatonta luuta	Eläinten leukaluita ja hammas.	7		65,5	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, yli 25 cm syvyydestä.
79	14	Palamatonta luuta	Eläimen sarvi.	1		14,6	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, yli 25 cm syvyydestä.
80	14	Palamatonta luuta	Eläimen raajan luun epi- ja metafyyssi	2		74,4	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, yli 25 cm syvyydestä.
81	14	Palamatonta luuta	Eläinten luita.	55		298,5	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, yli 25 cm syvyydestä.
82	14	Tiiltä	Toinen paloista on tumman oranssinruskeaa ja toinen vaalean oranssinruskeaa. Tumman palan murtumatommassa pinnassa on laastia ja tiilen sekoitteenä on käytetty hiekkaa. Vaalean palan saven sekoite on hienoa. Palan toisella pinnalla on heikkoa yhdensuuntaista uramaisia painannetta.	2	57 36 6	27	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, pintaturpeesta 20 cm syvyyteen.
83	14	Tiiltä	Kolmeen eri kokoiseen osaan rikkoutunut tiilenkappale. Tiilen toisessa leveässä pinta kasvipainanteiden ja osin laastin peittämä. Tiilen toisessa leveässä pin- nassa on laastia. Tiilen toinen pää on murtunut.	5	136 60	1719,2	Koekuopan eteläpuolen (50 cm) osuudelta, sekoituneesta tum- masta hiekasta, yli 25 cm syvyydestä.
84	15	Palauttua luuta		1		0,5	Koeiassa todetun maakiven länsipuoleita, pinnasta 10 cm syvyyteen.

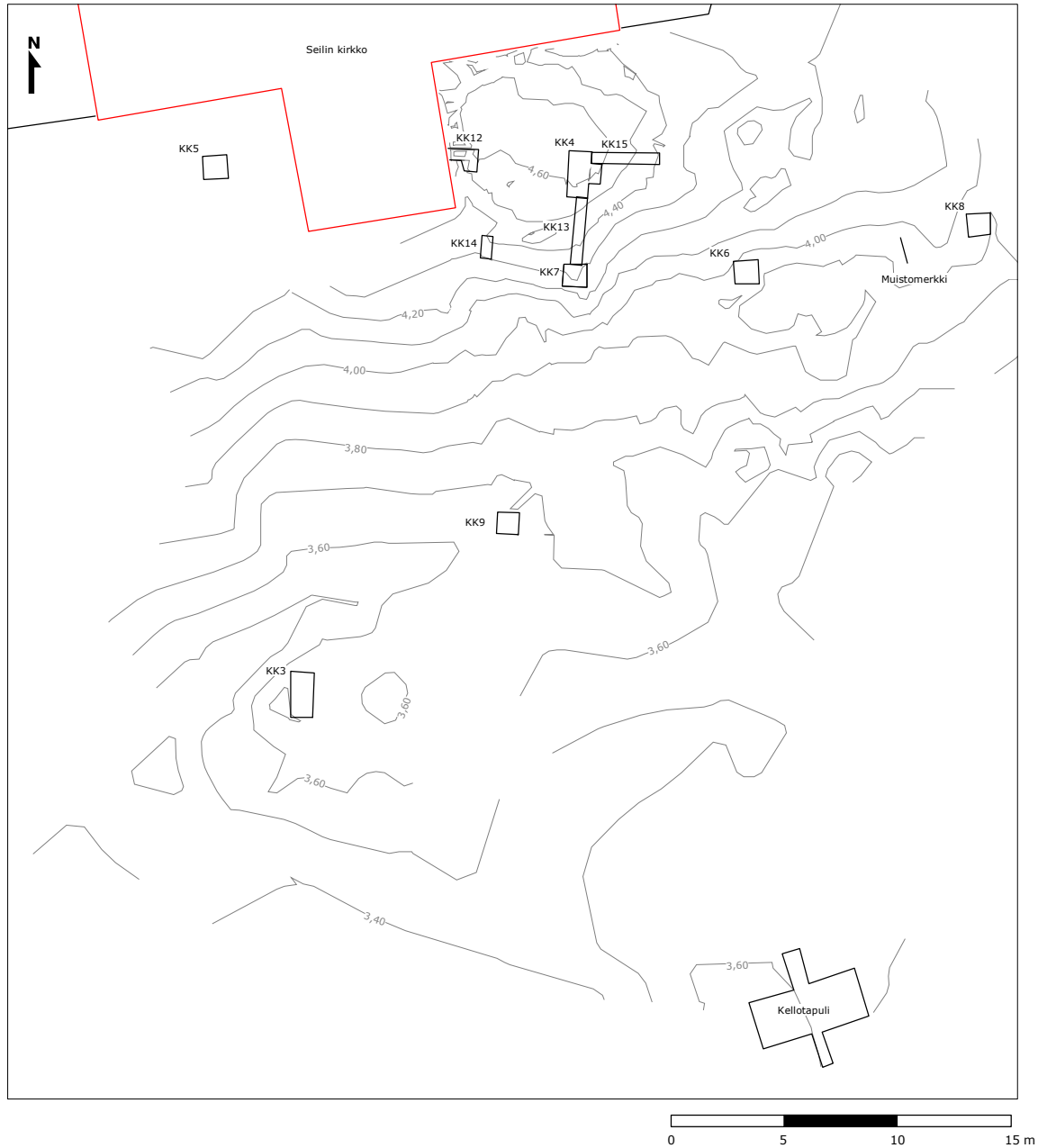
TYA 862	Koe- kuoppa	Nimeke	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Huomautus
85	15	Palamatonta luuta	Eläinten luuta.	3		2,6	Koejassa todetun maakiven länsipuolelta sekoituneesta tum- masta hiekasta, pinnasta 10 cm syvyyteen.
86	15	Palamatonta luuta	Eläinten luuta.	21		30,7	Koejassa todetun maakiven itäpuolelta sekoituneesta tum- masta hiekasta.
87	Ir- tolöytö	Punasaviastian pala	Kolmijalkapadan kädensija, jonka juuressa on säilynyt osa padan kyljestä. Kylijen ja varren ulkopinta lasittamatonta punertavanruskeaa savea. Padan kyljen sisäpinnassa on tummanruskeaa lasite. Kahvan päähän ja varteen roiskunut lasitetta ja varren ja padan kyljen yhtymäkohdassa on astiaa valmistessa painet- tuja sormenjälkiä. Varren pituus on noin 60 mm ja paksuus 22 - 32 mm.	1		112	Pala on ollut aiemmin tallettuna Saaristomeren tutkimuslai- toksen tiloissa. Seilissä ja se on löytynyt Kirkkoniemellä Seilin kirkon edustalta tasaisen pihamaan eteläpuolelle tehdystä kaivannosta.
88	Ir- tolöytö	Punasaviastian pala	Punasavisen paistinpannun kädensija, jonka juuressa on säilynyt osa pannun reunaa. Palan sisäpinnassa tummanruskeaa lasite, jota on valunut pannun reuna- salta hieman myös kahvalle. Pannun ulkopinta ja kahva on punertavanruskeaa savea. Kahvan paksuus noin 75 mm ja paksuus noin 11 - 13 mm.	1		139,5	Pala on ollut aiemmin tallettuna Saaristomeren tutkimuslai- toksen tiloissa. Seilissä ja se on löytynyt Kirkkoniemellä Seilin kirkon edustalta tasaisen pihamaan eteläpuolelle tehdystä kaivannosta.
89	Ir- tolöytö	Punasaviastian paloja	Astian kylkipaloja. Kookkaamman palan lasittamaton ulkopinta on kauttaaltaan karstoitunut ja siinä on dreijatessa tehtyä pitkittäissuuntaista kohkoristelua. Palan sisäpinnalla on tummanvihreä voimakkaasti hankaamalla kulunut lasite. Pienenemmän palan vaaleanruskeaa ulkopinta on osittain karstoitunut ja siinä on dreijatessa tehtyä pitkittäissuuntaista kohkoristelua. Palan sisäpinnassa on puoliksi säilynyt vihertävänruskeaa lasite.	2	32,5 43 6	11,2	Koekuoppien maakasasta.

Liite 4. Seili Kirkkoniemi. Alueen yleiskartta.

Mikko Helminen 2010.

Mittakaava 1:300, korkeudet suhteellisia (ei m mpy)

Mittausdokumentointi M. Helminen, J. Ahlamo ja A-M Liira 2009 ja 2010.

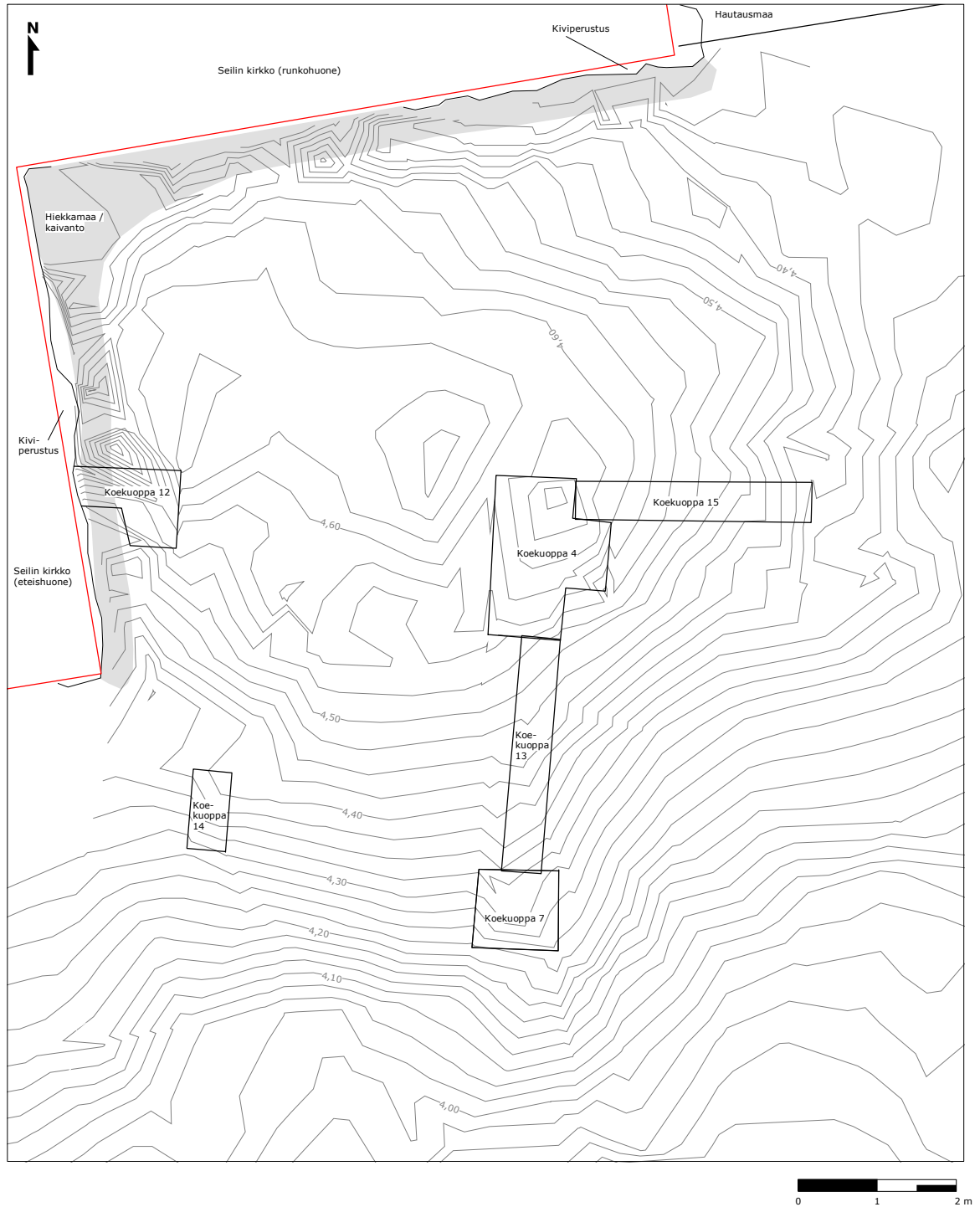

Liite 5. Seili Kirkkoniemi. Vuonna 2010 tutkitun alueen yleiskartta.

Mikko Helminen 2010.

Mittakaava 1:80, korkeudet suhteellisia (ei m mpy)

Mittausdokumentointi M. Helminen, J. Ahlamo ja A-M Liira 2009 ja 2010.

OSTEOLOGINEN RAPORTTI SEILIN KIRKKONIEMEN VUOSIEN 2009–2010 KAIVAUSTEN LUUAINEISTOSTA

Auli Tourunen

Johdanto

Tässä raportissa käsitelty luuaineisto on peräisin Turun arkeologian laitoksen suorittamista koekaivauksista Seilin Kirkkoniemessä vuosina 2009 ja 2010. Luuta löydettiin yhteensä kymmenestä koekuopasta (Taulukko 1). Materiaali ajoittuu pääosin historialliselle ajalle. Koekaivausten maata ei seulottu.

Lampaan ja vuohen luut määritettiin käyttämällä Boessneckin (1969), Prummel & Frischin (1986) ja Paynen (1985) esittämiä kriteerejä. Luut mitattiin käyttäen von den Drieshin (1976) kriteerejä. Lampaan säkäkorkeus laskettiin Teichertin (1975) kaavan mukaan ja hampaiden ikä Grantin (1982) ja O'Connorin (2003) mukaan.

Tulokset

Lajit

Aineistosta tunnistettiin naudan, lampaan, sian, jäniksen, hanhen, hauen, ahvenen ja turskan luuta (Taulukko 1). Lisäksi aineistosta löytyi yksi ihmisen hammas. Suureksi ungulaatiksi määritetyt luut voivat kuulua naudalle, hevoselle, hirvelle tai metsäpeuralle. Koska näistä lajeista

vain nauta esiintyy tunnistettujen luiden joukossa, on suurin osa suuren ungulaatin luista todennäköisesti naudan luuta. Pienen ungulaatin luut voivat kuulua lampaalle, vuohelle, sialle tai metsäkauriille. Pienen eläimen luut sisältävät kissan kokoiset tai sitä pienemmät lajit.

Suurimmat fragmenttimäärät löytyivät koekuopista 3 ja 14. Koska materiaali on peräisin koekuopituksesta, sitä ei voida jakaa tarkkoihin konteksteihin tai vaihesiin. Aineistoa käsitellään seuraavassa analyysissä pääosin yhtenä kokonaisuutena, joskin materiaalin sen salliessa tehdään myös koekuoppakohtaisia havaintoja. Nauta (sisältäen suuret ungulaatit) on aineiston yleisin eläin ja yleisin eläin myös niissä koekuopissa, joissa naudan, lampaan ja sian yhteenlaskettu fragmenttimäärä ylittää 50 (koekuopat 3, 13 ja 14) (Taulukko 2).

Anatominen jakauma

Naudan, lampaan ja sian luut sisältävät luuelementtejä kaikista ruhon osista, sekä teuras- että ruokajätettä (Taulukko 3). Kalan luut koostuvat pääosin pään luista ja suomuista, ja aineistosta löytyi vain yksi kalan nikama. Koska otanta on pieni ja peräisin useasta eri koekuopasta, saattaa kyse olla sattumasta. On myös mahdollista, että aineisto koostuu lähinnä perkausjätteestä ja että

Laji	KK2	KK3	KK4	KK5	KK9	KK10	KK12	KK13	KK14	KK15	Yhteensä
Nauta		14	1	2	19		6	22	23		87
Lammas		9	2	1			2	3	7		24
Lammas/vuohi	1	18	2		2		2	9	23	1	58
Sika		16	1	1				10	23	1	52
Jänis									1		1
Ihminen									1		1
Suuri ungulaatti	5	28	2		4	2	9	25	30		105
Pieni ungulaatti		54		2			4	13	20	8	101
Pieni eläin							2				2
Hanhi		1									1
Lintu		4	1					5	2		12
Hauki		2						5	2		9
Turska								4	1	1	6
Ahven							1	14	1		16
Ahvenkala									1		1
Kala		1					3	18	17		39
Tunnistamaton	10	106	1	6	10	3	49	44	108	13	350
Yhteensä	16	253	10	12	35	5	78	172	260	24	865

Taulukko 1. Lajitiedot koekuopittain (NISP)

Laji	KK3	KK13	KK14
Nauta	49,4	68,1	50,0
Lammas/vuohi	31,8	17,4	28,3
Sika	18,8	14,5	21,7
Yhteensä	100	100	100

Taulukko 2. Naudan, lampaan tai vuohen sekä sian osuudet koekuopissa 3, 13 ja 14 (%NISP). Naudan luut sisältävät suuren ungulaatin luut.

Luuyyppi	Nauta	L/v	Lammas	Sika	Jänis	Inhiminen	PU	SU	PE	Hanhi	Lintu	Hauki	Ahven	Ahvenkala	Turska	Kala	Ei määritetty	Yhteensä	
Kallo	8	9	5	14				4									29	69	
Alaleuka	3	2	1	5				1				3	1		4			20	
Kieli	1																	1	
Atlas	1			1				1										3	
Axis	1			1														2	
Kaulanikama	3			1			2	5										11	
Rintanikama	1						5	11										17	
Lannenikama	1			1			9	7										18	
Ristilu							2	1										3	
Häntänikama								1										1	
Nikama							9	9		5					1			24	
Rintalasta				1			2											3	
Kytkilu							56	33								3		96	
Lapalu	1	5	1	1			1	7		1								17	
Oikalu	5	2	2				1	4										13	
Värttinälu	4	5																9	
Värttinä- ja kynärlu			1															1	
Kynnärlu	5	1		1				1		1								9	
Rannelu	2	3																5	
Kämmenlu	3		4	2														9	
Lantio	3	2	1	3	1													10	
Reisilu	7	3	1	3				3										17	
Säärilu	7	1		1						1								10	
Pohjelu										1								1	
Kantalu	6		1					1										8	
Telalu		1	1	1														3	
Niikkalu	2			1														3	
Jalkapöydänlu	1		4	3														8	
Kämmen- tai jalkapöydänlu	3	1		4														8	
1. Sormilu	2	2		1														5	
2. Sormilu	3	2	1	1														7	
3. Sormilu	3		1	1														5	
Sormilu										1								1	
Seesamilu	1																	1	
Pitkä raajan luu							14	16	2		1						5	38	
Hamma	17	9		5		1	1										1	34	
Articulare												3	3					6	
Ceratohyale													2					2	
Cleithrum												2	1					3	
Coracoideum										1								1	
Operculare													5					5	
Premaxilla															1			1	
Preoperculare													4					4	
Quadratum												1						1	
Supracleithrale														1				1	
Ei määritelty																			
Yhteensä	87	58	24	52	1	1	101	105	2	1	12	9	16	1	6	39	350	865	

Taulukko 3. Anatominen jakauma (NISP). L/v = lammas/
vuohi, PU = pieni ungulaatti, SU = suuri ungulaatti, PE
= pieni eläin.

Koe-kuoppa	TYA	Luutyyppi	Puoli	Laji	I1	I2	I3	C	Pm1	Pm2	Pm3	Pm4	M1	M2	M3
KK9	858:76	alaleuka	dx	Nauta								X E	X h	X g	X b
KK13	862:49	alaleuka	sin	Nauta							X E	x k	X j	X g	X b
KK14	862:71	alaleuka	sin	Lammas						x	x	x f	X d	X C	
KK9	858:76	alaleuka	dx	Lammas/ vuohi									X g	X g	X U
KK3	858:40	alaleuka	dx	Sika				X				X a	X g	X e	X C
KK5	858:56	alaleuka	dx	Sika				A		X	X	X b	X l	X e	X a
KK14	862:65	kallo	dx	Lammas/ vuohi								x	X	X	
KK13	862:42	kallo	dx	Lammas/ vuohi						x	x	x	X	X 1/2	
KK13	862:42	kallo	sin	Lammas/ vuohi								X	X	X	X
KK14	862:78	kallo	sin	Lammas/ vuohi						x	x	x	X	X	A C
KK14	862:76	kallo	dx	Sika					A	A	X	X	X	X	X V
KK13	862:42	kallo	dx	Sika						X	X				
KK14	862:77	kallo	dx	Sika	A	A	X V								
KK13	862:52	kallo	sin	Sika	xX	x	x	X E	A	A	X	X	X	X	X C
KK14	862:78	kallo	sin	Sika									X	X	X

Taulukko 4. Hammastiedot. x = maitohammas, X = pysyvä hammas, A = alveolari. Hampaiden kuluminen ja puhkeaminen Grantin (1982) mukaan (pienet kirjaimet). C = hampaan puhkeaminen alkanut, V= hammas näkyvillä mutta luun pinnan alapuolella, E= pukeamassa, ½ = puoliksi puhjennut U = puhjennut mutta ei kulunut. Dx = oikea, sin = vasen. I = etuhammas, C = kulmahammas, PM = etuposkihammas ja M = poskihammas.

nikamat ovat kerrostuneet paikalle, jossa kala syötiin.

Ikäjakautuma

Aineisto on liian pieni yksityiskohtaisen ikäjakautuman tutkimiseen. Hammastiedot on esitetty taulukossa 4. Molemmat naudan alaleuat, jotka voitiin jakaa ikäkategoriioihin ovat peräisin nuorista aikuisista eläimistä (A1, O'Connorin 2003 mukaan) ja löytyivät koekuopista 9 ja 13. Lampaiden tai vuohien alaleuat (koekuopista 9 ja 14) ovat peräisin nuorista (I ja SA 2) eläimistä. Sian alaleuat (koekuopista 3 ja 5) ovat peräisin nuoresta (SA1) ja nuoresta aikuisesta (A1) yksilöstä.

Säkäkorkeus ja mittatiedot

Yhteensä kuusi luuta oli riittävän ehjiä, jotta niistä saatiin mittatietoja (Taulukko 5). Neljästä lampaan luusta pystyttiin arvioimaan eläinten säkäkorkeus (54,9 – 57,7 cm). Lantioluun mediaalireunan paksuuden perusteella yksi lammas määritettiin uueksi (Vretemark 1997, Tourunen 2008).

Jäljet

Yhteensä 49:ssä luussa havaittiin leikkausjälkiä. Jäljet ovat peräisin ruhojen nylkemisestä (esim. poikittaiset viiltojäljet lampaan kämmenluun yläosassa TYA 862:17), sarvien irrottamisesta (sarvi leikattu irti lampaan kallosta TYA 862:81), paloittelusta (esim. sian axis, josta dens leikattu irti todennäköisesti pään irrottamisen yhteydessä

TYA 862:77) ja lihojen irrottamisesta (esim. viiltojäljet pienen ungulaatin kylkiluussa TYA 862:55). Eräissä luissa näkyy merkkejä ruhon halkaisemisesta pitkittäissuunnassa (esim. sian kallo TYA 862:52, suuren ungulaatin rintanikamat TYA 862:55 ja TYA 862:77).

Luissa havaittiin myös merkkejä koirien ja jyrsijöiden läsnäolosta. Kahdeksassa luussa havaittiin jyrsintäjälkiä, komessa petoeläimen, todennäköisesti koiran hampaan jälkiä. Yhtä lukuun ottamatta kaikki jyrsityt luut ovat peräisin koekuopasta 3 (yksi koekuopasta 12). Pureksitut luut ovat koekuopista 3, 12 ja 14.

Aineiston säilyvyys ja kerrostumishistoria

Aineiston säilymisaste vaihteli suuresti jopa saman koekuopan sisällä. Esimerkiksi koekuoppa 14 :sta (TYA 862:81 ja 69) löytyi sekä pinnaltaan hyvin kuluneita luuta että hyvin säilyneitä luuta. Kaivausten koeluonne estää tarkemman kontekstitarkastelun kuluneiden luiden jakaumasta. Koekuopat 3 ja 9 sisältävät myös runsaasti kulunutta aineistoa. Toisaalta, kalan luiden ja suomujen löytyminen koekuopista 13 ja 14 viittaa siihen, että osassa kerroksia luiden säilymisolosuhteet ovat olleet hyvät.

Luuaineiston kerrostumishistoriaa voidaan tutkia epifyysi-metafyysi-parien esiintymisen avulla. Epifyysit ovat luiden päiden osia, jotka ovat nuorilla eläimillä irrallisia, kiinni vain pehmytkudosten avulla ja jotka kasvavat kiinni luun varteen eläimen

Koe-kuoppa	Konteksti	luutyyppe	puoli	laji	GL	GLI	Glm	Bp	Bd	DD	SD	med reuna	Sk(cm)
KK3	858:34	talus	dx	Lammas		25	24,5		15,5				56,7
KK3	858:36	lantio	dx	Lammas								3,5	
KK13	862:55	calcaneus	si	Nauta	110								
KK13	862:55	mc	dx	Lammas	118			19,5	22,5	8	11		57,7
KK13	862:55	mt	dx	Lammas	121			18,5	21	8	10		54,9
KK14	862:69	mt	si	Lammas	121			18	21	8	9		54,9

Taulukko 5. Mittatiedot (mm), säkäkorkeus (sk) (cm). Mitat Von den Drieschin (1976) ja Vretemarkin (1997) mukaan.

aikuistuesssa. Maassa pehmytkudosten maatuessa nämä osat irtoavat toisistaan. Mikäli kyseiset luut löytyvät edelleen yhdessä, on todennäköistä, että ne ovat primäärikontekstissaan ja että niitä ei ole häiritty kerrostumisen jälkeen. Epifyysi-metafyysi pareja löytyi tästä aineistosta koekuopista 12, 13 ja 14. Lisäksi koekuopasta 13 löytyi puolikas sian kallo (TYA 862:52), jonka saumat olivat avonaiset ja joka on todennäköisesti primäärikontekstissaan.

Koekuopat

Koekuoppien 3, 13 ja 14 (NISP yli 100) materiaalia tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin. Kaikissa koekuopissa kolmen yleisimmän eläimen – naudat, lampaan (tai vuohen) ja sian järjestys on sama vaikka prosentiosuuksissa onkin vaihtelua. Näin pienestä aineistosta on mahdotonta sanoa, onko vaihtelussa kyse vain sattumasta. Kaikissa kolmessa koekuopassa on sekä teuras- että ruokajätettä. Koekuopassa 3 vaikuttaisi olevan erityisen runsaasti pienten ungulaattien kylkiluita ja nikamia, mikä saattaisi viitata runsaaseen ruokajätteen osuuteen, mutta aineiston koko ei mahdollista tarkempien johtopäätösten tekemistä.

Johtopäätökset

Löydetyt aineiston laji- ja anatominen jakauma noudattaa pääpiirteittäin aikaisemmin Varsinais-Suomesta tehtyjen analyysien tuloksia (Tourunen 2008, Tourunen painossa). Nauta on yleisin eläin, lammas / vuohi lajipari seuraavaksi yleisin. Riistaa ja kalaa on hyödynnetty jonkin verran, joskin kalan osuus ruokavaliosta saattaa olla suurempi

kuin nyt seulomatta talteenotettu aineisto antaa ymmärtää. Koska aineisto sisältää kotieläinten kaikkia ruhon osia, on todennäköistä että eläimet on teurastettu saarella – joko kasvatettu paikallisesti tai tuotu saareen elävinä. Laajempi aineisto saattaisi mahdollistaa asian tarkemman tutkimisen ikä- ja sukupuolijakauman perusteella. Nyt analysoidussa aineistossa esiintyy sekä aikuisia että nuoria eläimiä, mutta ei sisältänyt yhtään todella iäkkäiden eläinten leukaluita, jotka olisi teurastettu vasta pitkän maidon- tai villantuotanto uran päätteeksi. Esimerkiksi Turun uuden ajan aineistossa suurin osa aineiston naudat alaleuoista on peräisin iäkkäiltä eläimiltä (Tourunen 2008). Seilin luissa on leikkausjälkiä, jotka kertovat nahan, sarvien ja lihan hyödyntämisestä ja ruhojen pilkkomisesta ruoan laittoon varten. Lampaiden säkäkorkeus aineistossa vastaa hyvin Turun kaupungin lampaiden keskimääräisiä säkäkorkeuksia uudella ajalla (Tourunen 2008).

Eri koekuoppien välillä oli havaittavissa eroja lähinnä aineiston runsauden suhteen mutta eroja oli myös säilyvyydessä sekä jyrksintäjäljissä. Koekuopan 3 jyrksintäjäljet viittaavat siihen, että aineisto on kerrostunut paikkaan, jossa jyrksintäjäljillä on ollut rauhalliset olosuhteet ja mahdollisuus päästä helposti käsiksi luihin. Materiaalista löytyneet epi-metafyysiparit kertovat, että ainakin osa aineistosta kuopissa 12, 13 ja 14 on todennäköisesti primäärissä kontekstissaan eikä kulkeutunut paikalle esimerkiksi täyttömaan mukana.

Lähteet

- Boessneck, J. 1969. Osteological differences between sheep (*Ovis aries* Linne) and goat (*Capra hircus* Linne). Brothwell, D.R. & Higgs, E. (eds.). *Science in Archaeology*, 2nd ed.: 331-358.
- Driesch, A. von den 1976. A Guide to Measurements of Animal Bones from Archaeological Sites.
- Peabody Museum of Archaeology and Ethnology. Harvard University.
- Grant, A. 1982. The use of tooth wear as a guide to the age of domestic ungulates. In: Wilson, B., Grigson, C. & Payne, S. (eds.). Ageing and Sexing Animal Bones from Archaeological Sites. *BAR British Series* 109: 91-108.
- O'Connor, T. P. 2003. The Analysis of Urban Animal Bone Assemblages: A Handbook for Archaeologist. *The Archaeology of York. Principles and Methods* 19/2.
- Payne, S. 1985. Morphological distinctions between the mandibular teeth of young sheep, *Ovis*, and goats, *Capra*. *Journal of Archaeological Science* 12: 139-147.
- Prummel, W. & Frisch, H-J. 1986. A guide for the distinction of species, sex and body size in bones of sheep and goat. *Journal of Archaeological Science* 13: 567-577.
- Teichert, M. 1975. Osteometrische Untersuchungen zur Berechnung der Widerristhöhe bei Schafen. Clason, A.T (ed.): *Archaeozoological studies*: 51-69.
- Tourunen, A. painossa. Nunnien ruokalautaselta – Naantalin luostarin eläinluuaineisto Uotila, Kari Naantalin luostarin arkea / Vardag i Nådendals kloster.
- Tourunen, A. 2008: Animals in an Urban Context - A Zooarchaeological study of the Medieval and Post-Medieval town of Turku. *Annales Universitatis Turkuensis Ser B, Humaniora* 308. <https://oa.doria.fi/handle/10024/36630>.

Käytetty termistö

Bos	nauta	sternum	rintalasta
Sus	sika	scapula	lapaluu
Ovis	lammas	humerus	olkaluu
Capra	vuohi	radius	värttinäluu
Lepus	jänis	ulna	kyynärilu
Suuri ungulaatti	nauta, hevonen, hirvi tai metsäpeura	carpi	ranneluut
Pieni ungulaatti	lammas, vuohi, sika tai metsäkauris	metacarpus (I-V)	kämmenluu
Aves	lintu	phalanges (1-3)	sormiluut
Pisces	kala	os coxae	lantioluu
cranium	kallo	acetabulum	lantioluun nivelkuoppa eli lonkkamalja
mandibula	alaleuka	femur	reisiluu
I	etuhammas	patella	polvilumpio
Pm	etuposkihammas	tibia	sääriluu
M	poskihammas	fibula	pohjeluu
os hyoideum	kieliluu	calcaneus	kantaluu
vertebra cervicale	niskanikama	talus	telaluu
vertebra thoracica	rintanikama	tarsi	nilkan luut
vertebra lumbale	lannenikama	metatarsus (I-V)	jalkapöydän luut
sacrum	ristiluu	ossa sesamoidea	seesamiluu (pieni nivelkohdassa esiintyvä luu)
vertebra caudale	häntänikama		
costa	kylkiluu		

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali-tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragmentteja	sairaudet	jäljet	Kokonainen	Lisätietoja	Sukupuoli
KK10	TYA 858:84	3132	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	3					
KK10	TYA 858:84	3130	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK10	TYA 858:84	3131	vert_caud		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1				Hyvin kulunut	
KK12	TYA 862:11	3133	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK12	TYA 862:12	3135	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	10					
KK12	TYA 862:13	3136	dentes		em	Bos	U	em	1			X		
KK12	TYA 862:14	3138	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	2					
KK12	TYA 862:14	3137	Mp		em	Bos	U	em	1					
KK12	TYA 862:15	3139	Mp		em	Bos	U	em	1					
KK12	TYA 862:16	3140	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1		Molemmat costariukset leikattu	X	Epi-meta, molemmat epi on	
KK12	TYA 862:17	3141	Mc		dx	Ovis	U	em	1		-Jyrsky, poikittaiset viitojäljet prox.diaf			
KK12	TYA 862:17	3144	ossa longa		em	Pieni eläin	U	em	1					
KK12	TYA 862:17	3143	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK12	TYA 862:17	3142	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1		Purtu			
KK12	TYA 862:18	3145	dentes		em	Bos	U	em	1			X		
KK12	TYA 862:18	3146	dentes		em	Ovis/Capra	U	em	1			X		
KK12	TYA 862:19	3148	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	34					
KK12	TYA 862:19	3149	carpi		si	Bos	U	em	1			X		
KK12	TYA 862:19	3150	os sesamoideum		em	Bos	U	em	1			X		
KK12	TYA 862:19	3155	kallo		ep	Ovis	U	em	1					na
KK12	TYA 862:19	3154	femur		si	Ovis/Capra	O	juv	1				Dist epi ilman patelellarista ja pieni pala diafyysia - epi-meta pari	
KK12	TYA 862:19	3161	alaleuka		dx	Perca f	U	em	1					na
KK12	TYA 862:19	3160	ossa longa		em	Pieni eläin	U	em	1					
KK12	TYA 862:19	3158	vertebra		ep	Pieni ungulaatti	O	juv	1				Irtoepi (sus?)	
KK12	TYA 862:19	3156	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK12	TYA 862:19	3159	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK12	TYA 862:19	3157	vert_jumb		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1		Leikattu		Costarius	
KK12	TYA 862:19	3162	ei määritelty		em	Pisces	U	em	3					
KK12	TYA 862:19	3151	vertebra		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1				Irtoepi, kahdessa osassa	
KK12	TYA 862:19	3152	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1		Caputin pää leikattu irti			
KK12	TYA 862:19	3153	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	3					
KK12	TYA 862:20	3163	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	2					
KK12	TYA 862:20	3165	lapaluu		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:41	3166	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK13	TYA 862:42	3168	kallo		si	Ovis/Capra	U	em	1					na
KK13	TYA 862:42	3169	kallo		dx	Ovis/Capra	U	em	1					na
KK13	TYA 862:42	3167	kallo		dx	Sus	U	em	1					na

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali-tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragmentteja	sairaudet	jäljet	Kokonainen	Lisätietoja	Sukupuoli
KK13	TYA 862:43	3173	dentes		em	<ei lajia>	U	em	1				frag	
KK13	TYA 862:43	3170	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	7				Lisäksi yksi kalan suomu, c.f. perca f	
KK13	TYA 862:43	3171	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:43	3172	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:44	3174	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:45	3175	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1				Lisäksi 11 kalan suomua, todennäköisesti perca f.	
KK13	TYA 862:45	3176	Operculare		em	Perca f	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:45	3177	ei määritelty		em	Pisces	U	em	1					
KK13	TYA 862:46	3178	vert_lumb		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1		Leikattu vinosi corpuksen halki		Yrösa. kahdessa osassa, epi-meta	
KK13	TYA 862:47	3179	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1				Lisäksi 5 kalan suomua, todennäköisesti perca f	
KK13	TYA 862:47	3181	Articulare		dx	Esox I	U	em	1				Frag	
KK13	TYA 862:48	3182	dentes		em	Bos	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:48	3183	dentes		em	Ovis/Capra	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:48	3184	dentes		em	Sus	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:49	3185	alaleuka		si	Bos	U	em	1					na
KK13	TYA 862:50	3188	costa		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK13	TYA 862:50	3199	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1				naudan kieliluun osa?	
KK13	TYA 862:50	3186	tibia		si	Bos	O	juv	1				Puolet metasta poissa, moderni murtuma	
KK13	TYA 862:50	3191	ei määritelty		em	Pisces	U	em	1					
KK13	TYA 862:50	3190	Mp		em	Sus	U	em	1				diaf frag	
KK13	TYA 862:50	3192	humerus		em	Suuri ungulaatti	U	em	1				Dist throchlea frag	
KK13	TYA 862:50	3187	lapaluu		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:51	3193	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1				Lisäksi yksi suomu, ei perca f	
KK13	TYA 862:51	3195	Cleithrum		em	Esox I	U	em	1				Frag	
KK13	TYA 862:51	3194	Preoperculare		em	Perca f	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:51	3196	vert_lumb		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1				koko corpus, hieman kullunut	
KK13	TYA 862:51	3197	vert_lumb		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1				kuuluneen edelliseen corpukseen, mutta pinnat kuluneet, ei sovi aivan yhteen	
KK13	TYA 862:52	3198	kallo		si	Sus	U	em	1		Leikattu keskeistä		Lähes koko puolikas kallo osina, sutuurit auki	m
KK13	TYA 862:53	3200	femur		si	Bos	F	ad	1		Condyylit leikattu		Patellaris, ei condyylejä	
KK13	TYA 862:53	3199	humerus		em	Suuri ungulaatti	U	em	1				pala dist diafyyisiä	
KK13	TYA 862:54	3201	dentes		em	Bos	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:54	3202	dentes		em	Bos	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:54	3204	dentes		em	Ovis/Capra	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:54	3203	dentes		em	Sus	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:55	3267	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	24					

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali- tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragment- teja	sairaudet	jalljet	Koko- nainen	Lisätietoja	Suku- puoli
KK13	TYA 862:55	3266	kallo		em	<ei lajia>	U	em	4					na
KK13	TYA 862:55	3217	fibula		em	Aves	U	em	1					
KK13	TYA 862:55	3216	ossa longa		em	Aves	U	em	1					
KK13	TYA 862:55	3218	vertebra		ep	Aves	U	em	3			X		
KK13	TYA 862:55	3227	calcaneus		si	Bos	F	ad	1			X		
KK13	TYA 862:55	3219	humerus		dx	Bos	F	ad	1		Leikattu throclean halki		Throchlean yläosa poissa	
KK13	TYA 862:55	3220	humerus		dx	Bos	F	ad	1				Lateraali puoli 50%	
KK13	TYA 862:55	3229	Ph 1		em	Bos	F	ad	2			X		
KK13	TYA 862:55	3232	lanio		dx	Bos	O	juv	1					na
KK13	TYA 862:55	3230	Ph 2		em	Bos	O	juv	1					
KK13	TYA 862:55	3221	tibia		si	Bos	O	juv	1					
KK13	TYA 862:55	3222	tibia		si	Bos	O	juv	1					
KK13	TYA 862:55	3223	tibia		si	Bos	O	juv	1					
KK13	TYA 862:55	3228	calcaneus		dx	Bos	U	em	1		Leikattu nivelpintojen läpi			
KK13	TYA 862:55	3264	kallo		dx	Bos	U	em	1					na
KK13	TYA 862:55	3226	Mc		si	Bos	U	em	1				Prox epi frag	
KK13	TYA 862:55	3231	tarsi		dx	Bos	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:55	3225	tibia		si	Bos	U	em	1				Distyysi frag	
KK13	TYA 862:55	3212	alateuka		dx	Esox I	U	em	1					na
KK13	TYA 862:55	3209	Articulare		em	Esox I	U	em	1				dx frag	
KK13	TYA 862:55	3208	Cleithrum		em	Esox I	U	em	1				Frag	
KK13	TYA 862:55	3213	alateuka		dx	Gadus morhua	U	em	4				Kaikki pienikokoisia, mahdollisesti paikallisia	na
KK13	TYA 862:55	3239	Mc		dx	Ovis	F	ad	1					
KK13	TYA 862:55	3240	Mt		dx	Ovis	F	ad	1					
KK13	TYA 862:55	3241	humerus		si	Ovis	O	juv	1				Kandessa osassa	
KK13	TYA 862:55	3243	Ph 2		em	Ovis/Capra	F	ad	1			X		
KK13	TYA 862:55	3244	carpi		dx	Ovis/Capra	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:55	3245	carpi		si	Ovis/Capra	U	em	1			X		
KK13	TYA 862:55	3242	costa		em	Ovis/Capra	U	em	1		Leikattu			
KK13	TYA 862:55	3207	Articulare		em	Perca f	U	em	3			X	3 dx	
KK13	TYA 862:55	3214	Ceratohyale		em	Perca f	U	em	2			X		
KK13	TYA 862:55	3211	Cleithrum		em	Perca f	U	em	1			X	sin	
KK13	TYA 862:55	3206	Operculare		em	Perca f	U	em	4			X	1 sin, 3 dx	
KK13	TYA 862:55	3205	Preoperculare		em	Perca f	U	em	2			X		
KK13	TYA 862:55	3237	vert_sacr		ep	Pieni ungulaatti	O	juv	1		leikattu		Puolikas corpusa	
KK13	TYA 862:55	3234	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1		leikattu			
KK13	TYA 862:55	3233	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	3		Yksi viltetty			

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali- tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragment- teja	sairaudet	jalket	Koko- nainen	Lisätietoja	Suku- puoli
KK13	TYA 862:55	3238	sternum		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:55	3236	vert_lumb		ep	Pieni ungulaatti	U	em	2				Toinen costarius	
KK13	TYA 862:55	3235	vert_thor		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:55	3215	ei määritelty		em	Pisces	U	em	15				Lisäksi kalan suumuja 6 kpl, todennäköisesti perca f	
KK13	TYA 862:55	3246	atlas		ep	Sus	O	juv	1				Oikea puoli, corpus O	
KK13	TYA 862:55	3248	Mp		em	Sus	O	juv	1					
KK13	TYA 862:55	3249	kallo	si	si	Sus	U	em	1				condyl ja jugulare	na
KK13	TYA 862:55	3250	kallo	dx	dx	Sus	U	em	1				frontale kahdessa osassa, sutuurit auki	na
KK13	TYA 862:55	3247	lantio	si	si	Sus	U	em	1					na
KK13	TYA 862:55	3251	vert_cerv		ep	Suuri ungulaatti	F	ad	1		Leikattu sekä poikittain ja pitkittäin corpuksen läpi		Lähes koko corpus	
KK13	TYA 862:55	3253	vert_lumb		ep	Suuri ungulaatti	F	ad	1	Alaepi levinnyt ja eburnaatiomia	Leikattu poikittain ja pitkittäin ihan corpuksen reunasta		Alaepi	
KK13	TYA 862:55	3252	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1		Leikattu pitkittäin halki		Oikea puoli	
KK13	TYA 862:55	3255	vertebra		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1					
KK13	TYA 862:55	3258	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	4		leikattu			
KK13	TYA 862:55	3256	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:55	3257	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	3					
KK13	TYA 862:55	3259	femur		em	Suuri ungulaatti	U	em	1				Prox diaf frag	
KK13	TYA 862:55	3263	lapaluu		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:55	3262	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	3					
KK13	TYA 862:55	3260	ulna		em	Suuri ungulaatti	U	em	1				diaf frag	
KK13	TYA 862:55	3254	vert_lumb		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:56	3268	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	2					
KK13	TYA 862:56	3269	ulna		em	Bos	U	em	1				Prox epi frag	
KK13	TYA 862:56	3270	lapaluu		em	Ovis/Capra	U	em	1		Leikattu		Spinan pää	
KK13	TYA 862:56	3271	vert_cerv		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK13	TYA 862:56	3272	ei määritelty		em	Pisces	U	em	1				Esox I cleithrum?	
KK14	TYA 862:63	3274	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK14	TYA 862:64	3273	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:65	3275	kallo		dx	Ovis/Capra	U	em	1			X	lähes juuriin asti kulunut	na
KK14	TYA 862:65	3276	dentas		em	Sus	U	em	1					
KK14	TYA 862:66	3277	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK14	TYA 862:66	3278	kallo		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK14	TYA 862:66	3281	ulna	si	si	Bos	U	em	1				facies articularesin alaosa	
KK14	TYA 862:66	3287	femur		em	Ovis/Capra	O	juv	1				Ifto caput	
KK14	TYA 862:66	3285	vert_cerv		ep	Ovis/Capra	O	juv	1			X		

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyppi	Ali-tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragmentteja	sairaudet	jalket	Kokonainen	Lisätietoja	Sukupuoli
KK14	TYA 862:66	3288	costa		em	Ovis/Capra	U	em	1					
KK14	TYA 862:66	3286	kallo		dx	Ovis/Capra	U	em	1				fossa mand	na
KK14	TYA 862:66	3279	Preoperculare		em	Perca f	U	em	1					
KK14	TYA 862:66	3290	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:66	3289	vert_thor		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:66	3280	ei määritelty		em	Pisces	U	em	2				Lisäksi 5 suomua (perca)	
KK14	TYA 862:66	3283	alaleuka		si	Sus	U	em	1					na
KK14	TYA 862:66	3282	kallo		em	Sus	U	em	2				Frag	na
KK14	TYA 862:66	3292	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1		Leikattu ja purtu			
KK14	TYA 862:66	3291	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	2					
KK14	TYA 862:66	3293	vertebra		ep	Suuri ungulaatti	U	em	2					
KK14	TYA 862:67	3294	dentis		em	Pieni ungulaatti	U	em	1			X		
KK14	TYA 862:68	3299	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	4					
KK14	TYA 862:68	3303	kallo		dx	Bos	U	em	1				Takaosa 40%	na
KK14	TYA 862:68	3301	Mp		em	Ovis/Capra	U	em	1				Pala prox epiä	
KK14	TYA 862:68	3302	lapaluu		em	Pieni ungulaatti	U	em	1				Kahdessa osassa	
KK14	TYA 862:68	3306	kallo		dx	Sus	U	em	1				Fossa mand	na
KK14	TYA 862:68	3304	vertebra		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1				Irtoepi	
KK14	TYA 862:68	3305	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1				Kahdessa osassa	
KK14	TYA 862:69	3422	costa		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK14	TYA 862:69	3307	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	34					
KK14	TYA 862:69	3421	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	10					
KK14	TYA 862:69	3320	kallo		em	<ei lajia>	U	em	5					na
KK14	TYA 862:69	3313	humerus		si	Bos	F	ad	1		Leikattu throchlean läpi		Lateral 70%	
KK14	TYA 862:69	3423	ulna		dx	Bos	F	ad	1		Leikattu			
KK14	TYA 862:69	3315	kallo		si	Bos	U	em	1		Leikattu		Etuosa 60%	na
KK14	TYA 862:69	3314	kallo		dx	Bos	U	em	1		Leikattu		condyl ja jugulare	na
KK14	TYA 862:69	3317	Ph 3		em	Bos	U	em	1			X		
KK14	TYA 862:69	3316	tarsi		em	Bos	U	em	1			X	Kulunut	
KK14	TYA 862:69	3321	Articulare		si	Esox I	U	em	1					
KK14	TYA 862:69	3430	Mt		si	Ovis	F	ad	1					
KK14	TYA 862:69	3308	axis		ep	Ovis/Capra	O	juv	1				Olkea puolikas	
KK14	TYA 862:69	3309	talus		dx	Ovis/Capra	U	em	1				Kokonainen muuttu risa	
KK14	TYA 862:69	3428	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2		Toinen leikattu			
KK14	TYA 862:69	3429	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:69	3311	vertebra		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1				Irtoepi	
KK14	TYA 862:69	3312	vertebra		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:69	3322	ei määritelty		em	Pisces	U	em	11				Lisäksi yksi suomu (perca)	

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyppi	Ali-tyyppi	puoli	laji	epfyysi	ikä	fragmentteja	sairaudet	jäljet	Kokonainen	Lisätietoja	Sukupuoli
KK14	TYA 862:69	3431	lapaluu		dx	Sus	F	ad	1				Kahdessa osassa	
KK14	TYA 862:69	3433	Mc	II	si	Sus	O	juv	1					
KK14	TYA 862:69	3310	Ph 2		em	Sus	O	juv	1					
KK14	TYA 862:69	3432	alaleuka		dx	Sus	U	em	1				Pala hampaiden yläpuolelta	na
KK14	TYA 862:69	3318	vert_sacr		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1		Leikattu corpuksen läpi		Eka nikama oikea puoli	
KK14	TYA 862:69	3427	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1		Leikattu			
KK14	TYA 862:69	3426	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	2					
KK14	TYA 862:69	3425	lapaluu		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:69	3424	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:69	3319	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:70	3296	dentes		em	Bos	U	em	1					
KK14	TYA 862:70	3297	dentes		em	Bos	U	em	1					
KK14	TYA 862:70	3298	dentes		em	Ovis/Capra	U	em	1					X
KK14	TYA 862:70	3295	dentes		em	Sus	U	em	1					X
KK14	TYA 862:71	3323	alaleuka		si	Ovis	U	em	1					
KK14	TYA 862:72	3325	dentes		em	Bos	U	em	1					X
KK14	TYA 862:72	3324	dentes		em	Ovis/Capra	U	em	1					X
KK14	TYA 862:73	3326	ei_määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK14	TYA 862:73	3327	kallo		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK14	TYA 862:73	3328	kallo		dx	Ovis	U	em	1		Leikattu pitkittäin kallon halki		nupo, kallon puolikas	na
KK14	TYA 862:74	3329	ei_määritelty		em	<ei lajia>	U	em	11					
KK14	TYA 862:74	3334	kallo		em	<ei lajia>	U	em	2					
KK14	TYA 862:74	3330	Ph 2		em	Bos	F	ad	2					X
KK14	TYA 862:74	3340	alaleuka		dx	Esox I	U	em	1					
KK14	TYA 862:74	3339	Premaxilla		si	Gadus morhua	U	em	1					
KK14	TYA 862:74	3332	kallo		dx	Ovis	U	em	1					
KK14	TYA 862:74	3333	alaleuka		em	Ovis/Capra	U	em	1				Pienen sarven tynkä, frontale	na
KK14	TYA 862:74	3335	carpi		si	Ovis/Capra	U	em	1					X
KK14	TYA 862:74	3341	supracleithrale		em	percidae	U	em	1					
KK14	TYA 862:74	3338	vert_cerv		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:74	3342	ei_määritelty		em	Pisces	U	em	1				Cleithrum? lisäksi neijä suomua (perca)	
KK14	TYA 862:74	3331	vert_lumb		ep	Sus	O	juv	1				Yläosa	
KK14	TYA 862:74	3336	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	2					
KK14	TYA 862:74	3337	vertebra		ep	Suuri ungulaatti	U	em	2				Toinen irtoepi	
KK14	TYA 862:75	3343	dentes		si	Homo sapiens	U	em	1					X
KK14	TYA 862:76	3344	kallo		dx	Sus	U	em	1					
KK14	TYA 862:77	3345	ei_määritelty		em	<ei lajia>	U	em	14					
KK14	TYA 862:77	3366	Coracoideum		dx	Aves	U	em	1				Dist osa ei kana	

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali-tyyppi	puoli	laji	epfyysi	ikä	fragmentteja	sairaudet	jalljet	Kokonaisten	Lisätietoja	Sukupuoli
KK14	TYA 862:77	3350	radius		dx	Bos	O	juv	1					
KK14	TYA 862:77	3353	carpi		si	Bos	U	em	1			X		
KK14	TYA 862:77	3355	lanlio		dx	Lepus	U	em	1					na
KK14	TYA 862:77	3360	humerus		si	Ovis	F	ad	1					
KK14	TYA 862:77	3359	lapaluu		dx	Ovis/Capra	F	ad	1				Kahdessa osassa	
KK14	TYA 862:77	3361	kallo		em	Ovis/Capra	U	em	1					na
KK14	TYA 862:77	3362	vert_cerv		ep	Ovis/Capra	U	em	1					
KK14	TYA 862:77	3363	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2					
KK14	TYA 862:77	3364	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:77	3367	ei määritelty		em	Pisces	U	em	1					
KK14	TYA 862:77	3357	axis		ep	Sus	O	juv	1		Dens leikattu irti		Dens puuttuu	
KK14	TYA 862:77	3358	femur		em	Sus	O	juv	1		Purtu		Irtocaput	
KK14	TYA 862:77	3355	kallo		dx	Sus	U	em	1					na
KK14	TYA 862:77	3356	kallo		dx	Sus	U	em	1				Condyl ja jugulare	na
KK14	TYA 862:77	3354	lanlio		si	Sus	U	em	1					na
KK14	TYA 862:77	3349	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1		Leikattu pitkittäin		Oikea puoli	
KK14	TYA 862:77	3352	alaleuka		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					na
KK14	TYA 862:77	3348	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1		Leikattu			
KK14	TYA 862:77	3347	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:77	3346	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:77	3351	vert_cerv		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:78	3368	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	4					
KK14	TYA 862:78	3369	denties		em	Ovis/Capra	U	em	1			X		
KK14	TYA 862:78	3370	kallo		si	Ovis/Capra	U	em	1					na
KK14	TYA 862:78	3371	kallo		si	Sus	U	em	1					na
KK14	TYA 862:79	3372	kallo		si	Ovis	U	em	1				Naaras tai nuori uros	na
KK14	TYA 862:80	3373	radius		si	Bos	O	em	1				Epi-meta	
KK14	TYA 862:81	3389	costa		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK14	TYA 862:81	3374	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	14					
KK14	TYA 862:81	3375	kallo		em	<ei lajia>	U	em	3		Yksi leikattu			na
KK14	TYA 862:81	3407	Ph		em	Aves	U	em	1				Siivestä	
KK14	TYA 862:81	3383	tibia		dx	Bos	F	ad	1				Lateral 30% prox epi	
KK14	TYA 862:81	3382	femur		dx	Bos	O	juv	1				Prox meta 40%	
KK14	TYA 862:81	3386	femur		em	Bos	O	juv	1				Irtocaput, kulunut	
KK14	TYA 862:81	3381	alaleuka		si	Bos	U	em	1					na
KK14	TYA 862:81	3387	femur		em	Bos	U	em	1				Pala dist condyylia	
KK14	TYA 862:81	3388	kallo		si	Bos	U	em	1				Condyl ja jugulare	na
KK14	TYA 862:81	3384	Ph 3		em	Bos	U	em	1			X		

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali-tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragmentteja	sairaudet	jäljet	Kokonainen	Lisätietoja	Sukupuoli
KK14	TYA 862:81	3398	kallo		dx	Ovis	U	em	1		Sarvi leikattu		Cornu leikattu irti, fossa mand	na
KK14	TYA 862:81	3404	Ph 1		em	Ovis/Capra	F	ad	1			X		
KK14	TYA 862:81	3403	vert_lumb		ep	Ovis/Capra	F	ad	1			X		
KK14	TYA 862:81	3402	tibia		si	Ovis/Capra	O	juv	1					
KK14	TYA 862:81	3399	kallo		dx	Ovis/Capra	U	em	1				Kokonainen	na
KK14	TYA 862:81	3400	kallo		dx	Ovis/Capra	U	em	1				Silmäkulma	na
KK14	TYA 862:81	3401	lapaluu		dx	Ovis/Capra	U	em	1					
KK14	TYA 862:81	3393	vertebra		ep	Pieni ungulaatti	O	juv	1				Irtoepi	
KK14	TYA 862:81	3391	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2					
KK14	TYA 862:81	3392	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2					
KK14	TYA 862:81	3390	vert_thor		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:81	3406	ei määritelty		em	Pisces	U	em	2					
KK14	TYA 862:81	3397	femur		em	Sus	O	juv	1				Irtoaput	
KK14	TYA 862:81	3405	lantio		dx	Sus	O	juv	1				Ace O, keskenkasvuinen muttei aivan pieni	na
KK14	TYA 862:81	3395	Ph 1		em	Sus	O	juv	1					
KK14	TYA 862:81	3394	vert_cerv		ep	Sus	O	juv	1			X		
KK14	TYA 862:81	3396	Ph 3		em	Sus	U	em	1			X		
KK14	TYA 862:81	3377	vertebra		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1				Irtoepi	
KK14	TYA 862:81	3379	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	2					
KK14	TYA 862:81	3380	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:81	3376	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK14	TYA 862:81	3378	vert_lumb		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1				Costarius	
KK15	TYA 862:84	3408	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK15	TYA 862:85	3409	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK15	TYA 862:85	3411	vertebra		ep	Gadus morhua	U	em	1					
KK15	TYA 862:85	3410	vertebra		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK15	TYA 862:86	3412	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	10					
KK15	TYA 862:86	3414	ossa longa		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK15	TYA 862:86	3415	costa		em	Ovis/Capra	U	em	1					
KK15	TYA 862:86	3418	vertebra		ep	Pieni ungulaatti	O	juv	1				Corpus O, kaksi palaa corpusesta	
KK15	TYA 862:86	3419	vertebra		ep	Pieni ungulaatti	O	juv	1				Irtoepi	
KK15	TYA 862:86	3416	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	3					
KK15	TYA 862:86	3420	sternum		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1		Leikattu		Keskeltä leikattu, puolikas	
KK15	TYA 862:86	3417	vert_sacr		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1				Ala	
KK15	TYA 862:86	3413	kallo		em	Sus	U	em	1				Frag	na
KK2	TYA 858:10	2968	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	3					
KK2	TYA 858:10	2967	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali-tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragmentteja	sairaudet	jäljet	Kokonainen	Lisätietoja	Sukupuoli
KK2	TYA 858:3	2966	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	7					
KK2	TYA 858:3	2965	lantio		si	Ovis/Capra	U	em	1				Ischiin alaosa	na
KK2	TYA 858:3	2962	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	F	ad	1				vasen puolisko alaepi	
KK2	TYA 858:3	2964	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	2		Toinen leikattu			
KK2	TYA 858:3	2963	vertebra		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1		Leikattu		pala arcusta	
KK3	TYA 858:32	2969	dentes		em	Sus	U	em	1				m. todennäköisemmin yläleuka	
KK3	TYA 858:33	2971	Ph 2		em	Ovis	F	ad	1			X		
KK3	TYA 858:34	2993	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	6					
KK3	TYA 858:34	2992	ossa longa		em	<ei lajia>	U	em	3					
KK3	TYA 858:34	2983	calcaneus		dx	Bos	U	em	1					
KK3	TYA 858:34	2981	Ph 3		em	Bos	U	em	1			X	Todennäköisesti juveniili	
KK3	TYA 858:34	2982	ulna		dx	Bos	U	em	1				Todennäköisesti juveniili, facies articularis	
KK3	TYA 858:34	2973	calcaneus		dx	Ovis	F	ad	1			X	Tuber hieman rikki	
KK3	TYA 858:34	2972	talus		dx	Ovis	U	em	1			X		
KK3	TYA 858:34	2974	humerus		si	Ovis/Capra	F	ad	1				Hyvin kulunut	
KK3	TYA 858:34	2978	lapaluu		dx	Ovis/Capra	F	ad	1				Cavitaksen alaosa puuttuu	
KK3	TYA 858:34	2975	radius		dx	Ovis/Capra	F	ad	1				Kulunut	
KK3	TYA 858:34	2976	radius		dx	Ovis/Capra	O	juv	1				Kahdessa osassa	
KK3	TYA 858:34	2979	kallo		si	Ovis/Capra	U	em	1				costarius	na
KK3	TYA 858:34	2990	vert_lumb		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1				kulunut	
KK3	TYA 858:34	2991	vertebra		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1				kulunut	
KK3	TYA 858:34	2980	Mp		em	Sus	O	juv	1					
KK3	TYA 858:34	2987	femur		em	Suuri ungulaatti	O	juv	1			X	Hyvin kulunut irtocaput	
KK3	TYA 858:34	2988	atlas		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1				Kulunut pala, vasen puoli 20%	
KK3	TYA 858:34	2989	lapaluu		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:34	2984	vert_cerv		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1				yläepi mutta kulunut	
KK3	TYA 858:34	2985	vert_cerv		ep	Suuri ungulaatti	U	em	2					
KK3	TYA 858:34	2986	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:35	3007	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	38					
KK3	TYA 858:35	3006	kallo		em	<ei lajia>	U	em	2					na
KK3	TYA 858:35	3005	ossa longa		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK3	TYA 858:35	3004	vertebra		ep	Aves	U	em	1				Frag	
KK3	TYA 858:35	2994	Ph 1		ep	Ovis/Capra	F	ad	1		Jyrsitty	X	Kokonainen mutta jyrsitty	
KK3	TYA 858:35	2995	Ph 2		ep	Ovis/Capra	F	ad	1		Jyrsitty	X		
KK3	TYA 858:35	2996	dentes		em	Ovis/Capra	U	em	1					
KK3	TYA 858:35	2998	ulna		em	Ovis/Capra	U	em	1					
KK3	TYA 858:35	3000	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2					

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali-tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragmentteja	sairaudet	jalljet	Kokonaisten	Lisätietoja	Sukupuoli
KK3	TYA 858:35	3001	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	5					
KK3	TYA 858:35	3003	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	3					
KK3	TYA 858:35	2999	vert_thor		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:35	3002	vertebra		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:35	2997	tarsi		si	Sus	U	em	1			X		
KK3	TYA 858:36	3033	ei määrätty		em	<ei lajia>	U	em	3					
KK3	TYA 858:36	3034	ei määrätty		em	<ei lajia>	U	em	6					
KK3	TYA 858:36	3030	ulna		em	Anser sp	U	em	1				Hanhi	
KK3	TYA 858:36	3031	costa		em	Aves	U	em	1					
KK3	TYA 858:36	3032	tibia		em	Aves	U	em	1		Jyrsitty		Juvenili?	
KK3	TYA 858:36	3028	kallo		em	Bos	U	em	1				Frag	na
KK3	TYA 858:36	3015	lantio		dx	Bos	U	em	1				juveniili, kulunut	na
KK3	TYA 858:36	3029	Quadratum		si	Esox I	U	em	1					
KK3	TYA 858:36	3012	lantio		dx	Ovis	U	em	1					na
KK3	TYA 858:36	3013	Mc		si	Ovis	U	em	1				Kulunut	
KK3	TYA 858:36	3014	radius		dx	Ovis/Capra	F	ad	1					
KK3	TYA 858:36	3023	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2		Leikattu			
KK3	TYA 858:36	3021	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2		Toinen jyrsky			
KK3	TYA 858:36	3022	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	13					
KK3	TYA 858:36	3024	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:36	3026	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2					
KK3	TYA 858:36	3025	vert_lumb		ep	Pieni ungulaatti	U	em	4				Costarius	
KK3	TYA 858:36	3008	Mt	IV	dx	Sus	O	juv	1					
KK3	TYA 858:36	3009	Mp		em	Sus	U	em	1		Jyrsitty			
KK3	TYA 858:36	3011	Mt	II	dx	Sus	U	em	1		Jyrsitty			
KK3	TYA 858:36	3010	Mt	V	dx	Sus	U	em	1					
KK3	TYA 858:36	3020	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1				Irtoepi	
KK3	TYA 858:36	3016	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1		Leikattu			
KK3	TYA 858:36	3017	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	2		Leikattu			
KK3	TYA 858:36	3018	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1		Leikattu			
KK3	TYA 858:36	3019	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1		Jyrsitty			
KK3	TYA 858:38	3048	ei määrätty		em	<ei lajia>	U	em	12					
KK3	TYA 858:38	3035	Mc		si	Bos	U	em	1					
KK3	TYA 858:38	3037	radius+ulna		dx	Ovis	F	ad	1					
KK3	TYA 858:38	3038	radius		si	Ovis/Capra	F	ad	1				Kulunut	
KK3	TYA 858:38	3045	dentes		em	Ovis/Capra	U	em	1					
KK3	TYA 858:38	3040	lapaluu		dx	Ovis/Capra	U	em	1					
KK3	TYA 858:38	3039	radius		em	Ovis/Capra	U	em	1				Hyvin kulunut	

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali- tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragment- teja	sairaudet	jalket	Koko- nainen	Lisätietoja	Suku- puoli
KK3	TYA 858:38	3043	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	5					
KK3	TYA 858:38	3044	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	4					
KK3	TYA 858:38	3042	vert_lumb		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1				Costarius	
KK3	TYA 858:38	3041	sternum		ep	Sus	U	em	1				kulunut	
KK3	TYA 858:38	3036	tibia		dx	Sus	U	em	1					
KK3	TYA 858:38	3047	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	2					
KK3	TYA 858:38	3046	kallo		em	Suuri ungulaatti	U	em	1				Puolikas dist epistä	na
KK3	TYA 858:39	3049	Mp		em	Bos	O	juv	1				Med prox epi 40%	
KK3	TYA 858:39	3050	tibia		dx	Bos	O	juv	1			X		
KK3	TYA 858:39	3051	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	O	juv	1					
KK3	TYA 858:40	3052	alaleuka		dx	Sus	U	em	1					na
KK3	TYA 858:41	3063	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	2					
KK3	TYA 858:41	3054	calcaneus		dx	Bos	O	juv	1					
KK3	TYA 858:41	3053	atlas		ep	Bos	U	em	1				Vasen puoli 50%	
KK3	TYA 858:41	3061	alaleuka		dx	Esox I	U	em	1					na
KK3	TYA 858:41	3055	Ph 3		em	Ovis	U	em	1			X		
KK3	TYA 858:41	3056	os hyoideum		em	Ovis/Capra	U	em	1			X		
KK3	TYA 858:41	3060	vert_thor		ep	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:41	3062	ei määritelty		em	Pisces	U	em	1					
KK3	TYA 858:41	3059	kallo		em	Sus	U	em	1				Proc jugularis	na
KK3	TYA 858:41	3058	humerus		em	Suuri ungulaatti	U	em	1				Diaf frag	
KK3	TYA 858:41	3057	vert_lumb		ep	Suuri ungulaatti	U	em	1				Costarius	
KK3	TYA 858:42	3076	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	10				Lähinnä irthilseillettä paloja	
KK3	TYA 858:42	3064	radius		dx	Bos	U	em	1				Hilseilee	
KK3	TYA 858:42	3069	Mc		em	Ovis	U	em	1				Pahasti hilseilevä	
KK3	TYA 858:42	3068	Mt		dx	Ovis	U	em	1				Kulunut	
KK3	TYA 858:42	3074	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:42	3075	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2					
KK3	TYA 858:42	3077	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1				Ensimmäinen tai toinen	
KK3	TYA 858:42	3073	ossa longa		em	Pieni ungulaatti	U	em	1				Kulunut	
KK3	TYA 858:42	3065	alaleuka		dx	Sus	U	em	1					na
KK3	TYA 858:42	3066	kallo		dx	Sus	U	em	1					na
KK3	TYA 858:42	3067	ulna		si	Sus	U	em	1				Pureksittu?	
KK3	TYA 858:42	3072	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1				Hyvin kulunut	
KK3	TYA 858:42	3070	humerus		em	Suuri ungulaatti	U	em	1				Dist condyl frag	
KK3	TYA 858:42	3071	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:43	3080	kallo		si	Bos	U	em	1				Condyl, pars petrosa	na
KK3	TYA 858:43	3081	femur		em	Sus	O	juv	1				Kulunut	

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali- tyyppi	puoli	laji	epifyysi	ikä	fragment- teja	sairaudet	jalket	Koko- nainen	Lisätietoja	Suku- puoli
KK3	TYA 858:43	3082	talus		si	Sus	U	em	1			X	Hyvin kulunut	
KK3	TYA 858:43	3083	femur		em	Suuri ungulaatti	F	ad	1		Leikattu		Pala caputtia ja kaulaa	
KK3	TYA 858:43	3078	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:43	3084	kallo		em	Suuri ungulaatti	U	em	3				Kulunut	na
KK3	TYA 858:43	3079	lapaluu		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK3	TYA 858:44	3092	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	12					
KK3	TYA 858:44	3091	kallo		em	<ei lajia>	U	em	11					na
KK3	TYA 858:44	3090	vertebra		ep	Aves	U	em	1					
KK3	TYA 858:44	3085	femur		dx	Bos	F	ad	1				Medial dist condyl, kulunut	
KK3	TYA 858:44	3086	kallo		dx	Bos	U	em	1				Jugulare	na
KK3	TYA 858:44	3089	vert_thor		ep	Ovis/Capra	F	ad	1					
KK3	TYA 858:44	3088	vert_cerv		ep	Ovis/Capra	O	juv	1				Yläepin takaosa	
KK3	TYA 858:44	3087	dentes		em	Ovis/Capra	U	em	1				Yläosa	
KK4	TYA 858:48	3098	lapaluu		em	Aves	U	em	1				Ei galliformes	
KK4	TYA 858:48	3094	femur		dx	Bos	O	juv	1				trocanter-osa metasta	
KK4	TYA 858:48	3097	femur		dx	Ovis	O	juv	1					
KK4	TYA 858:48	3096	Mt		si	Ovis	U	em	1					
KK4	TYA 858:48	3093	vert_thor		ep	Suuri ungulaatti	F	ad	1		Leikattu corpuksen halki ja viilletty		Alaosa	
KK4	TYA 858:48	3095	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK4	TYA 858:49	3099	Mc	II	si	Sus	O	juv	1					
KK4	TYA 858:50	3100	lantio		dx	Ovis/Capra	U	em	1		Leikattu acetabulumiin lävitse			na
KK4	TYA 858:51	3102	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK4	TYA 858:51	3101	femur		si	Ovis/Capra	O	juv	1				medial condyl puuttuu	
KK5	TYA 858:55	3103	ulna		dx	Bos	O	juv	1					
KK5	TYA 858:56	3108	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	6		Yksi leikattu			
KK5	TYA 858:56	3104	lapaluu		dx	Bos	F	ad	1				kolmessa palassa	
KK5	TYA 858:56	3106	lapaluu		dx	Ovis	U	em	1				Tuber puuttuu	
KK5	TYA 858:56	3107	costa		em	Pieni ungulaatti	U	em	2					
KK5	TYA 858:56	3105	alaleuka		dx	Sus	U	em	1				Alveolarin perusteella	m
KK9	TYA 858:74	3109	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK9	TYA 858:75	3113	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	1					
KK9	TYA 858:75	3110	femur		dx	Bos	U	em	1				Hyvin kulunut	
KK9	TYA 858:75	3112	humerus		si	Ovis/Capra	F	ad	1				medial 50%, hyvin kulunut	
KK9	TYA 858:75	3111	calcaneus		dx	Suuri ungulaatti	U	em	1				Hyvin kulunut, pieni bos?	
KK9	TYA 858:76	3115	alaleuka		dx	Bos	U	em	1				Hajoamassa, toinen puoli corpuksesta polssa ja M3.irti	na
KK9	TYA 858:76	3116	dentes		em	Bos	U	em	6				2 M max, 4 M mand	
KK9	TYA 858:76	3117	dentes		em	Bos	U	em	2					

Yksikkö	Konteksti	Luu_ID	luutyyppi	Ali-tyyppi	puoli	laji	epfyysi	ikä	fragmentteja	sairaudet	jäljet	Kokonainen	Lisätietoja	Sukupuoli
KK9	TYA 858:76	3114	alaleuka		dx	Ovis/Capra	U	em	1				Hajoamassa. M3 irti. täynnä juuria	na
KK9	TYA 858:77	3129	ei määritelty		em	<ei lajia>	U	em	8					
KK9	TYA 858:77	3120	radius		si	Bos	F	ad	1					
KK9	TYA 858:77	3124	calcaneus		si	Bos	U	em	2				Kaksi kulunutta palaa, jotka menevät päällekkäin. : MNI 2	
KK9	TYA 858:77	3125	dentes		em	Bos	U	em	1				Juuret ja hitunen kruunua jäljellä	
KK9	TYA 858:77	3121	humerus		si	Bos	U	em	1					
KK9	TYA 858:77	3122	humerus		dx	Bos	U	em	1					
KK9	TYA 858:77	3123	lantio		si	Bos	U	em	1					na
KK9	TYA 858:77	3118	Mc		dx	Bos	U	em	1				Tämä ja kaikki luut tässä yksikössä todella huonosti säilyneitä, juurien lahoittamia	
KK9	TYA 858:77	3119	Mt		em	Bos	U	em	1				Suikale diafyysia	
KK9	TYA 858:77	3128	costa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK9	TYA 858:77	3127	lapaluu		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					
KK9	TYA 858:77	3126	ossa longa		em	Suuri ungulaatti	U	em	1					